

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

MAHKÛMLARDA VE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SUÇA
YÖNELİK TUTUMLAR, MERHAMET VE İNTİKAM DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ

TEZİ YAZAN
DÜNDAR CAN ÖZTEKİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hakan SARIÇAM (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Şükrü UĞUZ (Çağ Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Lut Tamam (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / MAYIS 2023

ONAY SAYFASI**T.C.****ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ****SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

2020011017 numaralı öğrencimiz olan **Dündar Can ÖZTEKİN** tarafından hazırlanan “**Mahkûmlarda ve Üniversite Öğrencilerinde Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet Ve İntikam Düzeylerinin İncelenmesi**” başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından oybirliği ile Psikoloji Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı – (Tez Danışmanı)- Jüri Başkanı: Doç. Dr. Hakan SARIÇAM

(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı – Jüri Üyesi: Prof. Dr. Lut TAMAM (Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi – Jüri Üyesi: Prof. Dr. Şükrü UĞUZ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

03/05/2023

Prof. Dr. Murat KOÇ

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

6 Şubat Depreminde Hayatını Kaybeden
Halise, Ömer Faruk ve Talha Umutkan SARIÇAM'a
ve
Değerli Büyüklerim
Oya ORHON ve Reşat ORHON'a

İTHAF EDİLMİŞTİR.

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

03/05/2023

Dündar Can ÖZTEKİN

TEŞEKKÜR

Tez dönemim boyunca bana görüşleri ile destek veren, tez yazım sürecinde zorlandığım noktalarda emeğini ve ilgisini esirgemeyen ve yüksek lisans eğitimine başlamam için beni motive eden tez danışmanım Doç. Dr. Hakan SARIÇAM'a, bilgileri ile çok şey öğrenmeme katkı sağlayan Prof. Dr. Şükrü UĞUZ'a ve Prof. Dr. Lut TAMAM'a teşekkür ederim. Yaşamı boyunca eğitime verdiği önemi vurgulayan ve kurduğu vakıf üniversitesi ile benim bu eğitimi almama vesile olan merhum Yaşar BAYBOĞAN'a teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde destek olan, Arif Aslan ve Tarsus T1 Kapalı Erkek Cezaevi'nde görevli Muhammet ÇETİNER'e, araştırma sürecim boyunca desteğini esirgemeyen meslektaşım Özlem KOCA'ya teşekkür ederim.

Psikoloji alanına yönelmemi ve bu alanı sevmemi sağlayan öğretmenim Hacer KURUÇAY'a teşekkür ederim. Eğitim hayatımda büyük izleri bulunan öğretmenlerim Gökhan DELİBAŞ, Ali Galip KAYHAN, Aynur ÇAVDAR, İdris EKİNCİ, Kübra MECİT, Leyla ŞAHİN ve Necmettin KİP ve Osman YÜCELİDİ'ye teşekkür ederim.

Eğitim sürecinde bana destek olan Dr. Öğr. Üyesi Ajda BAŞTAN, Bilal AKGÜL, Erdal ERSEN, Erdoğan AKSOY, Suat ERDAL Yalçın ÇINAR, babam ve anneme teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman sevgilerini ve desteklerini gösteren arkadaşlarım Aslıhan ÇANKAYA, Burak Can KARA, Cihan ÇELİK, Çiçek GÜL, Dara ÇAĞLAR, Emrecan ATILGAN ve Furkan Alper ÜNSAL, Hatice GÜL, Yusuf İslam BALKAYA'ya teşekkür ederim.

ÖZ
MAHKÛMLARDA VE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SUÇA
YÖNELİK TUTUMLAR, MERHAMET VE İNTİKAM DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ

Dündar Can ÖZTEKİN

Tezli Yüksek Lisans, Psikoloji Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hakan SARIÇAM

Mayıs, 2023, 118 sayfa

Suç, hukuk düzenini, psikolojiyi, sosyolojiyi ve çeşitli bilim dallarını ilgilendiren bir olgudur. Suç davranışına neden olan birçok faktör vardır. Psikolojik, sosyolojik, biyolojik vb. Bu araştırmada suç davranışını anlayabilmek için suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam arasındaki ilişkiler çeşitli yönleri ile ele alınmıştır. İntikam, kişinin uğradığı haksızlıktan dolayı başkasından öç alma düşüncesidir. Merhamet, bir başkasının yaşadığı sıkıntıyı gidermek için ortaya konan çabadır. Suç işleme davranışı, merhamet ve intikam arasındaki ilişkilerin incelenmesi rehabilitasyon programlarını etkin şekilde planlayabilmemize yardım edeceği düşünülmektedir. Araştırma, 200 mahkûm (131 Erkek, 69 Kadın), 209 üniversite öğrencisi (49 Erkek, 131 Kadın), toplamda 409 katılımcı ile yapılmıştır. Veriler normal dağılım sergilediği için parametrik analizler kullanılmıştır. Merhamet ve intikam arasında orta düzeyde anlamlı ilişki, intikam ve suça yönelik tutumlar arasında orta düzey anlamlı, merhamet ve suça yönelik tutumlar arasında düşük düzey ilişki saptanmıştır. Suça yönelik tutumlar ve intikam puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farka sahiptir. Suça yönelik tutumlar, eğitim düzeyine göre incelendiğinde, grup puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Toplum mahkûmlara karşı olumsuz düşüncelere sahiptirler. Mahkûmların yeniden topluma kazandırılabilmesi için bu olumsuz algı, zaten hukuk düzenine uyum sağlayamamış bireyler için olumsuzluk yaratmaktadır. Geçmişinde hukuk düzenine uyum sağlamakta zorlanan mahkûmların topluma kazandırılması toplumsal barış için önemlidir. Cezaların infaz hukukunun temel amaçlarından birisi, mahkûmların ıslahıdır. Bu bağlamda, mahkûmların yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi gerek mahkûmlar gerek toplum için birçok avantaj yaratacaktır. Etkin bir rehabilitasyon programı etkin bir ceza infaz

sistemi oluşturacaktır. Ayrıca toplumsal düzenin de korunmasında, infaz hukuku rejiminin başarıya ulaşması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: adli psikoloji, suç davranışı, suça yönelik tutumlar, merhamet, intikam

ABSTRACT
**THE EXAMINATION OF THE LEVELS OF CRIMINAL ATTITUDES,
COMPASSION, AND REVENGE IN PRISONERS AND UNIVERSITY
STUDENTS**

Dündar Can Öztekin

Master Thesis, Department of Psychology

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hakan SARIÇAM

May 2023, 118 pages

Crime is a phenomenon that concerns the legal order, psychology, sociology, and various branches of science. Many factors cause criminal behavior. Psychological, sociological, biological, etc. In this study, the relations between attitudes towards crime, compassion, and revenge are discussed in various aspects to understand criminal behavior. Revenge is the thought of taking revenge on another for the injustice suffered by the person. Compassion is the effort put forth to relieve another's distress. Examining the relationships between criminal behavior, compassion, and revenge helps us to plan rehabilitation programs effectively. The research was conducted with 200 prisoners (131 Men, 69 Women), and 209 university students (49 Men, 131 Women), a total of 409 participants. Parametric analyzes were used because the data showed a normal distribution. A moderately significant relationship was found between compassion and revenge, a moderately significant relationship between attitudes toward revenge and crime, and a low-level relationship between attitudes toward compassion and crime. Attitudes towards crime and revenge scores have a significant difference according to the gender variable. When attitudes towards crime were analyzed according to education level, a significant difference was found between group scores. Society has negative thoughts toward prisoners. This negative perception creates negativity for individuals who have not been able to adapt to the legal order for the prisoners to be reintegrated into society. Social peace needs to reintegrate the prisoners who had difficulties adapting to the legal order in the past. One of the main purposes of the law of execution of penalties is the correction of prisoners. In this context, preventing prisoners from committing crimes again will create many advantages for both the prisoners and society. An effective

rehabilitation program will create an effective penal execution system. In addition, the execution law regime must succeed in preserving the social order.

Keywords: forensic psychology, criminal behavior, attitudes towards crime, compassion, revenge

ÖNSÖZ

Suç davranışı, tarih boyunca toplumları derinden etkilemiştir. Günümüzde de suç davranışları, geçmişte olduğu gibi ülkemizi ve dünyayı etkilemektedir. Bazı suçlar, toplumda infial yaratacak güçte olup, toplumun gerçekleşen bir suç olayını uzun süre tartıştığı da görülmektedir. Çeşitli bilim dalları suç davranışını incelemekte ve çeşitli teoriler ortaya koymaktadır. Öte yandan kanun koyucular, suçların, faillerin ve mağdurların çeşitli özelliklerini gözeterek, kanunlar hazırlamaktadır. İnsanlığın, suç davranışını anlayabilmesi, daha iyi ceza kanunları hazırlayabilmesine ve suçun önlenmesi için çeşitli çalışmalar yürütmesine zemin hazırlayacaktır. Meydana gelen herhangi bir suçta gerek failin gerek de suçun muhatabı olan kişinin hayatını önemli ölçüde etkilemektedir. Ortaya çıkan etki istenmeyen ve her iki taraf için de yıkıcı sonuçlar yarattığı açıktır. İnsanlığın, bu yıkıcı sonuçtan korunabilmesi için suç davranışını iyi anlaması gerekmektedir. Yakın gelecekte, özellikle psikoloji bilim dalında yapılan araştırmalar, suç davranışını anlamamıza katkı sağlayacak ve insanlığın daha huzurlu bir toplum inşa etmesine olanak sağlayacaktır.

Dündar Can ÖZTEKİN

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK BEYANI	iv
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	x
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
EKLER LİSTESİ	xvii
1.GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Arka Planı	1
1.2 Araştırmanın Amacı	3
1.3 Araştırmanın Problem Durumu.....	3
1.4 Araştırmanın Önemi.....	6
1.5 Araştırmanın Hipotezleri.....	7
1.6 Araştırmanın Sayıltıları	8
1.7 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	9
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Suç Psikolojisi.....	10
2.1.1. Suç Davranışına İlişkin Teoriler.....	11
2.1.1.1. Biyolojik Teoriler	12
2.1.1.2. Psikanalitik Görüş ve Suç	12
2.1.1.3. Davranışçı Kuram ve Suç	14
2.1.1.4. Aykırılıkların Birleşme Teorisi.....	15

2.1.1.5. Sosyolojik Açıdan Suç Davranışı	16
2.1.1.6 Anomi Teorisi	16
2.1.1.7 Sembolik Etkileşim Yaklaşımı	16
2.1.1.8 Çatışma Yaklaşımı	17
2.1.1.9 Kültür Çatışması Teorisi	17
2.1.1.10 Rasyonel Seçim Teorisi	18
2.1.1.11 Suç Deseni Teorisi	19
2.1.1.12 Eysenck'in Kişilik Teorisi	20
2.1.2 Ahlaki Gelişim ve Suç	21
2.1.2.1. Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı	21
2.1.2.2 Piaget'in Ahlak Gelişim Teorisi	22
2.1.3. Bazı Psikopatolojik Süreçler ve Suç Davranışı	23
2.1.3.1 Depresyon	24
2.1.3.2 Kleptomani	24
2.1.3.3 Şizofreni	25
2.1.3.4 Bipolar Bozukluklar	25
2.1.3.5 Kişilik Bozuklukları	26
2.1.4. Literatürde Bulunan Diğer Araştırmalar	27
2.1.5. Tutum ve Suç Kavramı	28
2.1.6. Suç Türleri	30
2.1.6.1. Beyaz Yaka Suçlar ve Sokak Suçları	30
2.1.7. Ceza Adalet Sistemleri	31
2.1.7.1. Dünyada Ceza Adalet Sisteminin Tarihsel Gelişimi	31
2.1.7.2. Türkiye'de Ceza Adalet Sistemi ve İnfaz Rejimleri	32
2.1.7.3. Suçun Önlenmesi ve İnfaz Sisteminin Suçu Önleyici İşlevi Hk.	33
2.2. İntikam	34
2.2.1. İntikam ve Benzer Kavramlar	36

2.2.2. İntikamı Açıklayan Teoriler	38
2.2.3. İntikamın Hakkında Araştırmalar	39
2.3. Merhamet	39
2.3.1. Kendine Merhamet	42
2.3.1.1. Bilinçli Farkındalık (Mindfulness)	42
2.3.2. Başkalarına Merhamet.....	43
2.3.3. Ötekinden Merhamet.....	43
2.3.4. Merhamet Hakkında Yapılan Araştırmalar	44
3. YÖNTEM	46
3.1. Araştırmanın Modeli	46
3.2. Araştırmanın Yapılışı.....	46
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	47
3.4. Veri Toplama Araçları	48
3.5. Verilerin Analizi	49
4. BULGULAR.....	51
4.1. Suça Yönelik Tutumlar, İntikam ve Merhamet Puanları'nın Mahkûmlar ve Üniversite Öğrencileri Grupları Arasında Karşılaştırılması	51
4.2. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Cinsiyete Göre İncelemesi	52
4.3. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duygusunun Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması	52
4.3.1. Merhamet-Eğitim Düzeyi	52
4.3.2. İntikam-Eğitim Düzeyi	53
4.3.3. Suça Yönelik Tutumlar-Eğitim Düzeyi	54
4.4. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duygusunun Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması	55
4.4.1. Merhamet-Medeni Durum	55
4.4.2. İntikam-Medeni Durum	56
4.4.3. Suça Yönelik Tutumlar-Medeni Durum	57

4.5. Merhamet ve İntikam Arasındaki İlişki	57
4.6. İntikam ve Suça Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki	57
4.7. Merhamet ve Suça Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki	58
4.8. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Basit Doğrusal Regresyon Bulguları	58
4.8.1. Suça Yönelik Tutumlar ve İntikam Regresyon Bulguları	58
4.8.2. Suça Yönelik Tutumlar ve Merhamet Regresyon Bulguları	59
4.8.3. İntikam ve Merhamet Regresyon Bulguları	60
4.9. Suça Yönelik Tutumlar, İntikam, Merhamet Aracı Değişken İncelemesi	61
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	62
5.1. Tartışma	62
5.2. Sonuçlar	68
5.3. Öneriler	70
KAYNAKLAR	72
EKLER	83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Katılımcıların Cinsiyetlere Göre İstatistikleri</i>	47
Tablo 2. <i>Katılımcıların Eğitim Düzeyleri</i>	48
Tablo 3. <i>Suçla Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Puanları Çarpıklık ve Basıklık Verileri</i>	50
Tablo 4. <i>Daha Önce Suçla Karıştınız mı?</i>	51
Tablo 5. <i>Suçla Yönelik Tutumlar, İntikam ve Merhamet Puanları, Katılımcılara Göre Karşılaştırılması</i>	51
Tablo 6. <i>Suçla Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Düzeyleri-Cinsiyet İstatistik Tablosu</i>	52
Tablo 7. <i>Merhamet-Eğitim Düzeyi İstatistik Tablosu</i>	52
Tablo 8. <i>İntikam-Eğitim Düzeyi İstatistik Tablosu</i>	53
Tablo 9. <i>İntikam-Eğitim Düzeyi Ortalamaları</i>	54
Tablo 10. <i>Suçla Yönelik Tutumlar-Eğitim Düzeyi İstatistik Tablosu</i>	54
Tablo 11. <i>Suçla Yönelik Tutum Puanları, Eğitim Düzeyine Göre Ortalamaları</i>	55
Tablo 12. <i>Merhamet-Medeni Durum İstatistik Tablosu</i>	55
Tablo 13. <i>İntikam-Medeni Durum İstatistik Tablosu</i>	56
Tablo 14. <i>İntikam-Medeni Durum Ortalamaları</i>	56
Tablo 15. <i>Suçla Yönelik Tutumlar-Medeni Durum İstatistik Tablosu</i>	57
Tablo 16. <i>Suçla Yönelik Tutumlar, İntikam ve Merhamet Korelasyon Tablosu</i>	57
Tablo 17. <i>Suçla Yönelik Tutumlar ve İntikam Regresyon Tablosu</i>	58
Tablo 18. <i>Suçla Yönelik Tutumlar ve Merhamet Regresyon Tablosu</i>	59
Tablo 19. <i>İntikam ve Merhamet Regresyon Tablosu</i>	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. <i>Ağır Ceza Mahkemeleri Dosya Sayısı</i>	4
Şekil 2. <i>Asliye Ceza Mahkemeleri Dava Dosya Sayısı</i>	4
Şekil 3. <i>Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Kişi Sayısı</i>	5
Şekil 4. <i>Suçla Yönelik Tutumlar ve İntikam Dağılım Grafiği</i>	59
Şekil 5. <i>Suçla Yönelik Tutumlar ve Merhamet Dağılım Grafiği</i>	60
Şekil 6 <i>İntikam ve Merhamet Dağılım Grafiği</i>	61
Şekil 7. <i>Suçla Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Aracı Değişken İncelemesi</i> .	61

EKLER LİSTESİ

EK 1. Tez/Anket/Çalışma İzni/ Etik Kurulu Talep Formu.....	83
EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	85
EK 3 SOBE Tez Etik İzin İstek Formu	86
EK 4. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez İzin İstek Formu.....	87
EK 5. SOBE Tez Anket İzin Formu	88
EK 6. SOBE Tez Anket İzin Formu (Adalet Bakanlığı)	90
EK 7. Şefkat- Merhamet Ölçeği Maddeleri	92
EK 8. İntikam Ölçeği Maddeleri	93
EK 9. Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Maddeleri	94
EK 10. Mersin Üniversitesi İzin Yazısı	97
EK 11. Toros Üniversitesi İzin Yazısı	98
EK 12. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İzin Yazısı	99
EK 13. Adalet Bakanlığı İzin Yazısı	101

1.GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Arka Planı

Suç davranışı toplum hayatını ve bireylerin hayatlarını oldukça yakından ilgilendirmektedir. Her ne kadar hukuk alanında suç olarak ele alınan fiillere verilecek cezalar ve bunların nasıl infaz edileceği tartışılrsa da gerek psikolojinin, gerek sosyolojinin ve diğer sosyal bilimlerin suç ve suç davranışını ele alan çeşitli araştırmalar yaparak suç olgusunu çeşitli yönlerden ele alması gerektiği açıktır. Suç netice itibari ile bireyleri psikolojik ve sosyal açıdan yakından ilgilendiren bir olgudur.

Toplum düzenine ve hukuk düzenine gerekli entegrasyona sahip olmayan bireyler işledikleri cürümler neticesinde ceza kanunlarında yazan maddeler gereğince cezalandırılmaktadırlar. Cezaları ceza infaz kurumlarında infaz edilen kişilerin toplumdan belirli bir süre uzak kalması ile çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Sorunlardan ilki; ülkemizde ceza almış bireylere bakış açısı oldukça negatiftir. Diğer bir sorun ise ceza almış mahkûmun (özellikle hapis cezasına mahkûm olmuş kişiler) gerek özgürlükleri gerekse bazı hakları kullanması yasaklanmıştır. Mahkûmların yeniden topluma döndüklerinde suçtan uzak bir hayat sürebilmeleri için ve topluma kazanılabilmeleri için, rehabilitasyonlarının doğru bir şekilde planlanmalı, uygulanması sağlanmalıdır. Kamunun yürüttüğü eğitim, adalet ve sosyal hizmet alanında sağlanacak çalışmalar ile yeniden suç işleme oranının azalmasına katkı sunacaktır. Aynı zamanda, mahkûmların toplum düzenine uyumu açısından da birtakım kolaylıklar sağlayacaktır.

Suç eylemi gerek hukuk gerek sosyoloji gerek de psikolojinin ilgi alanı olmuştur. Suçun hukuk düzeninde, psikolojide ve sosyolojide ele alınış biçimi birbirlerinden farklılık arz etmektedir. Psikoloji, suçun bireysel özelliklerine, sosyoloji toplumsal özelliklerine, hukuk ise; kamu düzenine olan etkisine bakar. Suç davranışının ve suça yönelik tutumların, psikoloji bilimi açısından ele alındığında çeşitli değişkenler ile birlikte değerlendirilmesinin ve bu sayede suç olgusunun yakından anlaşılabilmesini sağlayacaktır.

Psikoloji bilimi suça farklı noktalardan bakmış ve suç kavramını bir bütün olarak açıklamıştır. Çağdaş psikoloji, suç davranışını açıklarken bütüncül bir yaklaşımı tercih ederken, psikopatolojilerin de suç davranışı üzerinde etkilerinin olduğunu da belirtmektedir. Kleptomani, şizofreni gibi bazı psikopatolojilerin, suç işleme davranışı üzerinde olan etkilerini ortaya koyan çalışmaları literatüre sunmuştur. Suç davranışına neden olan psikopatolojilerin cezai ehliyeteye sahip olup olmayacağına yönelik en net cevapları psikoloji ve psikiyatri alanında

yapılan çalışmalar sayesinde cevaplandırılabilir. Bu nedenle psikoloji biliminin ortaya koyacağı çalışmalar, doğrudan farklı bir bilim alanını ilgilendirmektedir.

Psikoloji bilimi, bilişsel gelişim, ahlaki gelişim, öğrenme kuramları ve farklı çalışmalar ile suç davranışına neden olan süreçleri etkin olarak ortaya koymaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı ve Ahlaki Gelişim Kuramı, Kohlberg'in Ahlaki gelişim kuramı, örnek olarak verilebilir. Farklı değişkenleri de ele alarak suç davranışını irdeleyebiliriz. Sosyoekonomik düzey, eğitim düzeyi ile şefkat, özsaygı, intikam, merhamet düzeyleri örnek olarak verilebilir.

Hiç şüphesiz suç davranışını toplumu yakından ilgilendirmektedir. Suçun muhatabı olan mağdur ve suç işleyen fail, toplum suçtan etkilenen paydaşlardır. Bu nedenle çeşitli bilim dalları suçla ilgili çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Farklı bilim dallarındaki ortak amaç, suçun neden ortaya çıktığı, nasıl önlenebileceği ve suçun ortaya çıkmasından sonraki süreçte neler yapılacağıdır. Öte yandan psikoloji ve psikiyatri alanında yapılan çalışmalar ile farklı bilimlerin yapacağı çalışmalara öncülük edebilir.

Suç olgusunun ele alındığı önemli bilimlerden birisi de hiç şüphesiz hukuk bilimidir. Suç eyleminin varlığı ceza hukukunun doğmasını gerekli kılmıştır ve Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre; suç, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ve özel kanun maddelerinde suç sayılan fiillerde anılan hukuk düzenini ilgilendiren ve yaptırıma tabi olan fiillerdir. Türk Ceza Kanunu madde 2/1'de "Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz." ifadesi yer almaktadır. Kanun koyucu tarafından açıkça suç olarak tanımlanmış fiiller suç olarak kabul edilmiştir ve bu fiiller müeyyideye tabidir. Türk hukuk sisteminde suça verilecek müeyyideler iki türdür. Bunlar ceza ve güvenlik yaptırımıdır. Ceza hukukuna ilişkin bir hüküm Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu'nda da görülebilmektedir (Soyaslan, 2020).

Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ceza kanun maddelerinin yanı sıra başka kanunlarda da özel ceza maddeleri yer almaktadır. Kanun koyucu ceza maddelerini tek bir kanunda toplamaktansa farklı kanunların içinde ceza maddeleri yer alacak şekilde düzenleme getirmiştir. Örneğin "Vergi Usul Kanunu" madde 359'da ceza hükmü bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanan ceza hukuku 5237 sayılı kanunun kabulü ile birtakım değişimler geçirmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, failin niyetini geri planda tutmaktaydı ve objektivist okulun etkisinde hazırlanmıştı. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, zamanın şartlarına

uygun olarak failin fiilini ve fiil iradesini göz önünde tutarak fiil ile fiilin niyetine ulaşmak ve bu sayede de failin niyetine ulaşmak saikini gütmektedir (Soyaslan, 2020).

Eski ceza kanununda suç sayılan fiiller cürüm ve kabahatler olarak nitelendirilmiştir. Yeni kanunla birlikte kanun koyucu kabahatleri suç kapsamı olarak değerlendirmekten çıkarmıştır. Yeni ceza kanunu ile birlikte kabahatler ayrı bir kanunda idari yaptırıma tabii fiiller olarak düzenlenmiştir.

Her suç zorunlu olarak bir hukuki konuyu beraberinde getirmektedir. Suçun genel hukuki konusunu incelediğinizde kanunun yürürlükte olduğu devlet tarafından ortaya konan ve korunan hukuk düzeni olduğu karşımıza çıkar. Öte yandan suçlar özel hukuki konulara da sahiptirler. Her suç türü özel bir hukuki menfaati korur. Failin eylemleri bir menfaate zarar verebilir. Öte yandan ilgili hukuki menfaati tehlikeye sokabilir. (Soyaslan, 2020).

Bu çalışmanın temel amacı son zamanlarda artan suç olayları ile suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam duyguları arasındaki ilişkilerin incelenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet arasındaki ilişkinin incelenmesi ile yeniden suç işlemeyi önleme adına planlanacak mahkûm rehabilitasyon çalışmalarının daha etkin planlanabilmesine katkı sunacaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

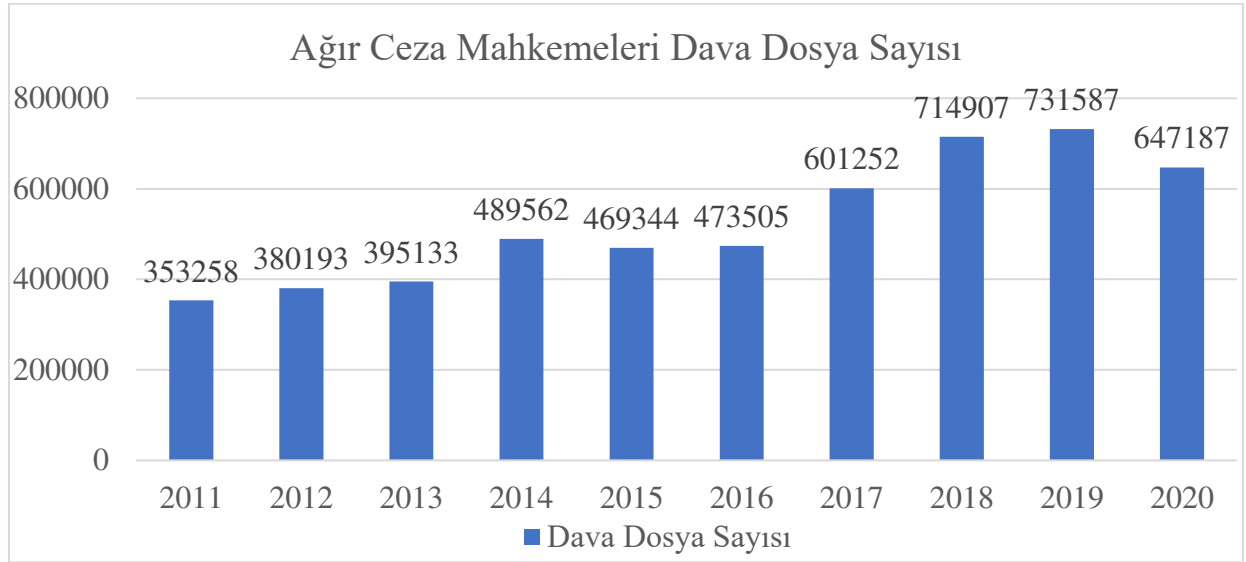
Bu araştırma ile suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam duyguları çeşitli demografik özellikler (medeni durum, eğitim düzeyi) bakımından ve birbirleri arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlamıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet duygularıdır. Bağımsız değişkenler, medeni durum, eğitim düzeyi, daha önce suça karışma durumudur. Bu çalışmada suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet duygularının aralarında var olan ilişkiler ve gruplar arası farklılaşma düzeyini incelemek hedeflenmektedir.

1.3 Araştırmanın Problem Durumu

İşlenen her suç ile kamu düzeni sarsılmaktadır. Toplumda suç oranları arttıkça kamu düzeni ve kamu barışı daha derinden sarsılacaktır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un üçüncü maddesi ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenen amacı açıklar. İlgili kanunun üçüncü maddesine göre ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile genel ve özel önlemeyi sağlamaktır. Hükümlünün yeniden suç işlemesini engellemek ve topluma yeniden kazandırmak olduğunu; aynı zamanda da hukuk düzenine uyumu kolaylaştırmanın temel amaç olduğu açıkça belirtilmiştir.

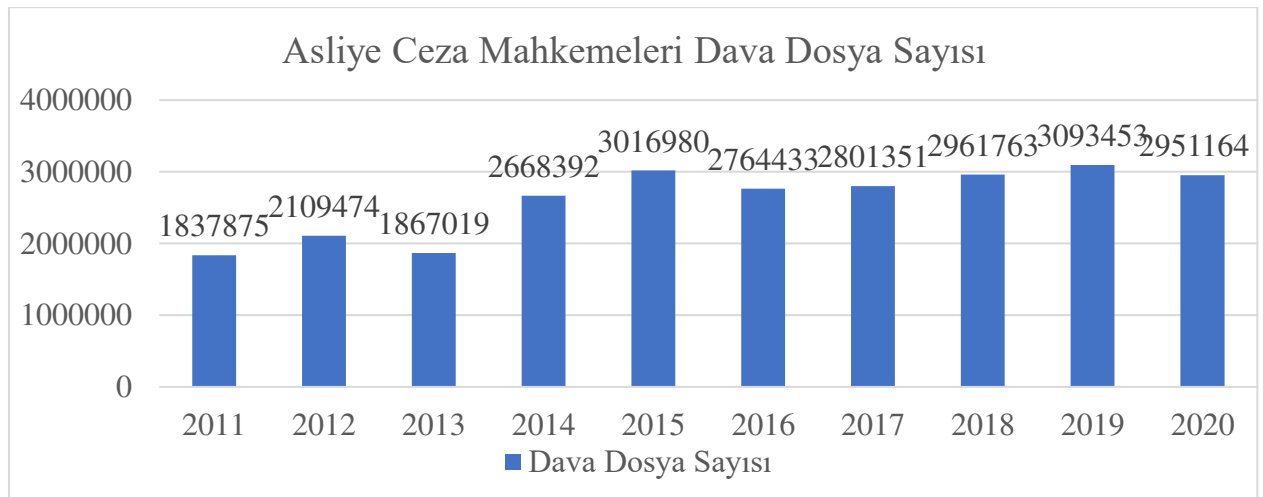
Ülkemizde son yıllarda ceza dava dosya sayısında belirgin bir artış görülmektedir. Ağır ceza mahkemesinde açılan dava sayısı bakımından karşılaştıracak olursak; 2011 yılında 353 bin, 2019 yılında 731 bin, 2020 yılında ise 647 bin dava açılmıştır. Yıllara göre karşılaştırma yapıldığında açılan ceza dava sayısında belirgin bir artış olduğu söylenebilir.

Şekil 1. Ağır Ceza Mahkemeleri Dosya Sayısı

Asliye ceza mahkemelerinde 2011 yılında 1 milyon 837 bin dava açılmışken 2020 yılına gelindiğinde 2 milyon 951 bin dava açıldığı görülmektedir. Resmi istatistiklere göre 9 yıllık süreç içerisinde yıllara göre açılan ceza dava dosyalarında artışın olduğu söylenebilir.

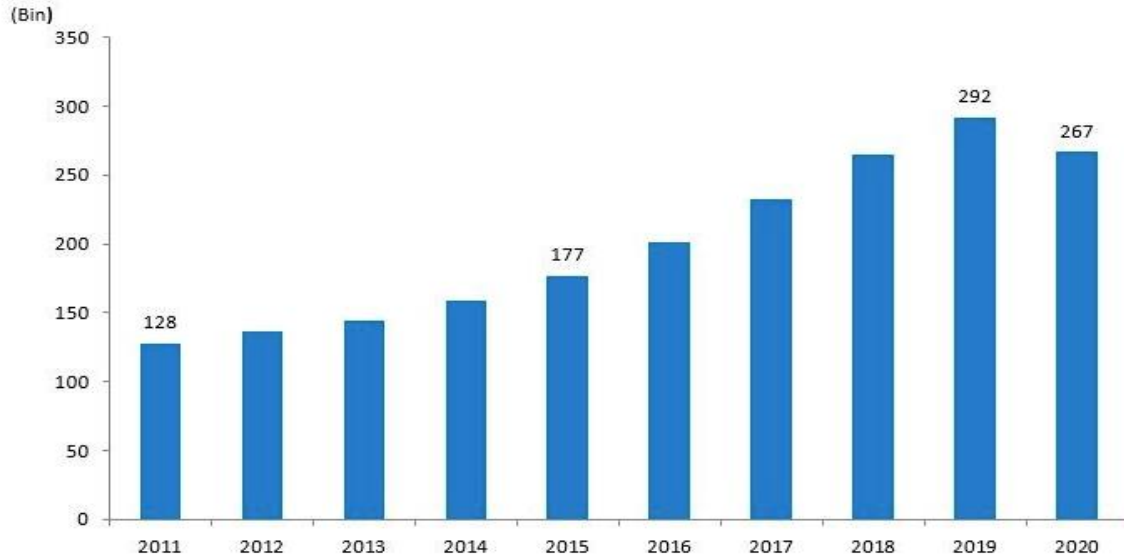
Şekil 2. Asliye Ceza Mahkemeleri Dava Dosya Sayısı

Ayrıca TÜİK tarafından yayınlanan istatistiklere bakıldığında ceza infaz kurumunda bulunan kişi sayısı 2011 yılında 128 bin kişi iken, 2019 yılında 292 bin, 2021 yılında da 267

bin kişi olarak kayıtlara geçmiştir. TÜİK verilerine bakacak olursak ceza infaz kurumlarında kalan kişi sayısı belirgin olarak artmıştır.

Şekil 3. Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Kişi Sayısı

Gerek açılan ceza dava dosyalarında gerek de ceza infaz kurumlarında kalan kişi sayısı açısından bakıldığında insanların suç işleme davranışında belirgin bir artışın olduğunu söylememiz mümkündür.

Kişilerin kanunlarca belirlenmiş ve hukuk düzenini sarsan bazı haksız fiillerinden dolayı cezalandırılması öngörülmüştür. Hukuk düzeninde kişilerin cezalandırılması, cezanın infaz edilmesi ile amaçlanan yegâne şey; Kişilerin toplum düzeninin kabul ettiği davranışların kötü olduğunun ceza ile anlatılmasıdır. Kişinin elindeki bazı hakların kanunların öngördüğü süreler boyunca alınmasıyla beraber kişinin yaşadığı hak mahrumiyetinden dolayı acı çekmesi sağlanır. Kişilerin çektiği acı neticesinde bu davranışı tekrardan sergilememeye yöneltilir. Ceza bu yönü ile bastırma görevini yerine getirir (Dilberoğlu, 2016).

Bilgiç (2014) yılında yaptığı çalışmada mahkûmlara ceza infaz kurumlarında kendilerini nasıl hissettiklerini sormuştur. Mahkûmların %49,2'si üzgün ve ümitsiz, %34,2'si yalnız/kimsesiz/yardıma muhtaç, %23,8'i dışlanmış ve kendi haline bırakılmış, %18,4 ümitli/neşeli hissetmektedir. Verilerden de görüldüğü üzere mahkûmların çoğunluğu olumsuz duygular içerisinde. Bilindiği üzere rehabilitasyon ve yeniden kazandırma sürecinde olumsuz duygular beklenen faydanın sağlanmasını da zorlaştıracaktır. (Bilgiç 2014) Suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet duyguları üzerindeki etkinin tam ve doğru olarak anlaşılması ile beraber daha etkin programlar ortaya konabilir. Mahkûmların ceza infaz

kurumlarında, cezaları infaz edilirken intikam ve merhamet duygularındaki ilişkinin anlaşılması ile beraber olumsuz psikolojik durumun da giderilmesine yönelik birtakım çalışmaların planlanması ve koordine edilmesine imkân doğacaktır.

Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları bünyesinde mahkûmların yeniden topluma kazandırılması amacıyla çeşitli çalışmalar düzenlemektedir. Suça karşı tutumlar, intikam ve merhamet arasındaki ilişkinin anlaşılması ile de daha etkin rehabilitasyon programları ortaya konulabilecektir. Mahkûmların yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi ve ceza infaz kurumlarında hali hazırda uygulanan programların geliştirilmesi ile suç işleme davranışında belirgin bir düşüşü sağlamak mümkün olacaktır.

Öte yandan suç işleme oranlarının da azaltılabilmesi için suçu önleyici çalışmalar ile mümkün olabilmektedir. Suç davranışı ne kadar iyi anlaşılabilirse, suçu önlemek için de o kadar etkin çalışmalar planlanabilir veya hali hazırda yürütülen çalışmalarda geliştirmeler mümkün kılınabilir. Eğitim, sosyal hizmetler, adalet alanlarında yapılacak çalışmalar ile toplumda suç işleme oranlarının düşürülmesi, insanların suçtan uzak tutulabilmesi için farklı perspektiflerden çalışmalar katkı sunabilir.

1.4 Araştırmanın Önemi

Gerek mahkûmların suça yönelik tutumları ile intikam duygusu arasındaki ilişkinin gerek de mahkûmların suça yönelik tutumları ile merhamet duygusu arasındaki ilişkinin ortaya konması mahkûmlara yönelik yapılacak çalışmaların planlanmasında, programlarının ortaya konulabilmesi için önemli bilimsel veriler sunacaktır. Adalet Bakanlığı bünyesinde devam eden çeşitli programların geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır. Mahkûmların tahliyesi/denetimli serbest bırakılması sonrasında suç işleme davranışlarını engelleyebilecek nitelikte olup yeniden suç işleme oranlarının azalması ile bozulan kamu düzeninin bozulması da bu sayede engellenebilecektir. Dolayısıyla bu araştırma, bilime ve adli hizmetlere önemli bir katma değer sunacaktır.

İşlenen her suç ile toplum düzeni sarsılmaktadır. Toplum düzeninin yeniden tesis edilebilmesi ve kamu vicdanının rahatlatılabilmesi için işlenen her suçun aydınlatılması ve cezalandırılması büyük bir önem arz etmektedir. Yükselişe geçen suç oranları ile devlet suçların soruşturulması ve kovuşturulması için ciddi harcamalar yapmak durumunda kalacaktır. Suç oranlarının azaltılabilmesi ve mahkûmların serbest bırakılma sonrasında yeniden suça karışmasını önleyebilmek için mahkûmların suça yönelik tutumları, merhamet ve intikam duyguları arasındaki ilişkinin ortaya konmasını gerekli kılmıştır.

Suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet kavramları hakkında yapılan bu çalışma, suçun önlenmesi ile ilgili yapılacak çalışmalara da katkı sunabilir. Araştırmanın ortaya koyacağı veriler ile eğitim, adalet, sosyal hizmetler, psikoloji ve çeşitli alanlarda araştırmalar planlanabilir. Bu araştırmalara öncülük etmesi bakımından mahkûmlarda ve üniversite öğrencilerinde suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam arasındaki ilişkinin incelenmesi önemlidir.

Ceza adalet sisteminde sürdürülen çeşitli programlarının hazırlanması, geliştirilmesine bu çalışmanın ortaya koyacağı bulgular önemli katkı sunacaktır. Gelecek dönemde Türkiye’de suç davranışını çeşitli yönlerden inceleyecek yeni çalışmalara öncülük etmekle birlikte farklı bilimlerden ortaya konacak çalışmalara, 5275 sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun” ‘un üçüncü maddesinde açıklanan amaca ulaşılmasını kolaylaştırabilecektir. Cezası infaz edilmiş bireylerin yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi, toplumsal düzenin korunması için oldukça önemlidir.

İnfaz kurumlarında kalan bireylerin topluma uyumlu ve yeniden suç işleme riskinin düşük seviyelere getirilmesi, ilerleyen süreçlerde topluma, mahkûmlara ve hukuk düzenine birçok olumlu etki yaratabilecektir. Mahkûm, yeniden suç işlemekten ve hukuk düzenine uyumlu yaşadığı sürece sahip olduğu birtakım hakları (özgürlük ve medeni haklar) kullanabilecektir. Mahkûmların suç işleme olasılığının en aza indirgenmesi ile başka insanların da suçtan zarar görmesi de engellenebilecektir. Bu sayede toplum düzeninin ve hukuk düzeninin bozulmasının da önüne geçilebilecektir.

Hükümlülerin cezalarının infazı sonrası yeniden suç işlememesi, topluma yeniden kazandırılması elbette ki cezanın infaz edildiği sürede, yapılacak bazı çalışmalar ile mümkün olabilmektedir. Bireylerin suça yönelik olumlu tutumları, intikam duygusunun yüksek düzeyde olması, çoğunlukla kişiyi suça sürükleyecektir. Suça yönelik olumlu tutumu ile intikam duygusu arasında var olan yüksek ilişki kişinin suç işleme olasılığını artırabileceğini söyleyebiliriz. Ancak merhamet duygusu intikam duygusunu ketleyen bir duygu olarak karşımızdadır. Özellikle ceza infaz sistemlerinde mahkûmların intikam saiki ile hareket etmelerini engelleyebilmek için merhamet duygusunu geliştirebilecek eğitimler ve rehabilitasyon programları infaz sistemi içerisinde mutlaka sunulmalıdır.

1.5 Araştırmanın Hipotezleri

1. Mahkûmların suça yönelik olumlu tutum toplam puan ortalamaları üniversite öğrencilerinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazladır.

2. Mahkûmların merhamet toplam puan ortalamaları üniversite öğrencilerinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

3. Mahkûmların intikam duygusu toplam puan ortalamaları üniversite öğrencilerinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

4. Erkeklerin suça yönelik tutumlar toplam puan ortalamaları, kadınlardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazladır.

5. Kadınların merhamet toplam puan ortalamaları, erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazladır.

6. Erkeklerin intikam toplam puan ortalamaları, kadınlardan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazladır.

7. Eğitim düzeyine göre suça yönelik tutum toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşır.

8. Eğitim düzeyine göre merhamet toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşır.

9. Eğitim düzeyine göre intikam toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşır.

10. Medeni duruma göre suça yönelik tutum toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşır.

11. Medeni duruma göre merhamet toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşır.

12. Medeni duruma göre intikam toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşır.

13. Merhamet ve intikam arasında negatif ilişki vardır.

14. İntikam arttıkça suça yönelik olumlu tutumlar artar.

15. Merhamet arttıkça suça yönelik olumlu tutumlar azalır.

1.6 Araştırmanın Sayıtları

Sayıtlar: Katılımcılar tarafından ölçek maddeleri teker teker okunup, doğru biçimde anlaşılıp ve dürüst cevap verileceği varsayılmıştır.

1.7 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Kısıtlılıklar: Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan CTE Ceza İnfaz Kurumlarında (Tarsus T1 Erkek Cezaevi, Tarsus T3 Erkek Cezaevi ile Tarsus Kadın Kapalı Cezaevi) kalan yetişkin hükümlülerden rastgele seçilmiştir. Katılımcıların 141'i erkek, 71'i kadındır. Araştırma çalışma grubu Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan cezaevi kurumlarında mahkûm olarak kalan kişilerden seçilmesi araştırmanın sınırlılığıdır.

Araştırma Toros Üniversitesi, Mersin Üniversitesi ve Cumhuriyet Üniversitesinde eğitim görmekte olan 55 erkek, 163 kadın katılımcı ile yapılmıştır. Çalışma grubunun iki şehirde bulunan üniversitelerden seçilmesi araştırmanın sınırlılığıdır.

Katılımcılar likert tipi ölçek dolduracaktır. Katılımcılar “Hiç Katılmıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” arasında yer alan bir skaladan seçim yapacaklarından daha detaylı bilgi toplamak mümkün değildir. Her ne kadar likert tipi ölçekler daha kısa sürede daha fazla veri toplamaya imkân sağlasa da detaylı bilgi toplamaya elverişsiz olduğundan araştırmanın bu yönden sınırlı olmasına sebep olmuştur.

Üniversite öğrencilerine uygulanan demografik bilgi formlarında, katılımcılara hangi ilde üniversite okuduğun sorulmuştur. Bazı katılımcılar, kendi memleketlerini veya ailesinin yaşadığı şehirleri ya da farklı il/ilçeleri belirttiğinden araştırmamıza dâhil edebilmemiz mümkün olmadı. Katılımcıların bu soruya verdiği farklı yanıtlardan dolayı, araştırmamıza dâhil edemedik. Katılımcıların farklı il ve ilçeleri yanıt olarak vermesi araştırmanın kısıtlılığı haline gelmiştir.

Adalet Bakanlığı’ndan Sivas ve Mersin ilinde bulunan cezaevleri için izin istenmiştir, ancak “Tarsus Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü” içinde bulunan “Tarsus T1 Kapalı Erkek Ceza İnfaz Kurumu”, “Tarsus T3 Kapalı Erkek Ceza İnfaz Kurumu” ve “Tarsus Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu” için Adalet Bakanlığı’ndan izin alınabilmiştir. Bir yandan da ceza infaz kurumlarının iş yükünün fazla olmasından dolayı veri toplamak da zorlaşmıştır.

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Suç Psikolojisi

Hukuk düzeninin cezai yaptırım öngördüğü haksız fiiller suç olarak tanımlanmıştır. Bir görüşe göre suç kavramı göreceli bir niteliğe sahiptir. Tarihsel gelişim içerisinde bazı fiiller suç kapsamında yer alırken, bazı fiiller suç kapsamında değerlendirilmemiştir. Toplumun ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre suçun kapsamı da değişecektir. Mülkiyetin ve sınıflı toplum yapısının ortaya çıkması ile birlikte mülkiyete yönelik suçlar ortaya çıkmıştır.

Ceza kanunlarının tarihsel gelişimine de baktığımızda geçmişte çeşitli davranışlar suç kapsamında ele alınmaktayken, bugün suç kapsamından çıkarıldığını görebilmekteyiz. Suç ve suçluluk kavramları tarihsel süreç içerisinde değişken bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak; Avusturya'da 1971 yılında kabul edilen bir kanun neticesinde bir haftalık kullanabileceği miktarda uyuşturucu ile yakalanan kişinin tedavi olmayı talep etmesi halinde kovuşturmanın duracağı hüküm kapsamına alınmıştır. Benzer tarihlerde, Almanya'da kanun koyucu benzer bir değişikliği yürürlüğe soktu (Bayraktar, 2011).

Durkheim tarafından da suçun normal bir olgu olduğu değerlendirilmiştir. İnsanların haz odaklı varlıklar olması suç işleme davranışının temelinde yatan bir etmen olarak karşımıza çıkabilir. İnsanlar, haz odaklı yapıları yüzünde bireysel çıkarlarını en üst seviyede tutabilmek için elinden gelen her şeyi yapabilme potansiyeli taşır. Bir başka açıdan bakacak olursak da; Freud'un kuramında id, içgüdüler ve dürtüler dolayısı ile ortaya çıkan insanın bölümünü ifade eder. En basit ifade ile insan temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için hareket eder ve sonuçlarını çoğu zaman hesaba katmaz. Elbette ki insanın, hedonist anlayışla veya temel ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı bazı davranışlar, ceza sisteminde suç olarak tanımlanmış haksız fiillerdir.

Suçun oluşabilmesi için bir haksız fiilin varlığı ve bu fiilin de kanun ile suç olarak anılması gerekmektedir. Haksız fiiller kasti ya da taksirli şekilde karşımıza çıkarlar. Kanun koyucu bilinçli taksir, basit taksir ve olası kastı cezai sorumluluğu azaltan etkenler olarak görmüştür. Bunun yanı sıra suçları tanımlarken, ihmali ve icrai bakımdan da tanımlayabiliriz. İcrai suçlar; kanun koyucu tarafından bir veya birden fazla hareketin yapılması ile oluşacağı kabul edilen suç tipidir. İhmali suç tipleri ise; gözetim, koruma yükümlülüğü altında bulunan bir şeyi korumamak ya da gözetmemek yolu ile ortaya çıkar. Kanun koyucu bazı durumlarda bir hareketin yapılmamasını ihmali suç saymıştır. Suç tiplerini irdelediğimiz zaman ihmali suçlar düşük bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır.

Failin yaptığı kasten ya da taksirle yaptığı davranışlar, başka bir kişinin hukuk düzenince korunan menfaatlerine zarar vermektedir. Kanun koyucu kişilerin hak ve menfaatlerini koruma ve güvence altına alabilmek için çeşitli haksız fiilleri koruma altına almıştır. Kanun koyucu burada güvenlik tedbirleri ve/veya adli cezaları müeyyideye bağlamıştır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Madde 53'e göre mahkûmum, güvene dayalı olan bazı hakları kullanması yasaklanmıştır. TCK madde 53, suçlunun hukuk düzeni için bir tehlike arz edeceği düşüncesi ile kanun koyucunun koyduğu bir güvenlik tedbiridir. Bununla beraber 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu madde 407'ye göre bir ya da uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalarında kişinin kısıtlanması öngörülmektedir. Mahkûm hem özgürlük hakkından hem de hak ehliyeti açısından kısıtlanmaktadır. Özgürlüğü bağlayıcı cezaların hem özgürlük hakkını ortadan kaldırması hem de çeşitli hakları kullanmaktan yoksun bırakması yönünden mahkûmların topluma uyum sağlamaları güçleştirebilir ancak kanun koyucu bu kanunları koyarken “hukuk düzeni”ni korumayı amaçlamıştır.

Suçun görülmediği bir toplumdan bahsetmemiz elbette mümkün değildir ancak sosyolojik açıdan suç kavramını da ele alacak olursak; her toplumun ve her kültürün kendine has bir suç anlayışı olduğunu ifade eden kuramcılar bulunmaktadır (Erbuğa, 2020). Eski toplumlardan Frigler bir tarım toplumdur ve saban kırma suç kapsamında sayılmış, müeyyidesini de idam cezası olarak belirlemişlerdir. Güney Kore örneğinde ise rüşvetin ciddi bir suç olarak ele alınması ve ağır yaptırımlara tabi olması sayabileceğimiz örnekler arasındadır.

Her ne kadar tüm toplumların suç anlayışı farklı olsa da, tüm toplumların suçla ilgili değiştiği ortak bir alan vardır. Evrensel bir anlayış olarak “suç teşkil eden saldırı eylemi” tüm toplumlarda ortak olarak kabul edilmiştir. Suçun bir diğer önemli özelliği ise, konusu suç teşkil eden fiilin sonucunda failin ceza adalet sisteminde bir müeyyideye çarptırılmasıdır. Çoğu hukuk sisteminde suç yalnızca bir fiilin yapılmasından ibaret değildir. İhmali suçlar olarak tanımlanan bazı suç tiplerinde, failin bir şeyi yerine getirmeyerek sonucunda istenmeyen bir neticenin gerçekleşmesi de suç kapsamında değerlendirilmektedir.

2.1.1. Suç Davranışına İlişkin Teoriler

Suç davranışını anlamlandırabilmek için bazı teoriler geliştirilmiştir. Bu teorilerin bazıları biyolojik etmenleri esas alırken bazıları psikolojik etmenleri, bazıları da sosyolojik etmenleri ele almıştır. Suç davranışının çeşitli farklı kaynaktan ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bazı araştırmacılar bu noktada biyolojik etmenleri esas almaktadır. Literatürde yer alan kimi araştırmalar ise; sosyoloji, psikoloji veya diğer disiplinler özelinde yoğunlaşmıştır.

2.1.1.1. Biyolojik Teoriler

Suçun nedenlerini irdeleyen bazı teoriler de biyolojik temelleri esas almıştır. Biyolojik araştırmalarda genetik özelinde yapılan çalışmaların üzerinde durmakta fayda vardır. Aile çalışmaları, ikizler üzerinde yapılan çalışmalar ve evlat edinme çalışmaları literatüre konu olmuş bazı suç etolojisi araştırmalarıdır.

Aileler üzerinde yapılan çalışmalar 1877 yılına kadar dayanmaktadır. Dugdale'nin aile araştırması bunlardan birisidir. Dugdale'nin araştırması Juke ailesi üzerineydi. Araştırmacı 1730 yılında doğmuş Juke ailesinin ata babası Max Juke'yi buldu. Max Juke'nin soyundan gelen 709 kişi araştırıldı ve üç gruba ayrıldı. Bu gruplandırma, fakir, suçlu insanlar ve çalışanlar olarak ayrılmıştı. Ailenin 77 üyesi suçlu, 202 fahişe ve genelev sahibi ve 142 serseri tespit edildi. Aynı zamanda ailenin bazı üyeleri de fakir yurtlarından yararlanan hırsız ve katillerdi. Juke ailesinin mensupları kendilerine benzeyen insanlarla evlenmeyi ve toplumsal sınıflarını değiştirmemeyi tercih ettiler.

Literatürde yapılan bir diğer araştırma ise Kallikak ailesi hakkındaydı. Kallikak ailesinin akıbeti de Dugdale'nin araştırmasına benzerlik arz etmekte. 1912 yılında Amerikalı Psikolog Henry H. Goddard tarafından yayınlanan The Kallikak Family bu araştırmayı konu almaktadır. Martin Kallikak'ın yaptığı iki evlilikten bahseden araştırmaya göre, düşük zümreden yaptığı evlilikten doğan çocukların daha fazla suça eğilimli olduklarını; yüksek zümreden biriyle yaptığı evlilik sonucu doğanların ve soylarının toplumun itibarlı bireyleri haline geldiğini iddia eden bir araştırma olarak karşımıza çıkmakta.

2.1.1.2. Psikanalitik Görüş ve Suç

Freud'un psikanalitik görüşüne göre insanların üç parçalı bir zihin yapısı bulunmaktadır. Bunlar, id, ego, süper egodur. Freud'un daha önceden ortaya atmış olduğu alt benlik, benlik ve üst benlik kavramları ile benzerlik arz eden bu kavramlar, insan davranışlarını mekanik düzlemde anlamlandırabilmek için mantıksal bir çerçeve sunar.

İd, insanların doğuştan itibaren getirdikleri içgüdüleri, arzularını ve isteklerini içinde barındıran bir yapı olmakla beraber insanın varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan ihtiyaçların karşılanmasına odaklanan benlik yapısıdır. İd, temel ihtiyaçların giderilmesi, arzular ve isteklerin tatmin olmasını isteyen kişilik yapısıdır. İstekleri ve arzuları tatmin etme mekanizması olan id, toplumsal normları gözetmekten uzaktır. İd'in temel perspektifi, dünyada yalnızca bireyin kendisi varmış ve dünya kendisi etrafında dönüyormuşçasına isteklerin karşılanmasını ister.

Süper ego, bireyin içinde bulunduğu toplumun temel normlarını kavraması ile ortaya çıkan kişiliğin parçasıdır. Toplum tarafından yasaklanan, ayıplanan ya da dini inancın günah olarak addettiği davranışların kişi tarafından öğrenilmesi bireyin süper egosunu geliştirir. Süper egonun gelişimi ile birey dış dünya ile olan etkileşimini toplumsal normları önceleyerek yapmasına olanak sağlar.

Ego, temel işlev olarak bireyin temel ihtiyaçlarını toplumsal normlar ve inançlara göre karşılanmasını sağlar. Süper ego ve id arasında kurulan denge mekanizmasıdır. Kişiliğin bu alanında toplumsal normlar ve inançlara göre temel ihtiyaçların giderilmesini sağlar.

Psikanalitik teoriye göre üç parçalı yapının kendi içerisindeki uyumsuzluğu ve çatışma hali anti-sosyal davranışların oluşmasına zemin hazırlar. Anti-sosyal davranışların doğal bir sonucu olarak da kişi suç işlemeye yönelebilmektedir. Psikanalitik teoriye göre suça neden olan üç tane çatışma durumu bulunmaktadır. Çok güçlü id, çok güçlü bir süper ego ve id ile ego arasında denge sağlayamayacak kadar zayıf ego.

Psikoanalitik görüşe göre suçluluk, ego ve süper egonun gelişiminde yaşanan eksiklikler sebebiyle alt benliğin kontrol edilememesi ile ortaya çıkar. Aşırı gelişmiş alt benliğe sahip pşan kişi, suç işleyebilmektedir. Üst benliğin aşırı gelişmesi ile birlikte arzuların doyurulmasına izin verilmemesi, nevrotik bir kişiliğin oluşuna neden olmaktadır. Aynı zamanda nevrotik suçlular, suç işleyen kişiler arasında önemli bir orana sahiplerdir (Demirbaş, 2002).

August Aichorn'a göre insan doğuştan anti-sosyal bir varlıktır. İnsan zamanla dış dünya ile olan iletişimi ve etkileşimi sayesinde sosyalleşme sürecini tamamlar. Bu evrede birey dış dünyanın kurallarından bir haber hayatına devam etmektedir ve birey bu dönemde bir haz evresinde yaşamaktadır. Sosyalleşme ile birey “haz evresi”nden “gerçeklik evresi” olarak adlandırılan evreye geçiş yapar. Gerçeklik evresine geçen birey, istek ve arzularının hepsini karşılayamayacağını ve içinde bulunduğu topluma göre istek ve arzularını şekillendirmesi gerektiğini öğrenir. Bu evrede kişi belirli istek ve arzularından feragat etmesi yani fedakârlık göstermesi gerekir. Freud'un kuramına göre ise; haz evresinden gerçeklik evresine geçişte, id, süper ego ile baskılanmaya başlar ve burada egonun dengeyi tam olarak sağlamaya başladığı görülebilir.

Ego kimi insanlarda dengeyi tam olarak sağlayamayabilir. Bu nedenle birey anti-sosyal özelliklerin görüldüğü haz evresinde kalır. Haz evresinde kalan ve toplumsal normlara uyum sağlamakta zorlanan bireyin de konusu suç teşkil eden fiillere yönelmesi doğaldır. Bazı insanlar doğrudan suç işlerken bazı insanlar da uygun bir suç işleme fırsatı yakalamayı beklerler.

Yapılan bir araştırmaya göre, suça yönelik düşünceler, yeniden suç işlemeyi yordamamaktadır. Ancak, kriminal düşünce ve kişisel veriler arasındaki ilişki, demografik değişkenleri kontrol edildiğinde yeniden suç işleme davranışını yordamaktadır. Yüksek psikotizm puanları almış bireyler için suça yönelik düşünceler, yeniden suç işleme davranışı ile ilişkilidir. Ancak, kriminal düşünce ile yeniden suç işleme davranışı arasındaki pozitif ilişki nevrozizm ve dışadönüklük seviyesi düşük olan kişilerde görülmüştür. Dışa dönüklük ve nevrozizm konusunda yüksek puan alan katılımcılar için daha yüksek düzeyde bir suç düşüncesi, daha düşük bir tekrar suç işleme riski ile ilişkilidir. Psikotizm ile tek başına tekrar suç işleme ile negatif ilişkili bulunmuş olsa da psikotizm ve suçlu düşünme stili arasındaki etkileşim, tekrar suç işleme ile pozitif olarak ilişkili bulunmuştur (Bourke, Boduszek ve Hyland, 2013).

Adler'e göre, üstünlük isteğini korumak için insan doğasında olumlu şiddet bulunmaktadır. Öz saygının zedelenmesi sonucunda saldırgan davranış ortaya çıkmaktadır. Adler'e göre, doğumundan itibaren nefrete maruz kalan bireylerin gelecekte suç davranışlarına yönelebileceği, bir kısmının da aşağılık kompleksini bastırabilmek için bir üstünlük kompleksi geliştirmesi sonucunda, içindeki nefreti etrafındaki bireyler yansıtabileceğini ele almaktadır (Adler, 2000).

Mahkûm, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve diğer kanunlarda özel maddelerce tanımlanmış fiillerden birisinden dolayı cezalandırılmış ve mahkûmiyet kararı verilmiş kişidir. Mahkûm, bir suçtan dolayı aleyhinde bir hüküm verilmiş kişidir.

Mahkûmların suça yönelik tutumları, toplumun mahkûmlara bakış açısı kadar önemlidir. Mahkûmların suça yönelik tutumları ve toplumun mahkûmlara yönelik algısı birbirlerinden etkilenirler. Mahkûmun topluma uyum sağlamasını, mahkûmun suça yönelik tutumları ve toplumun mahkûmlar özelindeki algıları güçleştirmektedir.

Mahkûmların suça yönelik tutumları hakkında ortaya konan birçok teori bulunmaktadır. Suçu psikolojik ve sosyolojik açıdan “öğrenme” süreci ile açıklamaya çalışan birçok teori vardır. Bu teorilerden birisi Sutherland tarafından ileri sürülen “Aykırıların Birleşme Teorisidir”.

2.1.1.3. Davranışçı Kuram ve Suç

Davranışçılık, yapısalcılığa ve işlevselciliğe karşı çıkan bir grup psikolog tarafından ortaya atılmış olup, davranışların gözlenebilir durumlarının incelenmesinin gerekliliğini savunan psikoloji kuramı akımıdır. Davranışçılık, kalıtsal aktarılan ya da doğuştan gelen tüm faktörleri

dışlayarak çevresel faktörler üzerindeki etkiye odaklanır. Diğer ekollerin savunucuları, davranışçı yaklaşımın çevre faktörüne çok fazla önem vermesi ve diğer etmenleri görmezden gelmesi nedeni ile eleştirilmiştir.

Teori temelde her bir davranışın belirli uyaranlar sonucunda gerçekleştiği varsayımı ile hareket etmektedir. Belirli uyaranlar, ödül ve cezalandırma sistemi olarak ele alınmaktadır. Psikanalitik görüş ile ayrıldığı temel nokta, davranışın gözlemlenebilen uyaranlar neticesinde ortaya çıktığına karşı bir vurgu yapmasıdır.

Davranışçı teoriye göre, insanlar doğuştan suçlu değildir. Diğer insanların kendilerine yönelik tepkileri ile suçlu olup olmadıklarını belirlerler. Sosyal öğrenme teorisine göre, şiddetin doğuştan değil, daha sonradan öğrenilen bir davranış olduğu ele alınır. Suç belirli koşulların vasıtası ile görülen ve öğrenme sürecinde şekillenen bir davranış olduğu ele alınır (Gökulu, 2019). Çocuklarda yapılan bir araştırmada, sapmış akranların bulunduğu bir çevrede yetişen çocuğun suçu rasyonelleştirmeyi öğrendiği, suç işlemeye karşı bir motivasyon kazandığı görülmektedir (Saltık, 2011).

2.1.1.4. Aykırılıkların Birleşme Teorisi

Sutherland tarafından ortaya atılan bu kurama göre, suç, öğrenilen bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç davranışı da insanların diğer davranışları gibi çevresindeki bireylerle etkileşimi sonucunda öğrenilmekte olup “Eşitsiz Etkileşim”, “Ayrıcı Birliktelikler” olarak da Türkçede kullanılmaktadır. Suç davranışını sosyal süreç bağlamında ele alan teori, aykırı davranışlara zemin hazırlayan faktörleri kapsayarak suçun öğrenilen bir davranış olduğunu vurgulamaya çalışmakla birlikte konuyu anlamlandırmaya çalışmaktadır (Kahya, 2015).

Çoğu suç, failin belirli bir bilgi birikimine ya da belirli bir sığata sahip olmasını gerektirir. Örneğin rüşvet suçunun oluşabilmesi için failin mutlaka kamu görevlisi olması gerekir. Belirli suçlar ise failin belirli teçhizatları edinmesini ve suçu işlerken kullanmasını gerektirir. Teçhizatları edinmek ve bu teçhizatları kullanmak ise suça yönelik eğilimin varlığında mümkün olacaktır.

Dönmezer (1981), suçun belirli süreçlere tabi olduğunu ve bu süreç gereğince belirli davranışlarda bulunurlar. İnsanlar suçu oluşturan hareketleri öğrenirler. Karşılıklı temas yolu ile diğer kişiler ile suç davranışı öğrenilir. Suç davranışı genellikle küçük gruplar içerisinde öğrenilirler. İnsanlar suç olan bir eylemin tekniğini öğrenirler. Kişi çevresinden kanuna yatkın tarifler yapan ve kanuna aykırı tarifler yapan insanlar ile temas halindedir. Kanuna aykırı

tariflerden bahseden kişilerin çokluğu dolayısı ile suç işleme davranışına yönelirler. Suç işlemiş kişiler ile ilişki kurmak, bireylerin tekrar suç işleme davranışında önemli bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Bourke, Boduszek ve Hyland, 2013).

2.1.1.5. Sosyolojik Açıdan Suç Davranışı

Suç davranışını incelerken, sosyoloji biliminin suç davranışı üzerinde ortaya koyduğu kuramlar ve kavramları ele almamız gereklidir. Suç olgusu, tarihin farklı dönemlerinde ve farklı coğrafyalarda, farklı şekillerde tanımlanmış ve her toplumda değişen ölçülerde varlığını korumuş, varlığını sürdürecektir evrensel ve genel bir kavram olarak karşımıza çıkar. Sosyoloji bilimi suç davranışını incelerken toplumsal normları göz önünde bulundurur. Suç, kültürlerin ve toplumların yapısına göre değişen bir görünüm sergilemektedir. Her toplum kendine ait belirli normlara sahiptir. Evrensel olarak kabul edilen normların yanı sıra o toplumun karakteristik özelliklerine ait bazı normların da var olduğu görülmektedir. Toplum üyelerinin de normlara uyması beklenir. Toplumdaki bireylerin de toplum tarafından normal ve doğru olarak kabul edilen davranış şemalarına uygun davranması beklenir (Ceylan, 2011). Toplum tarafından normal ve doğru kabul edilen davranış şemasından farklı şekilde davranmak; toplumsal sapmadır. Normlar her toplumda farklıdır ve toplumsal sapma sınırları da her toplum için farklılık gösterir. Aynı zamanda toplumun normları da süre içerisinde değişir. Değişimin bir sonucu olarak da toplumsal sapma sınırları da değişir (Mutluer, 1998).

Toplumsal sapma, yaşanan bölge, aile, cinsiyet özelinde değişiklikleri de beraberinde getirir. Formel ve enformel olarak ikiye ayrılan toplumsal sapmanın formel kısmı kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Formel toplumsal sapmanın içerisinde suç kavramını görebiliriz. Kanun ve yönetmeliğe aykırı olan bazı fiiller suç kapsamında yer almaktadır.

2.1.1.6 Anomi Teorisi

Anomi, Robert Merton tarafından geliştirilen ve toplumsal yapıdan suçluluğu açıklayan teoridir. Anomi Teorisi, Durkheim'in görüşleri üzerine inşa edilmiştir. Durkheim, anomi kavramını sapıcı davranışları açıklamak için kullanmış, bazı sosyal koşulların kıskançlığa sebep olması, öte yandan düzenli halde bulunan normların yıkılmasına etki yapmasını açıklamıştır. Robert Merton ise bu teoriyi sistematize hale getirmiştir (Demirbaş, 2002).

2.1.1.7 Sembolik Etkileşim Yaklaşımı

Sembolik Etkileşim Yaklaşımı, sosyoloji bilim dalında suç kavramını açıklayan bir yaklaşımdır. Kurama göre, insanlar birbirleri ile sembolik etkileşim yolu ile etkileşim kurarlar.

Sembolik etkileşim sayesinde de insanlar birbirlerini kategoriler halinde değerlendirir, eylemlerini de buna göre formüle eder (Mutluer, 2016).

Yaklaşımına göre, hangi fiillerin suç olacağı ve suç kapsamında değerlendirileceği toplum içinde anlam kazanır. Sembolik Etkileşim Yaklaşımı'nın ortaya attığı bir kavram da etiketlemedir. Etiketleme, sapma, kişinin fiilinden öte, toplumdaki bireylerin o fiile yükledikleri anlamdır. Kişinin toplumdan sapmış olarak nitelendirilmesi birincil sapmayı oluşturmaktadır. İkincil sapmada da kişinin etiketlenmeyi kabullenerek toplumdan bağını koparması ve toplumun kendisine verdiği etiket doğrultusunda yaşamasıdır. İkincil sapmada da kişi yeni ilişkiler ağı kurarak kendisi gibi etiketlenmiş insanlarla bir arada bulunur (Mutluer, 1998).

2.1.1.8 Çatışma Yaklaşımı

Çatışma Yaklaşımı'na göre suç ve cezaların tanımları ve sınırlarını toplumda gücü elinde bulunduran sınıflar tarafından belirlenebileceğini öne süren yaklaşımdır. Yaklaşımına göre toplumun üst statüsünde bulunan kişi ile alt statüsünde bulunan kişinin aynı fiil karşısında farklı yaptırımlara tabi olmasını temel almaktadır. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak da hukuk sisteminin adaletsizlikler içerdiği ve farklı iki sosyoekonomik durumda olan kişilere farklı muamelede bulunulduğu için eleştiriler getirir (Demir, 2017).

Bir de gelişen teknoloji ile birlikte insanların birbirleri ile daha hızlı ve daha az maliyetle iletişim kurabildiği, daha az maliyet ve daha az süreler ile ulaşım şansına sahip olduğu açıktır. Bu durum beraberinde farklı toplumlardan insanların bir arada yaşamasını getirir. Farklı toplumlardaki insanların bir arada yaşaması farklı toplumsal normların da birbirleri ile çatışmasına zemin oluşturması mümkündür.

2.1.1.9 Kültür Çatışması Teorisi

Teoriye göre; Suçlu olmayı, farklı kültürel değer ve davranış normları arasındaki bir çatışmanın sonucu olarak ele almaktadır. Bireyler, belirli davranış kurallarını öğrendiği noktadan hareket eder (Bolatlı, 2021). Farklı bir kültürden insanlarla yaşamak durumunda kalan bireylerin yeni davranış normlarına uyum sağlamasının zor olacağı düşünülür (Yeşil, 2009). Farklı ceza sistemlerini benimseyen ülkeler arasında yapılacak olan göç ile bu durum söz konusu olabilir. Örneğin bazı ülkelerde evlenme yaşının düşük olması ile birlikte, evlenme yaşının yüksek olduğu ve küçük yaşta biri ile evlenmenin suç kapsamında ele alındığı farklı ülkeye toplu şekilde göç eden bir grup insanın, kendi ülkesindeki kuralları devam ettirmek istemesi örnek olarak ele alınabilir. Bireyler, bu fiilin suç olmadığını ve cezai müeyyide ile karşılaşmayacağını düşünmeleri olasılık dâhilindedir.

Kültür Çatışma Teorisi, ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde artan suçluluk oranlarından göçmenleri suçlu tutabilmek amacıyla ortaya atılmıştır. Ülkede artan suç oranlarına göçmenlerin sebep olduğu düşünülmekteydi. Yapılan çeşitli araştırmalara göre, göçmenlerin suçluluk oranlarının yerlilerden daha az olduğu bulunmuştur (Demirbaş, 2002).

2.1.1.10 Rasyonel Seçim Teorisi

Rasyonel Seçim Teorisi, ilk başta ekonomi alanında ortaya çıkmış bir teoridir. Ancak zamanla başka sosyal bilim dallarında da bu teori özelinde çalışmalar görmekteyiz. Toplum davranışlarını yordamada sosyoloji, bireyin davranışlarını yordamada da psikoloji bilimi Rasyonel Seçim Teorisi'nden zaman zaman faydalanmaktadır.

Rasyonel seçim teorisi, ekonomik bir ilke olarak karşımızdadır. Bireylerin daima ihtiyatlı ve makul kararlar verdiğini öne sürmektedir. Bu kararları da rasyonel hesaplamalarla yapmak, bireylerin acıyı azaltıp, hazzı artırmaya çalışmasını öne sürer. Kararların kişilere maksimum fayda ve tatmini getirmesi beklenilir (Yıldız, 2020).

Mahkûmların kanunda suç olarak anılan fiilleri anlamalarına yönelik yapılan çalışmalarda da rasyonel seçim teorisi kullanılabilir. Rasyonel Seçim Teorisi'nde bireyler karar verirken dikkatli ve mantıklı davranırlar bu yüzden bir kar ve zarar hesabı söz konusudur. Hesaplama sonucunda elde edilecek kâr ve gösterilecek başarı karşılaşılabilecek zarardan az ise kişi suç işleme davranışında bulunur (Bilgiç, 2014). Rasyonel seçim teorisine göre, bireylere sunulan seçeneklerin, bireylerin kararlarını verdikleri çevre veya kurumlar tarafından kısıtlamaya tabi tutulduğu varsayılmaktadır. Kaynakların azlığı ve sosyal kurumlar kişilerin seçenekler arasında karar almasını etkileyecektir (Ritzer, 2010). Kaynakların az olması ya da kaynaklara ulaşımın zor olması karar verme sürecinde önemli bir etkidir. Kişi daha kolay olarak erişebileceği kaynakları göz önünde bulundurarak karar verir. Bir yandan da sosyal kurumlar olarak ele alınan aile, okul, ibadethane, yürürlükte bulunan mevzuat; belirli eylemleri teşvik eder, belirli eylemlere karşı da caydırmaya zemin hazırlayan müeyyideler sağlar.

Arzular, bireylerin yapmak istedikleri, fırsatlar ise bireylerin ne yapabildikleri şeklinde ele alınır. Bireyler arzularını gerçekleştirebilmek için çeşitli eylemlerde bulunmak zorundadırlar. Bu süreç içerisinde fırsatlar, imkânlar ve seçenekler arasında kalırlar (Demir, 1998). Bu süreci suç davranışı üzerinde ele alabiliriz.

Bireyler öncelikle geçmiş yaşantıları temel alarak suç işleme davranışında bulunup bulunmayacaklarına karar verirler. Bu kararda kişinin geçmiş yaşantıları ve tecrübeleri, sahip olduğu değer yargıları etkilidir. Bu sürecin ardından ise kişi hangi suçu işleyeceğine karar verir.

Kişinin hali hazırdaki yaşantısı ve hayatını etkileyen majör faktörler işleyeceği suça yönelik kararda etkili olmaktadır.

Rasyonel seçim teorisine göre; failin gözünden suçu değerlendirmek gerekir. Failin suçu işlemek için mekânı nasıl anladığı ve bu mekânda gördüğü fırsatlar üzerinde durulmaktadır. Fail, suçu işlemeyen önce bir değerlendirme yapar. Bu değerlendirme çevresel etkenleri temel alır. Teorisyenlere göre, failin göze alacağı riskin artması, suç sonunda elde edeceği ödüllerin azalması ve hedefe yönelik çabanın artırılıp suç eylemini zorlaştırarak suçun önüne geçilmesi sağlanabilir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2021).

Rasyonel seçim, sosyal bir eylem olmakla birlikte, rasyonel seçim teorisine göre; bireyler tercih ettiği seçenekler doğrultusunda, eylemin beklediği sonuçları elde edemeyebilir ve bireyler kendilerini hoş olmayan durumlar içerisinde bulabilirler (Demir, 1998). Teori bu yönüyle bireylerin eylemler karşısında yapacağı hiçbir şeyde garanti olmadığını da gösterir. Suç işleme davranışında birey, istediği sonuca ulaşamayabilir ve/veya cezai müeyyide bireyler açısından hoş olmayan bir durum olarak karşımızdadır.

Rasyonel seçim teorisine göre; insan yapacağı davranışları önceden düşünen ve rasyonel bir varlık olarak ele alınır. Teorisyenler, insan davranışlarının bizzat faili ve sorumlusu olarak görülür. İnsanı bu yönü ile homo economicus olarak ele almak rasyonel seçim teorisine göre doğru olacaktır (Akyıldız, 2008).

2.1.1.11 Suç Deseni Teorisi

Geçmiş dönemlere kıyasla, insanlar arasında bulunan fiziksel ve sosyal mesafeler azalmıştır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte gerek ulaşım imkânlarının gerek de internetin yaygınlaşması ile birlikte insanlar daha mobilize bir haldedir. Gündelik yaşamda da farklı kesimden insanlarla, suç işleme potansiyeli taşıyan insanlar da dâhil olmak üzere, etkileşim kurma ihtimali artmaktadır. Suça yönelmiş, suç işleme davranışına motive olmuş, çeşitli sosyal ve psikolojik etkenlerle iç ve dış kontrol edicileri olmayan ya da bozulmuş kişiler, suça maruz kalma ihtimalini artırmaktadır (Gönültaş, 2020).

Suç Deseni Teorisi'ne göre potansiyel faillerin ve hedefin aktif oldukları mekânların kesişim noktasında suç meydana gelmektedir. Teoriye göre fail ve mağdurun tanıdık olduğu yerlerde suçların işlendiği söylenmektedir. Toplumsal sirkülasyonun fazla olduğu yerler, pazarlar, okullar, hastaneler suça maruz kalma açısından yüksek potansiyel taşıyan alanlardır.

Toplumda, suç işleme potansiyeli taşıyan kişiler bulunmaktadır. Suç işleyecek kişiler, mevcut faktörleri değerlendirerek, suçun işlenip işlenmeyeceği kararını alırlar (Köklü, 2016). Suçun zamansal desenleri ve suçun nasıl ortaya çıktığı üzerine odaklanan Suç Deseni Teorisi'nde iki kavram ön plana çıkmaktadır. Aktivite düğüm noktaları, iş, okul, ev gibi kişilerin belirli rutinlerle gittiği yerleri, aktivite alanları da düzenli yer değiştirme faaliyeti sonucunda tanıdık güzergâhları açıklamaktadır. Potansiyel failler veya failler, aktivite alanlarını nasıl kötüye kullanacaklarını, kötüye kullanımın risklerini ve getirilerini öğrenmeye çalışırlar. Suç fırsatları bilinci geliştirirler (Tekin ve Kurland, 2019).

Suç, failin ve mağdurun ya da suçtan zarar görenin aktif oldukları yerlerin kesişim noktalarında işlenmektedir. Suç, suçlu ve mağdurun tanıdık olduğu yerlerde işlenmektedir. İnsanların sıklıkla ziyaret ettikleri ve insan yoğunluğunun fazla olduğu, hastane, alışveriş merkezleri, pazarlar suç işleme veya suça maruz kalma potansiyeli yüksek alanlardır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2021).

2.1.1.12 Eysenck'in Kişilik Teorisi

Suçla yönelik tutumlar açısından bir başka teori ise, İngiliz psikolog Eysenck'e aittir. Eysenck'in öne sürdüğü kişiliğin yapısına göre, kişiliğin öğeleri hiyerarşik bir görünüme sahiptir. Hiyerarşinin en üst basamağında "üstün ayırıcı özellikler" bulunmaktadır. Bir alt basamağında "alışkanlık tepkileri" bulunurken, en alt basamağında da "belirli tepkiler veya düşünceler" bulunmaktadır.

Eysenck, kişiliğin gelişiminin katılsal ve biyolojik etmenlerden daha fazla etkilendiğini öne sürmüştür. Çevresel faktörlerin, biyolojik ve kalıtsal etmenlere göre daha az önem arz ettiğini söylemiştir. Kişiliğin gelişiminden daha çok kişilik boyutu adını verdiği 3 boyut üzerinde durmuştur. Dışadönüklük, nevrozizm, psikotizm'dir.

Kuramcının tanımladığı ilk boyut, dışadönüklüktür. Boyutları düz bir çizgi olarak ele aldığımızda, başlangıç noktası içedönüklük, bitiş noktası da dışadönüklüktür. Bireyler uçlarda yer almasalar da çizginin bir tarafına yakın olma eğilimi göstermektedir. Dışadönüklük hali, sosyallik, cana yakınlık, uyumluluk, liderlik gibi özelliklerle karakterizedir. Tipik dışadönük bireyin, diğer insanlar ile etkileşim halinde bulunmaktan hoşlandığı, çok fazla arkadaşla sahip olduğu ve heyecan verici aktivitelerde bulunduğu görülmektedir. İçedönükler ise, dışadönük özellik gösteren bireylerin tam tersi bir duruma sahiplerdir. Düzenli bir yaşamı tercih eden, edilgen, çekingen ve pasif bir yaşamı tercih etmektedirler (Eser, 2022; Özdemir, Selvi ve Aydın, 2012).

Eysenck'e göre, nevrotik tipler, aşırı ve değişken duygulara sahip olmakla birlikte olaylara hızlı tepkiler vermektedirler. Kaygılı, gergin, aksi, alıngan, depresif, tedirgin bir duyguduruma sahiplerdir. Duygusal anlamda kendilerini sarsan olaylardan sonra eski hallerine dönmekte zorluk çeken nevrotik tipler bu yönü ile diğer tiplerden ayrılmaktadır.

Eysenck, psikotizmi de bir kişilik boyutu olarak ele almıştır. Psikotizmin görüldüğü kişilerde, anti-sosyal davranışlar, saldırganlık, duyarsızlık, benmerkezcilik gibi öğeler yer alır. Psikotizm puanı düşük olan bireylerin yardımsever, işbirliğine yatkın kişiler olduğunu ifade etmiştir. Kendisine ait “Kişilik Teorisi” ile kişilik psikolojisi ve öğrenme teorisinin temel prensipleri suç davranışının meydana gelmesinde etki sahibidir. Eysenck'e göre soyaçekim ile suç arasında önemli bir bağ vardır. Kişiliğin suça eğilimli bir yapıda olması kalıtım ile mümkün olmakta olduğunu ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra kişilerin ödüllendirme ve onaylama mekanizmaları ile de davranışlarının değişebildiği de bir gerçektir. Bu mekanizmaların etkin kullanılması ile birlikte olumsuz davranışların tekrar etme olasılığı azalır. Eysenck'e göre hareketlerin sonuçlarının hemen görülmesi, daha sonra görülmesine kıyasla daha etkili sonuçlar yaratabilmektedir (Kaner, 2019).

2.1.2 Ahlaki Gelişim ve Suç

Psikoloji literatüründe ahlaki gelişim hakkında ortaya koyulmuş iki tane majör teori bulunmaktadır. Bunlar, Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Teorisi ve Piaget'in Ahlaki Gelişim Teorisi'dir. İki teori de insanın yaşam evreleri boyunca ahlaki gelişime sahip olduğu ve farklı aşamalarının olduğunu göstermektedir.

2.1.2.1. Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı

Kohlberg'in ahlaki gelişim teorisi; üç düzeye ve altı aşamaya bölünmüş durumdadır. Kohlberg'e göre “Gelenek Öncesi Düzey”, “Geleneksel Düzey” ve “Gelenek Sonrası Düzey” olmak üzere ahlaki gelişimin üç düzeyi bulunmaktadır. Her düzey kendi içerisinde iki alt aşamaya ayrılmaktadır.

Kohlberg'in kuramının alt basamaklarında birey daha ben-merkezci bir düşünce yapısına sahipken, ilerleyen basamaklarda toplumcu bir bakış açısı kazanır. Alt basamaklarda var olan menfaatçi düşünce yapısı, üst basamaklara ulaşıldığında, demokratik, değer eksenli bakış ve evrensel etik ilkelerin olduğu bir düşünce yapısına bürünür.

“Gelenek Öncesi Düzey”, “Ceza ve İtaat Eğilimi” ve “Araçsal İlişkiler Eğilimi” olmak üzere iki alt aşamaya ayrılır. “Ceza ve İtaat Eğilimi” ne göre kişi kurallara cezalandırılmamak için boyun eğmektedir ancak kurallara içsel bir inanç geliştirmemiştir. “Araçsal İlişkiler Eğilimi”

ne göre çocuğun kendi ihtiyaç ve istekleri ön planda bulunmakta olup başkalarının inançlarını da fark etmişlerdir. “Geleneksel Düzey”, “Kişilerarası Uyum Eğilimi” ve “Kanun ve Düzey Eğilimi” olmak üzere iki aşamayı bünyesinde barındırır. “Kişilerarası Uyum Eğilimi” ne göre kişi yaptıklarını cezadan kurtulmak için değil, başkalarının da mutlu olmasını sağlamak için yapmaya başlar. “Kanun ve Düzey Eğilimi” ne göre doğru olan davranış, otorite ve sosyal düzenin öngördüğü ve bunlara uygun olan davranışlardır. “Gelenek Sonrası Düzey” iki alt aşamadan oluşmaktadır. Bunlar “Sosyal Sözleşme Eğilimi” ve “Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi” aşamalarıdır. “Sosyal Sözleşme Eğilimi” aşamasında birey toplumsal değerlere uygun davranışlar göstermektedir ve insani değerlerle çatışan yasal düzenlemeleri sorgulama eğilimindedir. “Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi” aşamasında kişi kendine has ahlak ilkeleri seçer ve oluşturur. Adaletin yasalardan üstün olduğu ve haklara saygının esas alındığı aşamadır. Kohlberg’in Ahlaki Gelişim Teorisi’nde kişi üst basamaklara çıktıkça suç işleme eğilimi azalmaktadır.

Kohlberg’in ahlak gelişim teorisini Freud’un ortaya koyduğu, “id”, “süper ego” ve “ego” kavramları özelinde değerlendirebiliriz. Öncelikle yaşamın ilk yıllarında bireyler temel ihtiyaçlarını karşılamak ve haz ekseninde düşünürler. “Gelenek Öncesi” dönemde yoğun olarak id’in etkisini görebiliriz. Her ne kadar id haz ilkesi ile çalışsa da acı veren veya zorlayan yaşam olaylarından da kaçınmak ister. Burada cezalandırma id’in hoşuna gitmez. Bireyler hangi koşullar altında cezaya maruz kalacağını öğrenmeye başlar. Burada toplumsal kurallar öğrenilmeye başlar. Ebeveynler ve diğer otorite figürleri tarafından aktarılan, zorlanarak içselleştirilen kültürü içeren yapı süper egodur (Çiftçi, 2003).

Toplumsal kuralların varlığından haberdar olan bireyin bir yandan da ihtiyaçlarını karşılaması gerekir. İd ve süperregonun dengelenmesi için egonun gelişmesi gerekir. Egonun gelişimi ile birlikte birey “Geleneksel Düzey” aşamasına erişmiş bulunmaktadır.

2.1.2.2 Piaget’in Ahlak Gelişim Teorisi

Piaget’e göre çocukların kuralları nasıl yorumladıklarını öğrenmek önemlidir. Bu yüzden Piaget, çocukların oyunlarını gözlemleyerek bir ahlaki gelişim teorisi geliştirmiştir. Bu teoriye göre; “Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi” ve “Ahlaki Özerklik Dönemi” olmak üzere iki temel dönem üzerinde durulmuştur.

Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi; bu dönemde çocuklar kuralların asla değişmeyeceğine inanmakla birlikte kurallara uymayan bireylerin cezalandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Çocuk bu dönemde, ebeveyni ve çevresindeki diğer yetişkinler tarafından neyin yapıp neyin

yapılmaması gerektiği söylenir. Sınırlı olarak gözlenen gerçekler üzerinde çocuk yargı geliştirir. Davranışların arka planı dikkate alınmaz.

“Ahlaki Özerklik Dönemi” evresinde çocuğun sosyal dünyası farklı akran grupları ile zenginleşir. Farklı akran grupları ile zenginleşmek, çocuğun kurallar hakkındaki fikirlerinin değişmesine olanak sağlar. Çocuk bu dönemde kuralların insanlar tarafından oluşturulduğu ve bunların da değişebileceği bilincine erişir. Bir önceki dönemden farklı olarak, davranışların arkasında yatan sebepler ve kuralların ihlal edilme nedenleri de önemsenir (Özsarı ve Özçelik, 2020).

2.1.3. Bazı Psikopatolojik Süreçler ve Suç Davranışı

Toplumda yaygın kanı, psikopatoloji tanısı almış hastaların büyük çoğunluğunun suç davranışı ile ilişkili olabileceği yönündedir. Ancak psikopatoloji tanısı almış hastaların büyük çoğunluğu ile suç davranışı arasında bir ilişki saptanamamıştır. Belirli başlı psikopatoloji ile suç davranışı arasında ilişki görülebilmektedir ancak bu patolojilerden herhangi birisinin tanısını almış kişinin suçla bağlantısı olabileceği anlamına gelmez (Deniz, 2017).

Literatürde psikopatolojik süreçler ve suç davranışı hakkında yapılan araştırmalar bize belirli psikopatolojilerin suç davranışını meydana getirme riskini artırabileceğini söylemiştir. Şizofreni ve pozitif semptomlarını kapsayan bozukluklar, bipolar bozukluk, depresyon, bazı kişilik bozuklukları suç davranışı riskini artırabilmektedir. Bu patolojiler üzerinde durulmasında fayda bulunmaktadır.

Suçlarla bağlantısı olan önemli psikopatolojileri incelemek için psikoz ve nevroz kavramı üzerinde durmamız yerinde olacaktır. Tıp literatüründe akıl hastalığı “psikoz” olarak kavramsallaştırılmakla birlikte, gerçeklikle bağlantının koptuğu durumlarda mental süreçleri etkileyen sağlık sorunlarını tanımlamaktadır. Psikoz, ani olarak oluşmayan, birden fazla sebebin ve sürecin etkilediği, zamanla ortaya çıkan psikolojik durumdur. Önemli psikoz türleri, şizofreni, depresyon, melankoli, paranoya, demans olarak sayılabilir. Psikoz, yaşamın bir döneminin oldukça sıkıntılı geçmesi, cinsel saldırı gibi yoğun bir travma nedeni ile ortaya çıkabileceği gibi beyin tümörü, Parkinson gibi bazı hastalıklar neticesinde de ortaya çıkabilir.

Psikoz, organik ve coşkusal psikozlar olmak üzere iki sınıf içerisinde değerlendirilirler. Organik psikozlar, bedensel temelli, geçmişte yaşanan bir hastalığın sebep olduğu, hali hazırda devam eden bitkinlik gibi iç hastalıkları, beyin tümörleri, madde kullanımına bağlı merkezi sinir sistemi hastalıklarıdır. Coşkusal psikozlar, organik psikozlardan farklı olarak herhangi bir

bedensel nedene bağılı olmadan ortaya çıkan psikozlar olup, şizofreni, mani-depresif ve paranoya olarak örneklendirilebilir (Yılmaz, 2018).

Nevroz, sürekli bir sıkıntı halinin var olduğu, davranışsal ve bilişsel düzeyde kişinin işlevselliğine büyük oranda olumsuz etki eden, sanrı ve varsanı içermeyen işlevsel akıl hastalıklarına verilen addır. Nevrotik kişilik özelliği gösteren insan, içsel süreçler ile oluşturamadığı güven algısını çevresinden elde edebilmek için, çevresinden kabul ve onay görmek için çeşitli tutumlar göstermektedir. Bu tutumlardan dolayı çevresindeki insanlar üzerinde büyük bir yük oluşturmaları ve insanların kendilerinden uzaklaştırmaları ile sonuçlanır. Başka bir yönden de çaresizlik hissi ile hareket ettiklerinde, kendilerine düşman gördükleri dünyaya karşı kendilerini korumaya çalışırlar ve yıkıcı davranışlarda bulunabilirler. Diğer insanlarla kavga etme, yarışma, menfaat odaklı ilişkiler inşa etmek görülebilmektedir (Sezici, 2022). Psikozlardan farklı olarak gerçekte olan bağıın kopmaması, geçmiş, şu an ve gelecek algısı yönünden gerçeklikle olan ilişkiler korunmaktadır (Yıldız, 2020).

2.1.3.1 Depresyon

Psikolojik bozukluklar arasında sıklıkla görülen bir bozukluk olan depresyon, sözlük anlamı itibari ile bunalım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürekli bir üzüntü ve ilgi kaybına sebebiyet veren duygu durum bozukluğudur. Yaşam kalitesini azaltması, ekonomik ve mesleki açıdan kayıplara sebebiyet vermesi, kişilerarası ilişkilerin zarar görmesine zemin hazırlayan depresyon, her yaş grubunda görülebilmekle birlikte, 25-44 yaş aralığında sıklıkla görülebilmektedir. Risk grupları açısından bir değerlendirme yaptığımızda ise, cinsiyetin kadın olması, stresli yaşam olaylarını, sosyal desteğin az olması ya da olmaması, ailede depresyon hastalığına sahip bireylerin olması, düşük sosyo-ekonomik düzey, postpartum dönem, eşlik eden anksiyetenin olmasıdır (Çelik ve Hocaoglu, 2016).

Depresyon neticesinde birçok tıbbi sorunun oluşmasına zemin hazırlamakla birlikte, mevcut hastalıkların da ilerlemesine neden olmaktadır. Depresyonun kişilerarası ilişkilere verdiği zarardan dolayı kısır bir döngü meydana gelmekle birlikte, bu durum daha kötüye gitmektedir. Hırsızlık suçunu işleyenler arasında en fazla rastlanılan psikopatolojinin depresyon olduğu bildirilmiştir (Yılmaz, 2018).

2.1.3.2 Kleptomani

Kleptomani, toplumda çalma hastalığı olarak bilinen bir psikolojik bozukluktur. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “Gerçekte gerek duyulmayan maddeleri çalma dürtüsü” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu,2023). Dürtü kontrol bozukluğu sınıfında değerlendirilen

bu hastalık, hem hasta hem de hasta yakınları için ciddi ve çoğu zaman yıkıcı sonuçlara neden olan bozukluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kleptomani hastaları, kişisel bir çıkar elde etmek, ekonomik menfaat ya da cesaretlerini sınamak için çalma eyleminde bulunmazlar, aksine çalma dürtülerinin kuvvetli olması nedeni ile bu duruma engel olamazlar. Hastalığın genel olarak tablosunu çizdiğimizde, her yaştaki kişilerde kleptomani görülebilir. Kadınlarda nispeten daha fazla görülen bu bozukluk ihtiyacı olmayan, maddi değeri az olan eşyalara yönelik çalma eğilimi olarak karşımıza çıkar. Çalma davranışları kendiliğinden ortaya çıkar ve plan yapmadan, yardım almadan gerçekleşir. Hırsızların %3.8-%10'unun kleptomani hastalığına sahip olduğu bildirilmektedir (Kandemir, Büken ve ark., 2014).

2.1.3.3 Şizofreni

Şizofreni pozitif ve negatif belirtileri olan bir psikopatolojidir. Pozitif belirtiler; varsanılar ve sanrılardır. Pozitif belirtiler, şizofreninin akut epizodları için tanımlayıcıdır. Sanrılar, gerçeğe uygun düşmeyen, karşıt verilere karşı hastada varlığını sürdüren düşüncelerdir. Varsanılar, herhangi bir uyarı olmadan oluşan duyuşsal deneyimler olarak tanımlanır (Kring, Johnson, Davison ve Neale, 2017). Şizofreni hastalarının suç davranışında bulunma ve saldırganlığının, toplumun diğer kesimlerine göre fazla olduğu ortaya konmuştur. Ciddi şiddet içerikli suçların %5'inin majör psikiyatrik bozukluğa sahip bireyler tarafından işlendiği ve bu grubun da çoğunluğunun şizofreni tanısı almış kişiler olduğu ortaya konmuştur (Gürkan ve ark., 2019).

Şizofreninin negatif belirtileri ise, istemsizlik, konuşmada azalma, yaşamadan zevk alamama, künt duygulanım ve asosyalıktır. Negatif belirtiler, davranışsal eksiklikten oluşurlar. Başka psikopatolojilerle benzerlik gösterirler. Literatürde şizofreni hastalığının paranoid formunda, şiddetin motivasyonunun bir hezeyana bağlı olabileceğine yönelik bulgular vardır (Deniz, 2017).

2.1.3.4 Bipolar Bozukluklar

Bipolar Bozukluklar, DSM-5 tanı el kitabında duygudurum bozuklukları altında sınıflandırılmış psikopatolojidir. Bipolar bozukluğun çeşitli etmenler dolayısı ile ortaya çıkabilen bir patoloji olduğu literatürce kabul edilmiş yaygın görüştür. Bipolar bozukluk tanısı almış hastalar, yaşamları boyunca, mani, depresyon, hipomani ve karma dönem gibi hastalık dönemleri geçirmekle birlikte, en az bir mani ya da karma dönem geçiren hastalar bipolar tanısı alırlar.

Manik bozukluklarda, patlayıcı ve taşkın dönem kişileri şiddete eğilimli hale getirebilmekle birlikte, kişinin suç işleme olasılığını da oldukça artırabilmektedir. Bu dönemde, sağlıklı bireylere nötral gelen afektif uyarılar ile çağrışımlar, bipolar bozukluğu olan hastalarda daha tehdit edici algılanmasından ileri gelmektedir. Şizofreni ve bipolar tanısı almış hastaların eş tanı olarak madde kötüye kullanımı bulunduğu ise suça yönelik eğilimleri bir hayli artabilmektedir (Çinik ve ark. , 2015).

2.1.3.5 Kişilik Bozuklukları

Kişilik bozuklukları, olumlu bir benlik bilincinin oluşmaması, yakın ve yapıcı ilişkileri sürdürmede sorun yaşamak olarak tanımlanan psikopatolojidir (Kring, Johnson, Davison ve Neale, 2017). Kişilik bozukluğu tanısı almış hastaların hepsi, sağlıklı düşünme şekli, sağlıklı davranışlara sahip bireylerdir. Hastalar, dürtü kontrol ve duygu düzenlemede diğer insanlara nazaran başarısızdır.

Dürtü kontrol ve duygu düzenleme alanında yaşanan zorluklar, şiddete yönelik tutumları da artıracaktır. Kişilik bozukluğu tanısı almış kimseler, paranoid bir düşünce biçimine sahip oldukları için dış dünyada meydana gelen nötral olayları, adeta bir narsisistik saldırı olarak ele alabilmektedirler (Deniz, 2017).

Bağımlı ve Kaçınan Kişilik Bozuklukları tanısı almış kişilerin, sosyal becerilerinin ve öz saygılarının, diğer insanlara göre kısıtlı olduğu görülmektedir. Öz saygı ve sosyal becerilerinin kısıtlı olması da yoğun kaygıya sebep olur. Bu bireylerin gerçek ya da hayali bir reddedilme durumunda ise suç davranışına kalkışabileceği söylenebilir. Kaçınan Kişilik Bozukluğu tanısı almış bireylerin daha çok cinsel suçlar işleyebilecekleri düşünülmektedir (Esbac ve Echeburura, 2010). Sadistik Kişilik Bozukluğu hastalarının da cinsel saldırı suçları işleme potansiyellerinin olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra şiddet suçlarının da failleri olabilirler. Parafillinin eşlik ettiği durumlarda, Sadistik Kişilik Bozukluğu tanısı almış kişilerin daha tehlikeli hale geldiği söylenebilir. Sadistik Kişilik Bozukluğu hastaları, bu patoloji nedeniyle diğer insanlara nazaran antisosyal ve dürtüsel eğilimlere sahip bireyler olmaktadır. Sosyal yönden geri çekilmiş olup, geri çekilmenin bir sonucu olarak şiddet içeren fantezilere sahip olabilirler. Bu fanteziler, cinsel içerikli olmaktadır. Madde kötüye kullanım da eşlik eder. Bu kişilerde ayrıca şiddet içeren eylemleri titizlikle ve özenli bir şekilde planlama durumu da bulunmaktadır. Yaşam biçimlerinin getirdiği avantajlarla birlikte kendilerini daha iyi saklayabilmektedirler (Marshall, 2007)

Kişilik bozuklukları hastalarının suç failleri olmasında en göze çarpan grup “Antisosyal Kişilik Bozukluğu” hastalarıdır. Antisosyal Kişilik Bozukluğu hastaları, engellenmeye dayanma eşiği oldukça düşük olmakla birlikte empati becerileri de gelişmemiştir. Kontrolsüz olmaları ve sosyal ilişkilerini devam ettiremeyen bireyler olmalarından ötürü de toplumsal normlara uyum sağlamakta zorluklar yaşamaktadırlar. Cinsel suçlara yatkınlık bakımından da Sadistik Kişilik Bozukluğu ve Kaçınan Kişilik Bozukluğu tanısı almış kişilerin, ilgili psikopatolojileri nedeni ile bir risk faktörü olabileceği de değerlendirilebilir.

2.1.4. Literatürde Bulunan Diğer Araştırmalar

Yapılan bir araştırmaya göre, eğitim düzeyi, tekrar suç işleme, suçlu arkadaşlarla ilişki kurmak, psikotizm, dışa dönüklük ve nevrozizm suça yönelik tutumlarda önemli düzeyde etkilidir. Eğitim düzeyi, tekrar suç işleme, suçlu arkadaşlarla ilişki kurmak, psikotizm, dışadönüklük ve nevrozizm; suça yönelik düşünceler ile orta derecede ilişkilidir. Aynı araştırmada psikotizm suça yönelik tutumların en güçlü yordayıcısı olarak bulunmuştur (Boduszek, McLaughlin ve Hyland, 2011).

Literatürde bulunan 2014 yılında yapılmış, başka bir çalışmada suç işlemekte etkili olan faktörlerin tespit edilebilmesi için mahkûmlara suç işlemekte etkili olan faktörler sorulmuştur. Araştırmaya katılan mahkûmlar bir veya daha fazla faktörü işaretleyebilmiştir. En etkili olan faktörler, işsizlik/parasızlık(%33,4) ve arkadaş çevresidir(%33,2). Ardından ailevi sorunlar(%19,6), uyuşturucu madde kullanımı(%12,6), psikolojik sorunlar(%11,3) gelmektedir. Yapılan araştırmada, mahkûmların %10,8'i eğitimsizlikten, %9,6'sı geleceğe yönelik ümitsizlikten dolayı suç işlediklerini belirtmiştir. Mahkûmlar, suç işleme davranışının dışsal faktörler özelinde değerlendirmiştir. Mahkûmların suç işlemelerinde en etkili olduğunu beyan ettiği faktör, işsizlik/parasızlık faktörüdür. Ulusal bazdaki bulguları taradığımızda, araştırmanın yapıldığı son 10 yıllık süreçte işsizlik oranında düşüş mevcutken, ceza infaz kurumlarında kalan kişi sayısı sürekli artmaktadır (Bilgiç, 2014).

Literatürde “Suçluluğu Akıl Zayıflığına Bağlayan Teori” bulunmaktadır. Her ne kadar günümüzde bilimin gelişmesi ile bu teori ortadan kalkmış olsa da geçmişte önemli bir etkiye sahiptir. Teori temelini Lombrosso'nun görüşlerinden alır. Suçlu bireyin kendisinde bulunan akli durum neticesinde yaptığı eylemlerin sonucunu öngörememekle birlikte, var olan kanunların da anlamını idrak edemez ve ayırt edemez. Teorinin ortaya koyduğu ana görüş, suçluların akıl zayıflığına uğradığı ve akıl zayıflığına uğramış kişilerin de suçlu bulundukları iddia edilmişse de psikoloji ve psikiyatri alanındaki gelişmeler bu teorinin ortadan kalkmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2018).

2.1.5. Tutum ve Suç Kavramı

Tutum, kişinin, bir durum, bir nesne ya da bir başka kişi özelinde geliştirmiş olduğu inanç, davranış ve duygu bileşenlerini içinde barındıran bir kavramdır. Tutum, inanç, duygu ve davranış eğilimleri olmak üzere üç ana bileşenden oluşur. Tutumlar gözlenebilir olmamakla birlikte, gözlenebilir davranışları ortaya çıkarırlar. Tutumu oluşturan temel bileşenleri incelemekle birlikte gözlenebilir davranışlar daha iyi açıklanabilir.

Bazı araştırmacılar, tutum kavramını inanç ve değer ilişkileri olarak açıklamaya çalışsa da bazı araştırmacılar bunun yetersiz kaldığını öne sürerek üç bileşenli bir tutum açıklamasını daha doğru bulmuştur. Bilişsel bileşen, duygusal bileşen ve davranışsal bileşen, tutum açıklamasında yaygın kabul gören üç bileşendir. Her bileşen bir diğer bileşeni etkilemektedir (Odabaşı ve Barış, 2017).

Tutumları yordamak için kullanılan ilk bileşen, bilişsel bileşendir. Bilişsel bileşen; kişinin nesne ya da durum üzerinde geliştirdiği bilgi ve inançları kapsamakla birlikte, tutumun ana konusu olan nesne ya da durum üzerindeki tüm inançlarını kapsar. Bu inançların doğru ya da gerçek olması şart değildir. İnançlar ve bilgiler, gerçekle ne kadar örtüşüyorsa, o kadar kalıcı olur ve bilgilerin değişmesi de tutumu değiştirecektir.

Bazı psikopatolojiler, kişinin algılamasını ve bilgiyi edinmesini ciddi yönde etkilemektedir. Bu yüzden tutumlar, psikopatolojilerden etkilenirler. Literatürde yapılan çalışmalarda, paranoid tip şizofreni tanısı almış hastalarda ve madde eş tanılı hastalarda artmış şiddet riskine vurgu yapılmıştır (Aras, 2014).

Duygusal bileşen, bir nesne ya da kişiye yönelik duygusal tepkileri kapsar ve duygusal bileşen duyguları da içermektedir. Duygusal bileşen, bilişsel bileşene göre daha basit yapıda olmakla birlikte kişinin değerleri ile doğrudan ilişkilidir. Bir kişiye ya da nesneye yönelik olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler, duyguları etkileyecektir. Bu nedenle duygusal bileşen tutumu olumlu veya olumsuz değerlendirmelerin sonucuna göre edinilen duygular ile etkilemektedir (Çöllü ve Öztürk, 2006).

Bir kişi ya da nesne üzerinde geliştirilen olumsuz duygular, suça yönelik tutumu etkileyebilecektir. Psikopatoloji ile ilişkisini irdelenecek olursak, özellikle duygu durum bozukluğu yaşayan kişilerin, bir nesne ya da kişi üzerinde olumsuz duygular geliştirmesi muhtemeldir. Ayrıca, çevresel faktörler, bireysel faktörler de nesne ya da kişi üzerinde olumsuz değerlendirmeler ve olumsuz duygular yaratabilir. İnsana yönelik ciddi ve hafif-orta suç işlemiş bireyler ile yapılan çalışmada katılımcıların çoğunluğunun psikotik özellikli psikiyatrik

bozukluğu olduğu ve bunların bir bölümünün de zorunlu tedavi uygulanmadan öncesinde de suça karıştığı, suçların ağır şiddet suçları olduğu bulunmuştur (İnan, Yıldızhan ve Öncü, 2018).

Davranışsal bileşen, tutumun eylem yönü olarak da ele alınabilir. Duygusal ve bilişsel bileşen doğrultusunda kişinin hareket etme eğilimi tutumun davranışsal bileşeni olarak karşımıza çıkar. Bir kişinin, başka bir kişi üzerinde olumsuz bir bilişe sahip olması ve olumsuz duygulanıma sahip olması, o kişiye karşı suç işleme davranışını pozitif yönde etkileyebilir.

Güç derecesi, tutumun bir özelliğidir. Kişinin sahip olduğu her tutumun bir gücü bulunmaktadır. Bilişsel, davranışsal ve duygusal bileşenin güçlerinin toplamı olarak ele alınabilir. Tutumun güç derecesi ne kadar fazla ise değiştirilmesi o kadar zorlaşmaktadır (Erdoğan ve Şirin, 2021).

Karmaşıklık, tutumu oluşturan bileşenlerin karmaşıklık derecesine göre farklılık oluşturabilirler ve bileşenleri karmaşık olan bireylerin tutumları karmaşık, bileşenleri yalın olan bireylerin tutumları da yalın olacaktır. Suça yönelik tutumları yordadığımız zaman şunu söyleyebiliriz, bilişsel bileşene göre suç davranışı sonucunda alınacak cezanın ağır olduğu, duygusal bileşene göre de suç içeren davranışın tatmin duygusu yaratacağını düşünen bir kişinin suça sürüklenmesi muhtemeldir (Vurucu, 2020).

Bileşenler arası tutarlılık, tutumun bir özelliği olmakla birlikte, bileşenler arasında tutarlılık olması tutumun uzun süre devam etmesine zemin hazırlar. Bileşenler arasında oluşacak bir tutarsızlık, tutumların kısa sürede değişmesine yol açabilmektedir. Bireyin sahip olduğu istenmedik tutumlarının daha kolay değiştirilebilmesi için bileşenler arasında tutarsızlık olması süreci daha da kolay bir hale getirebilmektedir. Kişilerin tutumlarının diğer tutumları ile güçlü ya da zayıf ilişkileri bulunmaktadır. Bir diğer tutum özelliği ise; tutumlar arası tutarlılıktır. Tutumlar birbirleri ile ne derecede tutarlı ise tutumlar arası kurulacak bağ o derecede kuvvetli olur (Kaypakoglu, 1994).

Tutumların öğrenilmesi de tutumun bir özelliğidir. Tutumlar, bireysel ya da çevresel faktörler aracılığı ile öğrenilir. Tutumların öğrenilmesi gibi tutumların değiştirilebilmesi de tutumun bir başka özelliğidir çünkü öğrenilen her şey bir başka şey ile değiştirilebilir (Hızlı, 2013).

Tutum geliştirme sürecinde, istenilen tutumun gelişmesi için en önemli faktör, bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenler arasında tutarlılığın sağlanması gerekir. Bu tutarlılık sayesinde bireylerin tutumlarında istenilen değişimler sağlanabilir. Suça yönelik pozitif

tutumları olan bir bireyin suça yönelik tutumlarının negatife evrilmesi istenilen bir değişimdir. Bu sayede bireylerin suç işleme davranışlarında bir azalma sağlayabiliriz.

Tutum, işlevleri olan bir kavramdır. Kişiler sahip oldukları tutumlar ile ihtiyaçlarına ve amaçlarına erişebilmektedir. Bir tutum birden fazla işlevi aynı anda yerine getirebilir ve işlevler birbirlerini destekleyici niteliğe sahiptirler. Yararlı olma, değer ifade etme, ego koruma ve bilgi, tutumun dört işlevidir.

Yararlı olma işlevi, tutumun, ödüllendirme veya cezalandırma ilkeleri ile bağlantılı olan önemli bir yanıdır. Beraberinde getireceği zevk ya da tatmin duygusuna göre kişi ya da nesnelere olumlu veya olumsuz tutumlar geliştirilir. Kişinin elde ettiği yarar, olumlu tutumlar geliştirmesi için önemlidir. Değer ifade etme işlevi, kişinin sahip olduğu temel değerlerini ya da benliğini ifade etmek için kullandığı tutumlar bir işlevi yerine getirirler. Ego koruma işlevi, tutumlar, kişinin öz imajını korumaya yönelik işlevleri de beraberinde getirir. Kişinin sahip olduğu tutum, özsaygısını korumaya devam etmelidir. Tutumlar, egoyu endişeden ve tehlikeden koruması gerekir. Tutumun bir diğer işlevi de bilgi işlevidir. Bireyler, davranışlarını etkileme gücüne sahip olan kişileri ve nesneleri bilmek yani anlamlandırabilmek ister. Tutumun bilgi işlevi, kişiler ve bilgilerin anlamlı bir biçimde örgütlenebilmesine olanak sağlar (Köklü, 1995).

2.1.6. Suç Türleri

2.1.6.1. Beyaz Yaka Suçlar ve Sokak Suçları

Literatürde beyaz yaka suçlar ile sokak suçları arasında karşılaştırma yapan çeşitli araştırmalar mevcuttur. Beyaz yaka suçları; toplumsal statüsü yüksek (bürokrat, toplumca bilinen bir tacir vb.) ve itibar sahibi olan kişi ve kişilerin işlediği çeşitli suçlar olarak tanımlanabilir. Tipik beyaz yaka suçlar arasında evrakta sahtecilik, vergi kaçakçılığı, sigorta dolandırıcılığı, rüşvet sayılabilir. Sokak suçları, toplumun asayişini doğrudan etkileyen suçlardır. Tipik sokak suçları arasında gasp, yankesicilik, cinayet, hırsızlık, yağma sayılabilir. Adli sistem genellikle sokak suçluluğuna yönelmekle birlikte, beyaz yaka suçlarının faillerine bir avantaj yaratmaktadır. Her ne kadar sokak suçluluğu toplumu doğrudan ilgilendirse de, yarattığı ekonomik kayıp beyaz yaka suçluluğuna göre azdır.

Sokak suçlarına yönelmiş bir ceza adalet sistemi, faillerinin çoğunlukla alt sosyoekonomik düzeyden gelmesinden dolayı bir sorun yaratır. Ceza ve infaz sistemleri yoksulları sert bir şekilde cezalandırma yoluna giderken, beyaz yaka suçlarının faillerine, sokak suçları faillerine göre daha hafif cezalar veya suç dolayısı ile mağdura tazminat ödeme seçenekleri

sunmaktadır. Burada, failin beyaz yaka suçları arasında sayılacak bir suç için suça yönelik pozitif bir tutum sergileyebileceği düşünülebilir.

Suç ve suçun nedenlerini anlayabilmemiz için öncelikle bireyin neden suç işlediğini anlamak ve yordamak gerekir. Bu noktada psikoloji biliminden faydalanmamız gerekir. Psikoloji literatüründe yer edinmiş çoğu suç teorisi, suçun nedenleri arasında kişilik özelliklerini önemli bir özellik olarak ele almıştır. Toplumda bulunan bazı bireylerin diğerlerine göre saldırgan olması ya da başka suç tiplerini gerçekleştirmeye yatkın olması kişilerin problemli kişilik yapılarından veya psikolojik hallerinin kötü olmasına bağlamıştır. Ön plana çıkan bazı kişilik özellikleri; ani ve tepkisel hareket etme, negatif duygusallık ve psikopatidir (Tepecik, 2016).

Ceza sistemlerinin sokak suçlarına yönelik daha ağır bir cezalandırma ve sokak suçlarına yönelik eylemlere odaklanması, beyaz yaka suçları işleyecek kişiler için bir cesaret kaynağı olabilir.

Toplumsal algıya baktığımızda ise; yüksek zümreden birisinin suç işlemesi halinde kefalet ile serbest bırakılacağı ya da maddi imkânların getirisi ile iyi bir müdafîye erişme imkânı olduğu ve maddi imkânları neticesinde daha az bir cezaya hükmedileceği toplumsal kanı haline gelmiştir. Burada beyaz yaka suçların, faillerine yüksek ekonomik getiri getirmesi, failin üst sosyoekonomik düzeyden gelen birisi olması neticesinde karşılaştığı sonuç, alt sosyoekonomik düzeyden birisinin aynı suç için karşılaşacağı neticeden daha hafif olmaktadır. Burada toplumda yaşayan bireylerin eşitsizlik algısına sahip olması infaz hukukunun temel amaçlarından birisi olan kişiyi topluma yeniden kazandırma açısından tehlike arz edebilmektedir. Kendisi gibi suç işleyen başka bir sosyoekonomik düzeyden olan faille farklı müeyyidelerle karşılaşması kişide eşitsizlik algısı yaratacak dolayısı ile rehabilitasyon konusunda ciddi problemler yaratacaktır.

2.1.7. Ceza Adalet Sistemleri

2.1.7.1. Dünyada Ceza Adalet Sisteminin Tarihsel Gelişimi

Toplu yaşamın ilk dönemlerinde devlet kavramı yoktu. Bu dönemde insanlar, kabile veya aşiret olarak bir arada yaşamaktaydılar. İnsanlar kendisi veya malı tehlikede olduğunda, kişisel öç almaktaydı. Kişisel öç almanın bir sınırının olmaması nedeniyle, toplumlarda bir ölçü konulması düşüncesi oluştu ve kisas sistemi kabul edildi. Bunun yanı sıra insanlar, suç dolayısı ile belirledikleri bir tazminat üzerinde sulh olabilmekteydiler.

Devletlerin gelişimi ile birlikte tazminatın bir kısmı, mağdura veya ailesine, bir kısmı da hükümdara verilmeye başlanmıştır. Modern anlamdaki para cezasının temeli de burada

atılmıştır. Roma döneminde de ceza hukuku, devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken ahlaki bir ödev olarak ele alınmıştır.

Aydınlanma çağı ile birlikte suçlar ve ceza uygulamaları yeniden ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemle birlikte, cezalandırmanın toplumsal huzuru korumaya yönelik olduğu kabul edilmiştir. Öte yandan da suçlunun uslandırılması veya toplumun korunması için değil adaletin tesis edilmesine yönelik düşünceler de, etkili olmuştur.

Çağdaş dönemde cezalandırmanın iki amacı bulunmaktadır. Cezalandırmanın, keyfilikten uzaklaştırılması ve objektif hale getirilmesi ilk amaç olarak kabul edilmiştir. Cezalandırma ve güvenlik tedbiri ile toplumsal barış ve sükûnun mümkün olduğunca korunması da ikinci amaç olarak ele alınmaktadır (Demirbaş, 2020).

Ceza-adalet sisteminin tarihsel gelişimine genel olarak baktığımızda, cezalandırmanın salt olarak kişisel öç alma davranışı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Devletlerin gelişmesi ile birlikte, cezalandırmanın devlet gücü marifeti ile olacağı, cezalandırmanın devlet/kamu gücü otoritesi olması görüşü hâkim olmuştur. Modern döneme yaklaşıldıkça cezalandırmanın toplumsal barışı ve sükûnu korumayı amaç edindiği ve keyfilikten uzaklaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

2.1.7.2. Türkiye’de Ceza Adalet Sistemi ve İnfaz Rejimleri

Türkiye’de Ceza Adalet Sistemi alanında 2000’li yılların başından itibaren köklü reformlar yapılmıştır. Gerek 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, gerek de 5235 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 21. Yüzyılın gereklerine göre hazırlanmıştır. Türk Ceza Kanunu’nun birinci maddesi kanunun amacını açıkça ortaya koymaktadır. “Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir.” (Türk Ceza Kanunu m1)

Kanun koyucu, 1982 Anayasası’nın 38’inci maddesi ile güvence altına alınan “suçta ve cezada kanunilik” prensibini açıkça ortaya koymuştur. Aynı zamanda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, insan haklarına saygıyı esas almaktadır. Kanunun amaçları toplumu suça karşı korumak ve bireylerin hak ve özgürlüklerini güvence altına almaktır. Bunun için de suçun önlenmesini de temel amaçlarından birisi olarak saymıştır.

Her ne kadar ceza adalet sistemi suçluları cezalandırma saiki ile hareket ettiği düşünülse de Türk Hukuku'nun benimsediği temel ilke toplumun korunması ve suçun önlenmesidir. Tarihsel döneme baktığımızda cezalar vasıtası ile öç alma işlevi ele alınsa da günümüzde bu anlayış terk edilmiş, toplumu, kişi hak ve hürriyetlerini korumak ve suçun önlenmesi anlayışı çerçevesinde ceza adalet sistemleri şekillenmiştir. Bunun bir yansıması olarak da Türk Ceza Kanunu, modern anlayışı takip etmiştir.

Adli cezaların yanı sıra güvenlik tedbirleri de ceza adalet sistemlerinde benimsenmektedir. Çoğu ülkenin ceza hukukunda güvenlik tedbirleri benimsenmiştir. Ülkemizde de güvenlik tedbirleri, Türk Ceza Kanunu'nda benimsenmiştir ve güvenlik tedbirlerinde de aynı adli cezalarda olduğu gibi kanunilik ilkesinin geçerli olacağı Türk Ceza Kanunu ve ilgili mevzuatta hükme bağlanmıştır.

2.1.7.3. Suçun Önlenmesi ve İnfaz Sisteminin Suçu Önleyici İşlevi Hk.

Suçların tarihini irdelediğimizde insanlık tarihi ile eşzamanlı başlaması ve suçun gerek mağdura gerek de topluma olan etkisinden dolayı literatürde araştırmalar bulunmaktadır. Burada suçun yalnızca hukuk sistemlerindeki boyutunu değil gerek sosyolojik gerek psikolojik gerek de başka disiplinler açısından suçun farklı boyutu da irdelenmiştir. Elde edilen sonuçlar ile suçun çeşitli yönlerden anlaşılabilmesi ve suçun önlenmesi için çeşitli teorilerin ortaya konulabilmesini mümkün hale getirmiştir.

Günümüzde, ceza adalet sistemi ve infaz rejimleri mahkûmların topluma kazandırılmasını amaçlamaktadır. 5275 sayılı “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun”un üçüncü maddesinde infazın temel amacından bahsetmektedir. İlgili kanun maddesi suçlara ilişkin genel ve özel önlemenin yanı sıra mahkûmların cezalarının infazındaki amacı da açıklar. Kanun maddesinde hükümlünün topluma kazandırılması, kanunlara ve düzene uygun yaşaması ve toplumsal yaşam becerilerini kazanmış birisi haline getirmeyi amaç edinir. Bu maddeden yola çıkacak olursak Türk Ceza Adalet Sistemi, hükümlünün cezasının infazından sonra toplumda yaşama becerilerini edinmiş bir birey olarak yaşamına devam etmeyi ilke edinmiştir.

5275 Sayılı Kanun'un madde gerekçelerini incelediğimizde kanun koyucunun, ceza ve güvenlik tedbirlerini infaz etmekle birlikte temel amacın ne olduğunu gerekçelendirdiğini görürüz. Kanun koyucu, infazın temel amacının infaz yolu ile cezalandırma veya suçludan öç alma gibi bir amacın olmadığını aksine toplumu suç ve suçluya karşı korumak ve hükümlünün de yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi için engelleyici etkenleri güçleştirmek olduğu görülür. İnfaz sayesinde hükümlünün sosyalleşmesi, sosyalleşmeye teşvik edilmesi, pişmanlık

göstermesini sağlamak, üretken, toplumsal normlara ve hukuka saygılı, sorumluluk sahibi bir birey haline getirmek olduğu açıkça gerekçelendirilmiştir. İnfaz sayesinde hükümlü üretken bir birey olarak toplumsal kurallara, kanun ve düzenlemelere saygılı bir kişilik kazanması temel amaç olarak sayılmıştır.

Türk Hukuku'nda benimsenen hükümlünün topluma yeniden kazandırılması oldukça önemlidir. Hükümlünün cezasının infazından sonra yeniden suç işleme tehlikesinin önüne geçilmesi gerek kamu barışının bozulmasını engelleyecek gerek de başka insanları suç mağduru olmasının önüne geçecektir. Suçun önlenmesi gerek toplumsal gerek de ekonomik açıdan büyük önem taşımaktadır.

2.2. İntikam

Literatürde intikam hakkında çalışmalarda “revenge” ve “vengeance” kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılmıştır. İntikam kavramı için çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bireylerin algıladıkları yanlış davranışa karşılık vermek amacıyla, acı çektirmek, intikam olarak tanımlanmaktadır (Güllü ve Şahin, 2016). İntikam kavramını bir başka açıdan, algılanan bir haksızlığa karşılık olarak cezalandırma veya zarara uğratmak olarak tanımlayabiliriz (Çınar ve Uztuğ, 2015). Öte yandan, intikam, kötü olarak ele alınan bir sözü veya davranışı cezalandırmak amacı ile kötülükle karşılık verme isteği ve fiili olarak tanımlanabilir. Toplumsal yaşamın getirdiği bazı avantajların yanı sıra bazı dezavantajlı durumlar da olabilmektedir. Bireyler yaptıkları ya da yapmadıkları fiiller neticesinde başka bireyin kendilerinden intikam alma düşüncesi ile hareket etmesine yol açabilirler. Bazı bireyler zarar verici tutum ve davranışlara maruz kalmasalar da zarara uğradıklarını, bu zarardan dolayı öç almaları gerektiğini düşünebilirler. Zarara uğradığını düşünen birey, zarara uğratan bireyin de birtakım acılar çekerek bedel ödemesini isteyebilir. Kimi zaman intikam düşüncesi ile ortaya çıkan fiiller hukuk düzeninin bozulması yönünden hukuku ilgilendirir ve cezalandırılması gerekir.

Bireylerin olası haksızlıklar karşısında başvuracağı bir seçenek olarak intikam bulunmaktadır. İntikam alma davranışı gösteren bireylerin psikolojik iyi oluşlarının azaldığı ve intikam alma davranışında bulunan bireylerin mantık dışı hareketlerde bulunduğu çeşitli araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir (Satıcı, 2016). İntikam alma davranışı gösteren bireylerin sonuçları hesaplayamayacağı ve öngörüsüz davranışlar sonucunda hem kendisi için hem de karşıdaki kişi için yıkıcı sonuçlar ortaya çıkarabileceği söylenebilir.

İntikam alma davranışında bulunan kişinin yaptığı bazı hareketler, suçun dolayısı ile ceza hukukunun kapsamına girebilir. Suçtan zarar gören ve intikam alma davranışı sergileyen failin

hayatlarında böylelikle yıkıcı sonuçlar doğabilir. İntikam duygusu ile bu araştırmanın bir diğer değişkeni olan suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi ceza kanunlarında görebilmekteyiz. Türk Ceza Kanunu'nun 82'inci maddesinde "Kan gütme saiki", ağırlaştırıcı sebep olarak ele alınmıştır. Kanun koyucu, kasten adam öldürme suçunun intikam ile işlenmesi halini ağırlaştırıcı sebep olarak saymıştır. Soyaslan'a göre, suça karşı tepki göstermek, hem insanın hem de toplumun yapısında bulunduğunu ileri sürmektedir. Sosyolojik yapı da intikam davranışını teşvik edici niteliktedir. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunu işleyen kişilerin bir plan dâhilinde soğukkanlı ve önceden düşünerek bunu yapacağı düşünülmektedir (Soyaslan, 2020).

Kişi intikam alma kararı aldıktan sonra, nasıl bir yol izleyeceği, hangi fiiller ile intikam alma davranışını gerçekleştirebileceği ile ilgili düşünmeye başlar. İntikam davranışı kendisini açık biçimde gösterebilir veya intikam farklı bağlamlarda organize biçimde aktarılır (Kaya, Parlak, 2020). Bu bilgi ışığında baktığımızda, intikam, düşünce ve eylem boyutundan oluşmaktadır.

Kişilik özellikleri ile intikam alma arasındaki ilişkiyi literatürde inceleyen çalışmalar, psikotiklik ve nevrotisizm ile intikam arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu ileri sürmektedirler. Psikotik bireylerin diğer bireylere kıyasla intikam almaya daha fazla yöneleceği düşünülmektedir. Nevrotik bireylerin daha dürtüsel davranışları, kolay sinirlenebilmelerinden dolayı intikam alma davranışına daha yatkın oldukları düşünülmektedir (Satıcı, Can ve Akın, 2015).

İntikam, kendine has özellikleri olan bir kavramdır. İntikam, bir haksızlık sonucunda, haksızlığa sebep olan kişiye dönük olarak, yoğunluğu tahmin edilemeyen ve çoğu zaman yıkıcı sonuçlara sebep olan davranışları içermektedir. Çoğunlukla kişisel bir davranış olarak ortaya çıkan intikam almada, bireyler karşı tarafa öfkelerini iletirler. Hem kendisinin hem de karşı tarafın iyi oluşu bu öfke iletim sürecinde zarar görebilmektedir. Bireylerin çoğu zaman intikam alma davranışını gerçekleştirmeden önce bir süre beklediği ve intikam almaya sevk eden haksızlığın üzerinde bilişsel ve duygusal olarak ciddi bir süre harcadıkları için psikolojik sağlıkları da olumsuz etkilenmektedir (Satıcı, 2016).

Bireylerin kendilerini haksızlıklara uğradıklarını hissettiklerinde davranışlarını ve fiillerini kontrol etme becerisi yaşayacakları hukuki sorunları da önemli ölçüde azaltabilir. İntikam alma düşüncesi ile zarara uğradığını düşündüğü kişi ve kişilere vereceği tepki kimi zaman hukuk düzenini bozan ve müeyyideye tabii olan sorunlar yaratabilmektedir.

Aile bireyleri arasındaki ilişkilerin kuvvetli olduğu ve geleneksel kurallara önem verilen toplumlarda intikam duygusu ile ortaya çıkmış ve aileler arasında öldürmelere dayanan silsileler durumuna kan davası adı verilmektedir. Bazı toplumlarda “kan gütme”, “kan intikamı” olarak adlandırılan ve Türkiye’de de “kan davası” olarak ifade edilen kavramın İngilizce karşılığının kelime kökeni, intikam ve öç kelimelerinden gelmektedir. Kan davalarında ön plana çıkan kavramlar, “onur”, “şeref” gibi kavramlardır (Ökten, 2010). Aile ya da gruplar arasında görülen kan davalarında cinayetin işlenmesi ile birlikte azaldığı düşünülen onurun yeniden tesis edileceği inancı görülmektedir.

Teknolojinin hızla gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte insanlar intikam davranışını gösterebilecekleri yeni alanlar edinmişlerdir. İnternet bu alanlardan birisidir. Müşterilerin sorun yaşadıkları bir marka hakkında dijital ortamda markanın itibarına zarar vermeyi amaçlayan içerikler yaymaya çalışması, şikâyetler öne sürmesi, bireylerin birbirlerinden intikam almak için yanlış bilgiler yayması, mahremiyet içerikli ses, görüntü, fotoğraf vb. diğer insanlar ile paylaşması, siber zorbalık gibi faaliyetler de intikam davranışı içerisinde değerlendirilebilir.

2.2.1. İntikam ve Benzer Kavramlar

İntikam kavramını benzer kavramlar ile benzer ve farklı yönlerini ele almamız, intikam kavramını daha iyi anlamamıza olanak sağlayacaktır. Bu kavramlardan birisi misillemedir. Misilleme; zarar verici bir eyleme aynı biçimde verilen karşılık olarak tanımlanır. Misillemede asıl amacın karşıdaki kişinin caymasını sağlamaktır (Saticı,2016). Misilleme kavramı, kişinin karşılık vermesi bakımından benzer, karşılığın farklı biçimde ve derecede verilmesi bakımından intikam ile ayrıştığı söylenebilir. İntikam ve misilleme arasında asıl amaçlar yönünden de şöyle bir fark vardır: intikam haksız davranış karşısında kişinin duyduğu öfkeyi ve rahatsızlığı hafifletme veya gidermek iken, misillemede amaçlanan caydırıcılıktır.

İntikam kavramını ele alırken, cezalandırma kavramına da değiniriz. İntikam davranışında her ne kadar karşı taraftaki kişiye acı çektirmek sureti ile cezalandırma düşüncesini kapsasa da; cezalandırmada asıl olan, yüksek statüde bulunan birisinin, düşük statüde bulunan kişilere ceza vermesi durumu söz konusu olur (Grubb, 2011). Ceza-adalet sistemi bakımından bir örnekle somutlaştıracak olursak, ceza mahkemeleri, yargıladığı kişilerin üstünde bulunur ve verdikleri kararlar bağlayıcıdır. İntikam duygusunda da cezalandırılan kişi, intikam alan kişi ile eşit statüde veya daha üst statüde konumlanabilir. Patronu ile tartışan işçinin patronundan intikam almak amacıyla, patronuna zarar vermesi bir intikam örneği olarak verilebilir.

Literatürde, intikamı takip duygusu olarak ele alan araştırmacılar vardır. İntikam, belirli bir gerginlik nedeniyle oluşur. İntikamın bilişsel ve içe dönük olmasından dolayı bireylerin içsel sürecidir. Belirli bir olay neticesinde oluşan ve zaman içinde gelişen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan intikam davranışı üzerinde, zihinde tekrarlayıcı şekilde devam eden olumsuz düşünceler olarak tanımlanan ruminasyonun önemli bir etkisi olduğu da düşünülmektedir. Bu sürecin sonunda tepki bireyin kendisine veya suçlu kişiye karşı verilebilir. Aynı zamanda, intikam başlı başına patolojik bir olgu olmamakla birlikte kişinin baş etme yöntemine ve kişiliğine göre değişiklik taşıdığı görülmektedir (Özgür,2022).

Bir araştırmacıya göre intikamı, öfkeden kaynaklanan intikam ve nefretten kaynaklanan intikam olarak birbirinden ayrılması gerektiğini öne sürmüştür. Öfkeden kaynaklanan intikam, dışa yönelik olmakla birlikte yapılan bir davranışa karşı orantılılık içerebileceği ele alınmıştır. Nefret kaynaklı intikam ise, obsesif ve içe dönük öğeleri içinde taşıyan, empatiden uzaklaşmaya sebep olan intikam türüdür. Nefret kaynaklı intikamda, bireyler empati duymazlar ve nefret düşünceleri nedeniyle, karşıdaki kişinin incinebilir olduklarını hissetmezler (Stokkom, 2003).

İntikam kavramı ele alınırken kan davası olarak tabir edilen kan intikamını da ele almak gerekir. Gelişmemiş topluluklarda, töre ya da adet olarak adlandırılan kolektif normlara dayalı ve kolektif bir yargılama ve cezalandırma sürecini ifade eden kan davaları merkezi otoritenin zayıf olduğu veya hiç bulunmadığı yerlerde ortaya çıkmaktadır (Aktaş, 2015). İsrail’de yapılan bir çalışmaya göre katılımcıların Arap nüfusundan seçildiği bir örnekleme, kan davası, kan intikamı tehdidi altında yaşayan çocukların yüksek düzeyde psikolojik ve davranışsal semptomatolojiye işaret ettiği görülmüştür. İsrail kökenli çocukların semptom gösterme düzeylerinin Arap çocuklara göre daha düşük bulunduğu görülmüştür (Al-Krenawi ve ark, 2001).

İntikam davranışı örgüt içerisinde bulunan kişileri de etkilemektedir. Örgütsel alanda yapılan çalışmalarda “Örgütsel İntikam” kavramı üzerinde durulmaktadır. İntikam örgütlerde sıkça görülen bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. En yaygın ortaya çıkan örgütsel intikam alma biçimleri, dedikodu, üretkenlik azaltıcı ve karşıtı davranışlar, sabotaj ve kaynak hırsızlığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Karaca, Çakı ve Doğan, 2017).

Bu bilgiler ışığında; intikamın çeşitli özellikleri bulunmaktadır. İntikam özellik itibari ile kişisel ve aşırıdır. Temelde karşı taraftan gelen hareket ve hataya yöneliktir. İntikam düşüncesinde, hata yapanın acı çekmesi temel arzu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2. İntikamı Açıklayan Teoriler

İntikam almaya sevk eden önemli nedenler, öz kimliğin, öz değerın zarar görmesi, kaybedilen gücün yeniden elde edilmesi, haksızlık davranışına kayıtsız kalmama isteği olarak sayılabilir (Satıcı,2016). Öte yandan, intikam duygusunda temel amaç, intikam alarak öfkeden kurtulma isteğidir. Bireyler intikam almak ile öfkeden kurtularak rahatlayacağını düşünmektedirler (Çınar ve Uztuğ, 2015). Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz: Bireyler karşılaştıkları bir haksızlık, gücün yeniden elde edilebilmesi veya öz kimliğin zarar gördüğü düşüncesi ile baş başa kaldıklarında ciddi bir rahatsızlık hissedebilirler.

Öz-kimlik, bireyin kendi kişiliğinden, sosyal çevresinden, kültüründen ve rollerinden meydana gelmektedir. Sosyal çevrede meydana gelen olumsuz olaylar bireylerin öz kimliklerinde zarar meydana getirebilmektedir. Bireyler, kendilerine yönelmiş bir davranış haksızlık olarak ele aldıklarında, öz-kimliklerine yönelik bir saldırı olarak kabul edebilirler. Öz kimliklerine saldırıldığını düşünen bireyler, öz kimliklerini tamir edebilmek veya öz kimliklerini yeniden inşa edebilmek için yoğun bir çaba sarf edebilirler. Bireyler içinde bulundukları rahatsız edici durumu gidermek ve öz-kimliklerinde oluşan problemleri düzeltmek için bir intikam arayışı içerisine girebilirler.

Haksızlık davranışını ele alacak olursak da, bireyler eşitlik ve adalet arayışını sosyal ilişkilerinde güçlü bir şekilde aramaktadırlar (Satıcı, 2016). Eşitlik ve adalet dengesinde algılanan bir bozulma, bireyin psikolojik durumuna da etki edebilmektedir. Haksızlık sonucunda zarara uğramak, haksızlığa uğrayan, haksızlığa sebep olan/haksızlığa uğratan kişiye göre kendisini daha düşük bir seviyede algılayabilmektedir. Eşitliği tekrardan sağlama düşüncesi, beraberinde kimi zaman intikam duygusunu da getirebilmektedir.

İntikam kavramı hakkında ele alınan teorileri irdelerken, “Adil Dünya İnancı” ve intikam kavramı arasında da bir köprü kurabiliriz. Adil dünya inancı kuramı, iyi olan insanların ödüllendirildiği ve kötülük yapan insanların da cezalandırıldığını savunan ve sonuç olarak da her insanın hak ettiği ile karşılaştığını savunan kuramdır. Ödül ve iyi yaşam olayları, iyiliğin bir işareti olarak ele alınırken, kötülük ve ceza arasındaki ilişki de kuvvetlidir (Akgün, 2019). İntikam davranışında temel olan ise, kötülük karşısında bir öç alma isteği ve tepki göstermektir. Adil dünya inancında, kötülük ve ceza arasında kurulan ilişkinin kuvvetli olması, kötülük yapanın bir ceza ile karşılaşacağı düşüncesi, intikam duygusu ile köprü olabilir.

2.2.3. İntikamın Hakkında Araştırmalar

İntikam hakkında Türkiye’de yürütülen çalışmaların sayısı oldukça kısıtlı olmakla birlikte çoğu çalışmada örgütsel intikam alma davranışının ele alındığı görülmektedir. Yurtdışında intikam ile ilgili çalışmaların 1990 yılı ve sonrasında hız kazandığı ve Türkiye ile kıyasa tutulduğunda da yurtdışında intikam konusunun daha fazla çalışıldığı görülmektedir (Satici, 2016).

İntikam duygusunu çeşitli psikolojik faktörler ile inceleyen araştırmalar mevcuttur. Yapılan bir araştırmaya göre, makyavelizm ve psikopatinin duygusal intikamla pozitif, hakkaniyet ve adalet-yasal kararlarla (kanunlara uyma) negatif korelasyon gösterdiği saptanmıştır (Giammarco, Vernon, 2014). 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre; intikam ile öznel iyi oluş arasında negatif ilişki saptanmıştır (Rijavec, Jurcec ve Olcar, 2013).

Çoklar tarafından 2014 yılında üniversite öğrencilerinin intikam güdülerini ele alan bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda intikam ve affetmeye isteklilik arasında negatif ilişki saptanmıştır (Çoklar,2014). Enright ve arkadaşları tarafından affetme kavramı, “suçlu kişiye karşı merhamet, iyilik ve sevgiyle yaklaşmaya çaba sarfederek üstesinden gelebilmek” olarak tanımlanmıştır (Enright ve ark., 1992). Enright affetme kavramını tanımlarken bu araştırmanın bir diğer kavramı olan, merhamet üzerinde durmuştur.

Sağlık çalışanları ile yapılan bir çalışmada, sağlık çalışanlarının intikam niyeti ortalaması orta değerın altında tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının, iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik hizmet içi eğitimlerinin sıklıkla yapılıyor olması, intikam niyeti ortalamasının orta değerın altında olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. İntikam alma niyetinin bireyi olumsuzluklara odaklanmasına sebep olacağını ve birey üzerinde olumsuz bir takım sorunlar yaratacağı düşünülmektedir (Kaya ve Parlak, 2020).

2.3. Merhamet

Merhamet, bir kimsenin karşılaştığı olumsuz durumdan dolayı acı duyma olarak tanımlanmaktadır. Merhamet kelimesi, Arapçadaki *rahm* kelimesinden gelmekle birlikte, Arapça dilinde, şefkat gösterme, acıma ve esirgeme anlamına gelmektedir. Merhamet kelimesi İngilizce dilinde *compassion* olarak ifade edilmekle birlikte, Latin kökenlidir. Latince com ve pati sözcüklerinin bir araya gelmesi ile türemiş bir kelimedir. Köken itibari ile birlikte ve acı çekmek kelimelerinden bir araya gelmiştir. Literatürde merhamet ile ilgili tanımlar yapılırken “başkalarına merhamet gösterme” durumu vurgusu yapılmıştır (Nas, 2022).

Merhamet, felsefî öğretilerin, dini inançların ve mistik sistemlerin önem verdiği değerlerin başında yer almaktadır. Kültür ortamları da, özellikle Türkiye'nin kültür ortamı da merhametli olmayı önemsemektedir. Modernleşme ve endüstrileşme ile birlikte merhamet kavramı geri plana atılsa da, psikoloji alanında merhametin yeniden dikkat çekmeye başladığı görülmektedir (Dalgacı, 2019).

Merhamet, zor durumda bulunan kişilere karşı duyulan üzüntü ve acıma hissi ile kişinin yardım etme halidir. Bir araştırmaya göre, merhamet, başkasının acısına şahit olmakla birlikte ortaya çıkan ve yardım etme arzusunu tetikleyen duygu olduğu ortaya konmuştur (Goetz, Keltner ve Simon-Thomas, 2010). Başkaları için sıkıntı verici durumlara ortak olmak, onların durumuna acıma, şefkat gösterme ve başkaları ile beraber acı çekme hali de merhamet olarak kabul edilmektedir.

Merhamet çok yönlü psikolojik ve sosyolojik süreç olarak ele alınmaktadır. Yardım severlik, sevgi, saygı, hoşgörü, sabır, sorumluluk, alçak gönüllülük, duyarlılık ve diğer birçok değeri içinde barındırmaktadır. Merhamet ahlaki erdemlerden bir yönü ile ayrılmaktadır. Ahlaki erdemlerin çoğu insan temelli iken, merhamet kavramı, acı çeken tüm canlılara evrensel olarak sempati kurmaktadır (Dalgacı ve Gürses, 2018).

Merhamet kavramı ele alınırken, merhamet akışının üç boyuttan oluştuğu ele alınmıştır. Merhametin üç boyutu; başkalarına merhamet göstermek, başkalarından merhamet görmek ve kendine merhamet göstermektir. Kendime merhamet göstermek, öz merhamet olarak tanımlanan kavramın karşılığıdır (Çevik, 2022).

Merhamet kavramını başka bir araştırma bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir süreç olarak ele almıştır. Bu sürecin beş unsuru bulunmaktadır. Acıyı fark etmek, acı deneyiminin evrensel oluşunu anlamak, acı çeken kişi ile empati kurmak, acı çeken kişinin rahatsız edici duygularını hafifletmek, acı çekmek için harekete geçme davranışı veya harekete geçme motivasyonu; beş unsur olarak ele alınmıştır (Straus ve ark., 2016). Acı çeken kişi ile empati kurmak, merhametin duygusal boyutudur. Acı çeken kişinin rahatsız edici duyguları ise, öfke, sıkıntı, korku, endişe olarak sayılabilir.

Gilbert merhameti, bir başkasının acısını giderme isteği, acının kaynağını anlamaya dönük bilişsel süreci ve bunlardan dolayı eylemde bulunmak ile ilgili davranışsal süreci içermektedir. Merhameti oluşturan etmenler, güdü, duygu, düşünce ve davranışın tamamıdır (Akdeniz ve Deniz, 2016). Merhamet empati yolu ile elde edilen duyguları algılamının yanı sıra, başkasını

etkileyen olumsuzlukları ortadan kaldırmak için harcanan enerji ve eylem çabasıdır (Sarıçam ve Erdemir, 2019).

Merhamet, bireysel ve kültürel farklılıkları bünyesinde barındıran bir kavramdır. Merhamet algısı, birbirinden farklı değişkenlerden etkilenebileceği için her bireyde farklı düzeylerde olabilmektedir (Çevik, 2022). Bireyler aynı toplumda yaşasalar bile merhamet düzeyleri birden çok değişkenden etkilendiği için farklı düzeylerde görülebilir.

Merhamet ve empati kavramı toplumda birbirleri ile sıkça karıştırılmaktadır. Merhamet ve benzer kavramların (acıma, empati, sempati, adalet ve şefkat) birbirleri ile karıştırılması veya birbirlerini karşılayacak anlamlarda kullanılması; kültürel olarak birbirlerine yakın anlamlarda kullanılmasından ileri gelse de merhametin en önemli özelliği sıkıntı ve acıları gidermeye yönelik bir tutumu barındırmasıdır (Avşaroğlu, 2019). Empati, başkasının duygularını, onun şartlarını da göz önünde bulundurarak anlamak iken merhamet kişinin duygularını anlayıp, başkası için harekete geçmektir. Başkasının acısına karşı farkındalık ve farkındalık neticesinde acının hafifletilmesi için yapılan eylemler toplumsal yaşam kalitesini artırıcı etki yaratabilir.

Merhamet, acıma duygusu, biyolojik bir özellik ya da bir dürtü olarak ele alınmaktadır. Merhamet kavramı psikoloji, nöroloji ve evrimsel bilim dalları tarafından ele alınan bir kavramdır. Ayrıca, monoteist ve politeist birçok inancın ve öğretinin de merhamete özel bir yer verdiği de bilinmektedir (Nas, Sak ve Tanhan, 2021).

Literatürde yapılan bazı araştırmalar, merhametin psikolojik ve sosyal durumu da etkilediği bulgular arasındadır. Merhamet eğitiminin, saldırganlık düzeyini etkilediği ortaya konulmuştur (Genç, 2018). Merhamet, negatif duyguların azaltılmasında, stresli durumlarla başa çıkmada ve sosyal adaletin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabileceği de bilinmektedir (Salazar, 2016). Merhamet, insanlar arası ilişkileri de kolaylaştırıcı rolünün yanı sıra toplumsal ve kişisel sorunları çözmede kolaylaştırıcı etkiye sahiptir (Aydemir, Göçen ve Yıldırım, 2021).

Merhamet algısı korku ve uzaklaşma olan bireyler, merhameti kendilerine yöneltilmiş bir tehdit olarak algılamakla birlikte bir zayıflık olarak ele alırlar. Bu yüzden, merhamet göstermeleri halinde, merhametlerinin suistimal edileceği (sömürüleceği veya kötüye kullanılacağı) düşüncesine kapılırlar. Başka kişilerden gelen merhameti kabul etmek de merhametli olmanın bir olarak karşımıza çıkar. Merhamete yönelik olumsuz algı geliştirmiş bireyler, kendilerini sevgiyi hak etmeyen ve cezalandırılması gereken insanlar olarak ele alırlar. Kişinin dış dünyaya ve kendisine karşı merhamet algısı olumsuz olduğunda, kendi hatalarına karşı aşırı hassasiyet gösterebilirler. Merhameti hak etmediği ve cezalandırılması gerektiği

düşüncesinden yola çıkarak, kendilerini affedemeyebilirler ve hatalarını sanki kendileri yaşıyormuşçasına ele alabilirler (Çevik, 2022).

2.3.1. Kendine Merhamet

Kendine merhamet (öz merhamet), kişinin kendisine merhamet göstermesi olarak tanımlanabilir. Bireyin kendi başına gelen zorluklar, istenmeyen olaylar, acılarını azaltmak ve kendisini iyileştirmeye dönük çaba göstermesi öz merhamet olarak ele alınabilir. Bireyin yaşadığı olumsuz durumları, kendisini sıkıntıya sokan yaşam olaylarını görmezden gelerek veya yok sayarak yaşamına devam etmesi değil, başarısızlıkları, yetersizlikleri ve eksiklikleri insan olmanın bir parçası olarak kabul etmesidir. Kendine merhamet, bünyesinde üç alt bileşen içermektedir. Bunlar, bilinçli farkındalık (mindfulness), öz anlayış ve ortak insanlıktır (Nas, 2022b).

Kendine merhametin alt boyutlarından öz anlayış, kişinin zorlandığı yaşam olaylarında veya kendisine acı veren olaylarda, kendisine karşı sert davranması, eleştirmesi veya yargılaması yerine kendisine karşı anlayışlı, nazik ve sakin biçimde davranmasıdır. Ortak insanlık alt boyutu ise, kişinin yaşadığı olumsuz olayların veya yaşadığı acının insan deneyiminin bir sonucu olduğunu kabul etmesidir (Neff ve McGehee, 2010).

2.3.1.1. Bilinçli Farkındalık (Mindfulness)

Bilinçli farkındalık, esasen Doğu meditasyon geleneğinden gelen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda Batı ülkelerinde de bilinçli farkındalık kavramı tartışılmaya ve uygulamaya başlanmıştır (Özyeşil ve ark., 2011). Bilinçli farkındalık alt boyutu, kişinin sorunlarını görmezden gelmek yerine dengeli bir farkındalık geliştirmesi olarak tanımlanabilir.

Bilinçli farkındalık bir uyanış olarak ele alınmaktadır. Bireyler, var olan düşünceleri nadiren bilinçli olarak yönlendirirler. Bu durum da umursamama veya dalgınlık olarak ele alınır. Bilinçli farkındalık, bünyesinde hatırlamayı içermektedir. Hatırlama, kötü anılarla yaşamak değil, dikkat ve farkındalık vasıtasıyla, olanları kabullenmek ve devam eden yaşam olaylarına yönlendirmektedir (Sarıçam ve Çelik, 2018).

Bilinçli farkındalık hakkında bir çalışma 432 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuca göre değerler bilinçli farkındalık ve psikolojik katılık/esneklik arasında aracı role sahiptirler. Bilinçli farkındalığın psikolojik esnekliği anlamlı şekilde yordadığı bulunmakla birlikte kendi değerlerini bilen kişilerin, bu doğrultuda yaşam sürmelerinin ilişkiyi doğrudan doğruya etkilediği bulunmuştur (Aydın ve Aydın, 2019).

Öz merhamet düzeyi yüksek olan bireyler, acı veren olaylarla kişiliklerini özdeşleştirmedikleri, yetersizlik ve başarısızlık durumunda kişiliklerine zarar verecek tepkilerden kaçınabilmektedirler. Öz merhamet düzeyi yüksek olan kişilerin akademik alanda başarılı olduğu görülmektedir. Öz merhamet sayesinde bireyin sağlıklı psikolojik ve sosyal gelişim sürecinde olabileceği söylenebilir (Nas, 2022b).

2.3.2. Başkalarına Merhamet

Merhamet kavramının bir başka boyutu da kişinin başkalarına gösterdiği merhamete karşılık gelen başkalarına merhamettir. Merhamet kavramı ele alındığında çoğu birey başkasına karşı gösterilen merhameti tasavvur etmektedirler. Bundan dolayı da merhamet tanımında başkalarına merhamet boyutu, tanım yapılırken öncelenir. Bir başkasına yardım etme isteği ve başkasına duyulan acıma ve şefkat olarak merhamet tanımlanabilir (Çevik, 2022). Merhamet, başka insanların veya canlıların ızdırap ve acı çekmesinden zevk alan acımasızlığın ve bunlara karşı kayıtsız kalan bencilliğin tam tersi olarak karşımıza çıkmaktadır (Dalgacı ve Gürses, 2018).

Çoğu toplumsal norm ve dini normlar, kişilerin çocukluk yıllarından itibaren başkalarına karşı merhametli olmaya sevk etmektedir. Merhamet bu yönü ile psikoloji, sosyoloji, felsefe gibi bilim dallarının araştırma konusu olmaktadır. Psikoloji alanında ise, pozitif psikoloji alt bilim dalının gelişmesi ile birlikte merhamet kavramı daha çok ele alınmaya başlanmıştır.

2.3.3. Ötekinden Merhamet

Birey, başkalarına merhamet gösterebiliyor ancak başkalarının kendisine dönük merhametini kabul etmiyorsa veya merhamet yönelimini aşağılıyorsa, bireyi merhametli saymamız ya da yüksek düzeyde merhametli olduğunu söyleyebilmemiz mümkün değildir. Merhamet bir başkasına, kendisine ve ötekinden gelen merhamet olarak ele alınır. Bu alanlardan birisinin bile eksik olması merhametli değerlendirebilmemiz için yeterli değildir (Çevik, 2022).

Başkalarına merhamet göstermek kadar başkalarından da kişiye yöneltilmiş merhameti kabul etmek önemlidir. Başkalarının kendisine yönelttiği merhameti kabul etmek istemeyen kişinin narsistik bir yapıda olduğu, aşağılık kompleksinden kaynaklanan etkenlerin varlığı, kibrin varlığı sorgulanabilir. Bir başka açıdan değerlendirecek olursak; Bazı psikopatolojilerde, başkalarından gelen merhametin bir zarar getireceği düşüncesi ile ötekinden merhametin reddedildiği görülebilir. Farklı açılardan değerlendirecek olursak; başkalarına merhamet etmek kadar, başkalarından merhamet görmeyi kabul etmek sağlıklıdır.

2.3.4. Merhamet Hakkında Yapılan Araştırmalar

Yapılan bir araştırmaya göre; Farklı merhamet düzeyine sahip olan kişilerin depresyon düzeylerinde önemli bir farklılaşmanın mevcut olduğu tespit edilmiştir. Merhamet düzeyleri düşük olan kişilerin depresyon puanları, merhamet düzeyi orta ve yüksek olan kişilere oranla yüksek bulunmuştur. Ancak merhamet düzeyi ile anksiyete düzeyi arasında önemli bir farklılaşma mevcut değildir (Akdeniz ve Deniz, 2019).

Depresyon, derin üzüntü duyma, zevk alamama depresyonun başlıca belirtileridir. Depresyon yaşayan bireyler, dikkatlerini toplamakta güçlük çekerler. Günün büyük bir bölümünü karamsar ve karanlık görürler. Depresyonun birtakım fiziksel belirtileri de vardır. Bunlar, fiziksel ağrılar, bitkinlik, düşük enerjidir (Kring, Johnson, Davison ve Neale, 2017).

Yapılan bir çalışmada suça sürüklenmiş çocukların depresyon, anksiyete düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Arabacı ve Taş, 2017). Depresyon ve anksiyete düzeylerinin yüksek olması, kişinin sağlıklı kararlar vermesini engelleyici etki yaratabilir. Mahkûmların merhamet duygularının geliştirilmesi, mahkûmların yaşadığı depresyon, kaygı problemlerinin de giderilmesi için anlamlı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.

Majör depresif bozukluğu olan çocukların ve ergenlerin semptomları birbirine benzese de bazı noktalarda birbirlerinden farklılık arz eder. Yetişkinler ve 7 yaşından büyük çocukların ortak olarak gösterdikleri belirtiler; depresif ruh hali, zevk alamama, dikkat güçlüğü, intihar düşüncesi ve yorgunluktur. Çocuklar ve ergenler, majör depresyon dönemlerde yetişkinlere kıyasla daha fazla suçluluk duymaktadır. Yetişkinlerde de sabah erken uyanma, iştah ve kilo kaybı, sabah depresyonu gibi belirtileri daha fazla göstermektedir. Yetişkinler ve çocuklarda görülen depresyon tekrarlayıcı özellik taşımaktadır (Kring, Johnson, Davison ve Neale, 2017).

Depresyon tanısı almış kişilerin sağduyu olmaksızın işlediği cinayetler incelenmiştir. Suç motivasyonunu oluşturan etmenler, narsisistik yaralanma, utanç duygusu veya failin aşağılandığı hissi olarak tespit edilmiştir. Çoğu şiddet davranışı gösteren depresif hastalar, sanıklar ile baş etmeye çalışmaktadır. Psikotik ya da ağır depresyon hastası olan failin sıklıkla intihar görülebildiği literatürdeki çalışmalarca ortaya konmuştur. Kişinin kendisine güven duygusunda düşüş, çaresizlik, umutsuzluk, düşük benlik saygısı ya da benlik saygısının yitirilmesi de şiddet davranışına zemin hazırlayabilmektedir (Deniz, 2017).

Akdeniz ve Deniz (2019) tarafından yapılan çalışmaya göre merhamet düzeylerine göre duygusal zekânın tüm alt boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Duygusal zekânın tüm alt boyutları ve toplam duygusal zekâ merhamet düzeyine göre anlamlı düzeyde

farklılaşmaktadır. Araştırma, merhamet düzeyi yüksek olan kişilerin duygusal zekâ ortalamalarının yüksek olduğunu ortaya konmuştur. Merhametli olma durumu ile psikolojik iyi oluş arasındaki bağ önemlidir.

Literatürde yapılan bir araştırma, merhamet ve zorbalık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya göre, zorbalık ve merhamet kavramları arasında ters orantı bulunmaktadır (Aydemir, Göçen ve Yıldırım, 2021). Buradan hareketle, çoğu suç türü zorbalık ile ilişkilendirilebilir. Merhamet ve zorbalık arasında bulunan ters orantı, suça yönelik tutumları negatif yönde etkilemek için yol gösterici olabilir.

İnsanların çeşitli psikolojik sorunlarla, özellikle depresyon, kaygı gibi kendilerini sıkıntıya sokan duygular ile baş etmeleri toplum düzeni ve toplum sağlığı için oldukça önemlidir. Kaygı, stres, depresyon olguları mahkumlara yönelik uygulanan rehabilitasyon çalışmalarının verimini önemli ölçüde etkileyebilir. Mahkumların merhamet duygusunu geliştirebilecek çalışmaların rehabilitasyon programlarında önemli bir konuma getirilmesi hiç şüphesiz mahkumların psikolojik iyi oluşunu ve toplum düzenine yeniden entegrasyonu açısından önemli katkılar sağlayabilecektir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırma ve tarama yöntemi ile yapılmıştır. Mahkûmlar ve üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinin, suça yönelik tutumları, intikam ve merhamet duygusu faktörlerinin üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırma nedensel karşılaştırma araştırmasıdır. Nedensel karşılaştırma, var olan ya da doğal olarak ortaya çıkmış olan olayların veya durumların nedenlerini ve bu nedenler üzerinde etkili olan değişkenleri ya da etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik araştırma olarak karşımıza çıkar (Büyüköztürk ve ark., 2008). Bu çalışmada, farklı eğitim düzeyinden, suç geçmişinden ve medeni durumdan olan katılımcılar bulunmaktadır. Bu gruplar araştırmacının etkisinden bağımsız olarak oluşturulmuştur. Katılımcıların, suça yönelik tutumları, intikam ve merhamet duyguları arasındaki değişimin incelenmesi de bu araştırmanın amaçlarından olup, bu yönü ile ilişkisel tarama modeli olarak tasarlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapılışı

Araştırmayı yürütebilmek için Çağ Üniversitesi'nden etik kurulu izni alındı. Araştırmamız üniversitelerde, üniversite öğrencileri ile ve ceza infaz kurumlarında kalan hükümlüler ile yürütüleceği için gerekli izinler alındı. Kurumlardan izin yazıları gelmesi itibari ile katılımcılardan veri toplanmaya başlanmıştır.

Üniversitelere ilgili araştırma yazıların tebliğinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Ceza infaz kurumlarında ölçeklerin uygulanması ise ceza infaz kurumlarının iş yoğunluğuna göre ve randevu verdikleri tarihlerde yapılmıştır. Adalet Bakanlığı'nın izni doğrultusunda “terör suçları” kapsam dışı bırakılacak şekilde ceza evinde araştırmaya katılmak isteyen mahkûmlara ölçekler uygulanmıştır. Ceza evlerinden veri toplama süreci Kasım 2022-Aralık 2022 arasında gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılardan araştırmanın amacını da içeren onam formu imzalatılmıştır. Katılımcıların demografik bilgilerin toplanması amacıyla “Demografik Bilgi Formu” doldurmaları istenmiştir. Ardından katılımcılar, “Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği”, “Şefkat-Merhamet Ölçeği” ile “İntikam” ölçeğini doldurmaları istenmiştir.

Üniversite öğrencilerinden veriler dijital ortamda “Google Formlar” aracılığı ile toplanmıştır. Ceza infaz kurumlarında ise, bakanlığın talimatı doğrultusunda, ceza infaz kurumlarının işleyişini aksatmayacak şekilde ve kurumlardan randevu alınarak yapılmıştır. Ceza infaz kurumlarında veriler, değişik suç tiplerinden mahkûmiyeti bulunan koğu gruplarına

uygulanmıştır. Veri toplama işlemleri, koğuşlardan çalışmaya katılmak isteyen mahkûmların, kurumda bulunan bir derslikte toplanması ile grup halinde uygulanmıştır. Katılımcılara, herhangi bir yanlılığa mahal vermeyecek şekilde ölçekleri nasıl dolduracakları konusunda bilgilendirme verilmiştir. Katılımcılar bireysel olarak ölçekleri doldurmuşlardır. Ölçek maddelerinde sehven boşluk bırakan veya ölçeklerden birisini doldurmayı unutan mahkûmların tamamını doldurmaları istenmiştir.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmaya 430 katılımcı katılmıştır. Ancak uç değer analizi sonrası bazı verilerin veri setinden çıkarılması gerekmiştir. Uç değer analizi yapılmış ve 21 veri, veri setinden çıkarılmıştır. Uç değer analizi sonrasında istatistiksel analiz 409 katılımcı üzerinden yapılmıştır. Araştırmaya katılan 131'i cezaevinde hükümlü, 49'u üniversite öğrencisi olmak üzere 180 katılımcı erkek, 69'u cezaevinde hükümlü 160'ı üniversite öğrencisi olmak üzere 229 katılımcı kadındır. Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde, 291 katılımcı bekâr, 67 katılımcı evli, 43 katılımcı boşanmış, 7 katılımcı duldur.

Krejcie ve Morgan tarafından sosyal bilimler araştırmalarında yeterli örneklemin ne kadar olacağı sorusuna yönelik bir çalışma yapılmıştır. 1.000.000 veya daha fazla bir nüfus için Krejcie ve Morgan Tablosu tarafından ortaya konan yeterli örneklem sayısı 384'tür. Sosyal bilimler alanında yapılan çoğu araştırmada kabul edilen sayı 384'tür. Öte yandan Kline, 100'lük örneklemin küçük, 100-200 arası örneklemin orta ve 200 üzeri örneklemin ise büyük olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bir yandan da Pearson korelasyon araştırmalarında da 200 örneklemin gerekli olduğu ifade edilmektedir (Memon ve ark, 2020).

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyetlere Göre İstatistikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	n	%
Hükümlüler	Erkek	131	65.5
	Kadın	69	34.5
	Toplam	200	100.0
Üniversite Öğrencileri	Erkek	49	23.4
	Kadın	160	76.6
	Toplam	209	100.0

Katılımcıların eğitim düzeyi şu şekildedir; 7 katılımcı okuryazar değil, 13 katılımcı okuryazar, 35 katılımcı ilkokul mezunu, 67 katılımcı ortaokul mezunu, 60 katılımcı lise mezunu, 7 katılımcı önlisans mezunu, 10 katılımcı lisans mezunu, 1 katılımcı yüksek lisans mezunu, 121 katılımcı önlisans öğrencisi, 82 katılımcı lisans öğrencisi, 4 katılımcı üniversite öğrencisi(düzy bilinmiyor), 2 katılımcı yüksek lisans öğrencisidir.

Tablo 2

Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

Katılımcılar	Eğitim Düzeyleri	n	%
Hükümlüler	Okuryazar Değil	7	3.5
	Okuryazar	13	6.5
	İlkokul	35	17.5
	Ortaokul	67	33.5
	Lise	60	30.0
	Önlisans	7	3.5
	Lisans	10	5.0
	Yüksek Lisans	1	.5
	Toplam	200	100.0
Üniversite Öğrencileri	Ön lisans Öğrencisi	121	57.9
	Lisans Öğrencisi	82	39.2
	Üniversite Öğrencisi (Bilinmiyor)	4	1.9
	Yüksek Lisans Öğrencisi	2	1.0
	Toplam	209	100.0

3.4. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Cinsiyet (Kadın-Erkek), yaş, medeni durum (Evli, Bekâr, Boşanmış, Dul), eğitim düzeyi (Okuryazar değil, Okuryazar, İlkokul, Ortaokul, Lise, Önlisans, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora) ve “Daha önce suça karıştınız mı?” sorularını içeren, katılımcıların demografik bilgilerini almayı hedefleyen formdur.

İntikam Ölçeği: Stuckless ve Goranson (1992) tarafından geliştirilen İntikam Ölçeği 20 betimsel madde ve bir alt boyut içermektedir. Ölçek 7’li Likert tipi bir ölçektir (1-Kesinlikle katılmıyorum, 7-Kesinlikle katılıyorum arası değerlendirme). Ölçekte alınacak puanlar 20 ile 140 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça intikam alma düzeylerinin de yükseldiği gözlenmiştir. İntikam Ölçeği iç tutarlılık güvenirlik katsayısı $\alpha=.91$ olarak hesaplanmıştır. 4 hafta arayla tekrar-test test güvenirlik katsayısını $r=.87$ olarak bulunmuştur.

Ölçüt bağıntılı geçerlilik çalışmasında, intikam duygusunun empati ile negatif, öfke ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır (Satıcı, Can ve Akin, 2015).

Şefkat-Merhamet Ölçeği: Cho, Noh, Park, Ryu, Misan ve Lee tarafından 2018 yılında geliştirilen “Şefkat Merhamet Ölçeği” 5’li Likert tipine sahip olan bir ölçektir (1-Benim için hiç doğru değil ile 5-Benim için çok doğru arasında puanlanır.). Ölçeğin, farklı illerde yaşayan 310 katılımcıdan elde edilen veriler ile faktör yapısı incelenmiştir. Bireylerin merhamet, benmerkezcilik ve şefkat düzeylerini değerlendirmek amacıyla oluşturulmuş olup, 15 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin tamamının iç tutarlık güvenirlik katsayısı $\alpha = .85$, merhamet alt boyutu için $\alpha = .78$, benmerkezcilik alt boyutu için $\alpha = .72$, şefkat alt boyutu için $\alpha = .75$ olarak hesaplanmıştır. Ölçek üç hafta sonra tekrar uygulanmıştır ve test tekrar test güvenirlik kat sayısı $r = .79$ olarak hesaplanmıştır (Sarıçam ve Erdemir, 2019).

Suç Yönelik Tutumlar Ölçeği (SYÇTÖ): Mills ve ark. tarafından 2002 yılında geliştirilen ölçek, bireylerin antisosyal eğilim ve ilişkilerini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek 66 maddeden, iki bölüm ve toplamda 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeğinin Türkçe formunda 64 maddede bulunmasına karar verilmiştir. Birinci bölümde suç işlemiş arkadaşlar ve katsayısı bulunmaktadır. İkinci bölümde 12 madde suça yönelik tutumlar, 12 madde haklılık düşünceleri, 12 madde antisosyal niyet ve 10 madde de ilişkilere yönelik tutumlardan oluşmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için $\alpha = .86$ ’dır. Alt boyutlar için Cronbach alfa katsayısı .68 ile .82 arasında değiştiği gözlenmiştir. Eşzamanlı geçerliliği değerlendirmek için kullanılan diğer ölçeklerin ilgili alt boyutlarında da anlamlı ilişki bulunmuştur (Nergiz ve Işıklı, 2001).

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler IBM SPSS 26.0 (Windows 11) paket programı ile çözümlenmiştir. Araştırmada uç değer analizleri yapılmıştır. Uç değer gösteren veriler atılmıştır. Çalışmaya katılan 430 katılımcının verileri incelenmiş ve uç değer gösterdiği saptanan 21 değer araştırmadan çıkarılmıştır. Frekans analizi yapılmıştır ve “Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği”, “Şefkat-Merhamet Ölçeği(Merhamet Alt Boyutu)”, “İntikam Ölçeği” verilerinin çarpıklık, basıklık katsayı değerleri incelenmiş olup, -1.5 ile +1.5 aralığında olduğundan normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın hipotezlerinin istatistiksel olarak değerlendirilmesi için; Değerler arası ilişkileri incelemek için “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi”, ikili karşılaştırmalar için “Bağımsız Örneklem T-Testi”, çoklu karşılaştırmalar için “ANOVA” kullanılacaktır. Önem düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Tablo 3*Suçla Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Puanları Çarpıklık ve Basıklık Verileri*

Değişkenler	N	Min	Max	X	Ss	Kurtosis	SH (Kurtosis)	Skewness	SH (Skewness)
Suçla Yönelik Tutumlar	409	0	31	13.08	6.87	.50	.12	-.50	.24
Merhamet	409	13.00	25.00	21.11	2.93	-.95	.12	.15	.24
İntikam	409	24.00	121.00	59.50	19.86	.40	.12	-.38	.24

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur.

Tablo 4

Daha Önce Suça Karıştınız mı?

Katılımcılar	Daha önce bir suça karıştınız mı?	N	%
Hükümlüler	Evet	144	72.0
	Hayır	56	28.0
	Toplam	200	100.0
Üniversite Öğrencileri	Evet	7	3.3
	Hayır	202	96.7
	Toplam	209	100.0

Araştırmaya katılan hükümlülerin mevcut mahkûmiyetlerinden önceki bir dönemde 144'ü daha önce bir suça karıştıklarını belirtmiştir. 56 mahkûm daha önce bir suça karışmadığını belirtmiştir. Üniversite öğrencilerinin 7'si daha önce bir suça karıştıklarını, 202'si ise daha önce bir suça karışmadıklarını beyan etmişlerdir.

4.1. Suça Yönelik Tutumlar, İntikam ve Merhamet Puanları'nın Mahkûmlar ve Üniversite Öğrencileri Grupları Arasında Karşılaştırılması

Tablo 5

Suç Yönelik Tutumlar, İntikam ve Merhamet Puanları, Katılımcılara Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Katılımcılar	N	Ortalamalar	t	p
Suça Yönelik Tutumlar	Mahkûmlar	200	15.26(6.58)	6.60**	.00
	Üniversite Öğrencileri	209	10.99(6.49)		
İntikam	Mahkûmlar	200	55.86(17.21)	-3.68**	.00
	Üniversite Öğrencileri	209	62.99(21.58)		
Merhamet	Mahkûmlar	200	22.17(2.71)	.34	.73
	Üniversite Öğrencileri	209	22.07(3.12)		

**p<.01 düzeyinde anlamlıdır.

Mahkûmlar ve üniversite öğrencilerinin suça yönelik tutumları, intikam ve merhamet düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Mahkûmların suça yönelik tutum puan ortalamaları ($\bar{x}$ =15.26 Ss=6.58), üniversite öğrencilerinin suça yönelik tutum ortalamalarına ($\bar{x}$ =10.99, Ss=6.49) göre anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t_{(407)}$ =6.60, $p<.01$). Mahkûmların intikam puan ortalamaları ($\bar{x}$ =55.86, Ss=17.21), üniversite öğrencilerinin intikam puan ortalamalarına ($\bar{x}$ =62.99 Ss=21.58) göre anlamlı düzeyde daha düşüktür ($t_{(407)}$ =-3.68,

$p < .01$). Mahkûmların merhamet puan ortalamaları ($\bar{x}=22.17$, $Ss=2.71$), üniversite öğrencilerinin merhamet puan ortalamalarına ($\bar{x}=22.07$, $Ss=3.12$) göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($t_{(407)}=.34$, $p > 0.05$).

4.2. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Cinsiyete Göre İncelemesi

Tablo 6

Suç Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Düzeyleri-Cinsiyet İstatistik Tablosu

Değişkenler	Katılımcılar	N	Ortalamalar	t	p
Suça Yönelik Tutumlar	Erkek	180	15.52(6.73)	6.07**	.00
	Kadın	229	11.16(6.35)		
İntikam	Erkek	180	61.40(20.61)	1.72	.90
	Kadın	229	58.01(19.16)		
Merhamet	Erkek	180	21.68(3.03)	-2.63	.73
	Kadın	229	22.44(2.79)		

** $p < .01$ düzeyinde anlamlıdır. * $p < .05$ düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmanın dördüncü hipotezini “Suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam duygusu cinsiyete göre farklılaşır.” olup, istatistiksel analizler bağımsız örneklem t-testi ile yapılmıştır. İntikam düzeyleri açısından erkeklerin toplam puan ortalamaları ($\bar{x}=61.40$ $Ss=20.61$), kadınların toplam puan ortalamalarından ($\bar{x}=58.01$, $Ss=19.16$) yüksek olduğu saptanmış olup, bu fark istatistiksel olarak anlamsızdır ($t_{(407)}=1.716$, $p > .05$). Merhamet düzeyleri açısından erkeklerin toplam puan ortalamaları ($\bar{x}=21.68$ $Ss=3.03$), kadınların toplam puan ortalamalarından ($\bar{x}=22.44$, $Ss=2.79$) yüksek olup, bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($t_{(407)}=-2.63$, $p < .05$). Son olarak erkeklerin suça yönelik olumlu tutumlar toplam puan ortalamaları ($\bar{x}=15.52$, $Ss=6.73$), kadınların suça yönelik olumlu tutumlar toplam puan ortalamalarından ($\bar{x}=11.16$, $Ss=6.35$) daha yüksek hesaplanmış olup, bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($t_{(407)}=6.07$, $p < .01$) .

4.3. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duygusunun Eğitim Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

4.3.1. Merhamet-Eğitim Düzeyi

Tablo 7

Merhamet-Eğitim Düzeyi İstatistik Tablosu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	98.875	11	8.989	1.053	.40
Grup içi	3388.724	397	8.536		
Toplam	3487.599	408			

Farklı eğitim düzeyine sahip katılımcıların merhamet puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; farklı eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların merhamet puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F= 1.053$, $p>.05$). Bu veriler ışığında eğitim düzeyleri ile eğitim düzeylerine göre kişilerin merhamet puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.3.2. İntikam-Eğitim Düzeyi

Tablo 8

İntikam-Eğitim Düzeyi İstatistik Tablosu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	8028.580	11	729.871	1.894	.04*
Grup içi	152971.664	397	385.319		
Toplam	161000.244	408			

* $p<.05$ düzeyinde anlamlıdır

Farklı eğitim düzeyine sahip katılımcıların intikam puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; farklı eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların intikam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F=1.894$, $p<.05$). Bu veriler ışığında eğitim düzeyleri ile eğitim düzeylerine göre kişilerin intikam puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Katılımcıların, eğitim düzeyleri ve intikam puan ortalamalarına bakıldığında, okuryazar olmayan kişilerin intikam puan ortalamasının ($\bar{x}=64.12$), ön lisans mezunu ortalamasına ($\bar{x}=46.57$) veya lisans mezunları ortalamasına ($\bar{x}=50.09$) göre fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 9*İntikam-Eğitim Düzeyi Ortalamaları*

Eğitim Düzeyi	Ortalamlar	
Önlisans Mezunu	46.57	
Lisans Mezunu	50.09	
Yüksek Lisans	51.00	
Öğrencisi		Önlisans Mezunu<Lise Mezunu
Lise Mezunu	54.05	Önlisans Mezunu<İlkokul Mezunu
İlkokul Mezunu	55.89	Önlisans Mezunu<Okuryazar
Ortaokul Mezunu	57.93	Önlisans Mezunu<Okuryazar Değil
Okuryazar	58.92	Yüksek Lisans Öğrencisi<Lisans Öğrencileri
Ön Lisans Öğrencisi	62.12	Yüksek Lisans Öğrencileri<Önlisans Öğrencileri
Okuryazar Değil	64.14	
Lisans Öğrencisi	64.17	
Üniversite Öğrencisi	71.00	
(Bilinmiyor)		

İntikam puanları eğitim düzeylerine göre incelendiğinde, önlisans mezunu kişilerin intikam puanları ortalaması ($\bar{x}$ =46.57) en düşük çıkan grup olarak bulunmuştur. Daha alt eğitim düzeyleri olan, lise mezunu ($\bar{x}$ =54.05), ilkokul mezunu ($\bar{x}$ =55.89), okuryazar ($\bar{x}$ =58.92) ve okuryazar değil ($\bar{x}$ =64.14) eğitim düzeylerine göre daha düşük çıkmıştır. Yüksek lisans öğrencilerinin intikam puan ortalaması ($\bar{x}$ =51.00), lisans öğrencileri intikam puan ortalamasından ($\bar{x}$ = 64.17) ve önlisans öğrencilerinin intikam puan ortalamasından ($\bar{x}$ =62.12) düşük çıkmıştır.

4.3.3. Suça Yönelik Tutumlar-Eğitim Düzeyi**Tablo 10***Suça Yönelik Tutumlar-Eğitim Düzeyi İstatistik Tablosu*

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	2442.720	11	222.065	5.243	.00**
Grup içi	16813.618	397	42.352		
Toplam	19256.337	408			

**p<.01 düzeyinde anlamlıdır

Farklı eğitim düzeyine sahip katılımcıların suça yönelik tutum puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; farklı eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların suça yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F=5.243$, $p<.01$). Bu veriler ışığında eğitim düzeyleri ile eğitim düzeylerine göre kişilerin suça

yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında eğitim düzeyi arttıkça suça yönelik olumlu tutumun azaldığı görülmüştür.

Tablo 11

Suçla Yönelik Tutum Puanları, Eğitim Düzeyine Göre Ortalamaları

Eğitim Düzeyi	Ortalamlar	
Önlisans Mezunu	10.43	
Lisans Öğrencisi	10.96	
Ön Lisans Öğrencisi	10.99	
Yüksek Lisans Öğrencisi	11.00	
Üniversite Öğrencisi	11.75	Önlisans Mezunu<Okuryazar Değil
(Bilinmiyor)		Önlisans Mezunu<Ortaokul Mezunu
Lisans Mezunu	12.64	Lisans Mezunu<Okuryazar Olmayan
Okuryazar	14.15	
Lise Mezunu	14.47	
İlkokul Mezunu	16.34	
Ortaokul Mezunu	16.36	
Okuryazar Değil	17.14	

Suçla yönelik tutum puan ortalamaları, eğitim düzeylerine göre incelenmiştir. Önlisans mezunu kişilerin suça yönelik tutum puan ortalamaları ($\bar{x}=10.43$) alt eğitim düzeyleri olan okuryazar olmayanların suça yönelik tutum puan ortalamasından ($\bar{x}=17.14$), ortaokul mezunu katılımcıların suça yönelik tutum puanları ortalamasından ($\bar{x}=16.36$) düşük bulunmuştur. Lisans mezunu kişilerin suça yönelik tutum puan ortalaması ($\bar{x}=12.64$), okuryazar olmayanların suça yönelik tutum puan ortalamasından ($\bar{x}=17.14$) düşük çıkmıştır.

4.4. Suçla Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duygusunun Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması

4.4.1. Merhamet-Medeni Durum

Tablo 12

Merhamet-Medeni Durum İstatistik Tablosu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	20.959	3	6.986	.816	.49
Grup içi	3458.296	404	8.560		
Toplam	3479.255	407			

Farklı medeni durumda olan katılımcıların merhamet puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; farklı medeni duruma sahip olan

katılımcıların merhamet puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F= 0.816$, $p>0.05$). Bu veriler ışığında eğitim düzeyleri ile medeni durumlarına göre kişilerin merhamet puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.4.2. İntikam-Medeni Durum

Tablo 13

İntikam-Medeni Durum İstatistik Tablosu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	4869.093	3	1623.031	4.200*	.01
Grup içi	156128.907	404	386.458		
Toplam	160998.000	407			

$p<.05$ düzeyinde anlamlıdır.

Farklı medeni duruma sahip katılımcıların intikam puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; farklı medeni duruma sahip olan katılımcıların intikam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F= 4.200$, $p<.05$). Bu veriler ışığında eğitim düzeylerine göre kişilerin intikam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 14

İntikam-Medeni Durum Ortalamaları

Eğitim Düzeyleri	Ortalamalar	
Evli	53.12	Evli<Bekâr
Dul	54.29	Evli<Dul
Boşanmış	55.74	Evli<Boşanmış
Bekâr	61.65	Dul<Bekâr

Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonucunda farklılığın evli ($\bar{x}=53.12$) ve bekâr ($\bar{x}=61.65$) katılımcıların intikam düzeyleri arasında bulunmuştur. Evli katılımcıların intikam puanları ($\bar{x}=53.12$) ,dul ($\bar{x}=54.29$) ve boşanmış ($\bar{x}=55.74$) katılımcıların intikam puanlarından daha düşük bulunmuştur. Öte yandan, dul katılımcıların ($\bar{x}=54.29$) ve bekâr katılımcıların ($\bar{x}=61.65$) intikam puan ortalamaları da bekârlara göre daha düşük bulunmuştur.

4.4.3. Suça Yönelik Tutumlar-Medeni Durum

Tablo 15

Suça Yönelik Tutumlar-Medeni Durum İstatistik Tablosu

	Kareler Toplamı	sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	335.696	3	111.899	2.393	.07
Grup içi	18894.765	404	46.769		
Toplam	19230.461	407			

Farklı medeni durumda olan katılımcıların suça yönelik tutum puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda; farklı eğitim düzeyine göre suça yönelik tutum puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F=2.068$, $p>.05$). Bir diğer ifadeyle eğitim düzeylerine göre kişilerin suça yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 16

Suça Yönelik Tutumlar, İntikam ve Merhamet Korelasyon Tablosu

	Suça Yönelik Tutumlar	Merhamet	İntikam
Suça Yönelik Tutumlar	1	-.18**	.47**
Merhamet	-.18**	1	-.41**
İntikam	.47**	-.41**	1

**Korelasyon $p<.01$ düzeyinde anlamlıdır.

4.5. Merhamet ve İntikam Arasındaki İlişki

Merhamet ve intikam arasındaki ilişkiyi sınamak için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. İntikam ve merhamet değerleri arasında orta düzeyde negatif ilişki bulunmaktadır. İntikam ve merhamet değerleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$, $r= -0.41$ $N=409$).

4.6. İntikam ve Suça Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki

İntikam ve suça yönelik ilişkiler arasındaki ilişkiyi sınamak için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Suça yönelik tutumlar ile intikam arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki vardır. Suça yönelik tutumlar ve intikam arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. ($p<.01$ $r=0.47$ $N=409$)

4.7. Merhamet ve Suça Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki

Merhamet ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişki Pearson korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Merhamet ve suça yönelik tutumlar arasında düşük düzeyde negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($p < .01$ $r = -0.18$ $N = 409$)

4.8. Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Basit Doğrusal Regresyon Bulguları

4.8.1. Suça Yönelik Tutumlar ve İntikam Regresyon Bulguları

Tablo 17

Suç Yönelik Tutumlar ve İntikam Regresyon Tablosu

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	3.49	.95		3.37	.00
İntikam	.16	.02	.47	10.63	.00

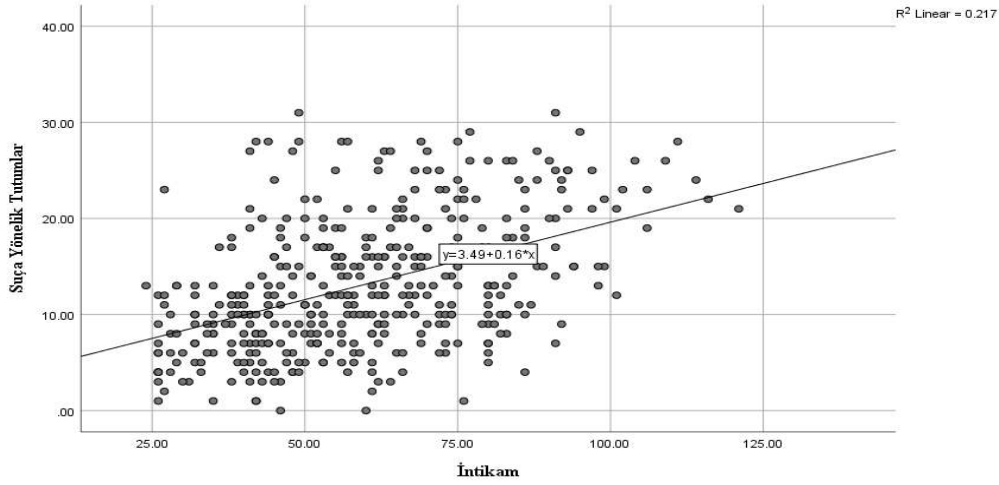
Bağımlı Değişken: Suça Yönelik Tutumlar

$R = .47$ $R^2 = .21$ $F = 112.99$ $p = .00$

Tablo incelendiğinde, intikam ile suça yönelik tutumlar arasında orta düzeyde, anlamlı ($R = .47$, $R^2 = .21$, $p < .00$) ve intikam toplam varyansın %21'ini açıklamaktadır. Standardize edilen regresyon katsayısına ($\beta = .47$) göre intikam puanında, 1 puanlık artış suça yönelik olumlu tutum üzerinde %47'lik bir artışa neden olmaktadır. Regresyon kat sayılarının anlamlılığa ilişkin t-testi ele alındığında intikam, suça yönelik tutumlar üzerinde pozitif yönlü etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4

Suça Yönelik Tutumlar ve İntikam Dağılım Grafiği

4.8.2. Suça Yönelik Tutumlar ve Merhamet Regresyon Bulguları

Tablo 18

Suça Yönelik Tutumlar ve Merhamet Regresyon Tablosu

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	22.27	2.56		8.71	.00
Merhamet	-.42	.12	-.18	-3.63	.00

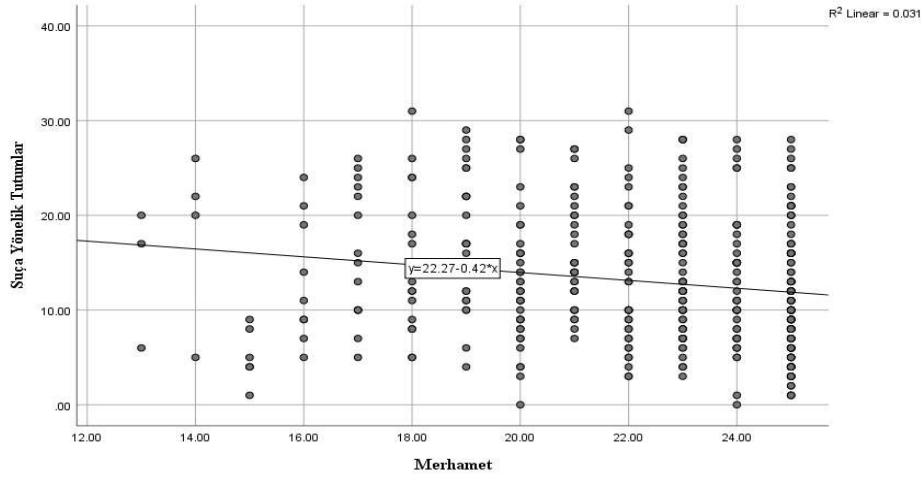
Bağımlı Değişken: Suça Yönelik Tutumlar

$R = .18$ $R^2 = .03$ $F = 13.15$ $p = .00$

Tablo incelendiğinde, merhamet ile suça yönelik tutumlar arasında orta düzeyde, anlamlı ($R = .18$, $R^2 = .03$, $p < .00$) ve merhamet toplam varyansın %3'ünü açıklamaktadır. Standardize edilen regresyon katsayısına ($\beta = -.18$) göre intikam puanında, 1 puanlık artış suça yönelik olumlu tutum üzerinde %18'lik bir artışa neden olmaktadır. Regresyon kat sayılarının anlamlılığa ilişkin t-testi ele alındığında merhamet, suça yönelik tutumlar üzerinde negatif yönlü etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 5

Suçça Yönelik Tutumlar ve Merhamet Dağılım Grafiği

4.8.3. İntikam ve Merhamet Regresyon Bulguları

Tablo 19

İntikam ve Merhamet Regresyon Tablosu

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	121.00	6.86		17.65	.00
Merhamet	-2.78	.31	-.41	-9.05	.00

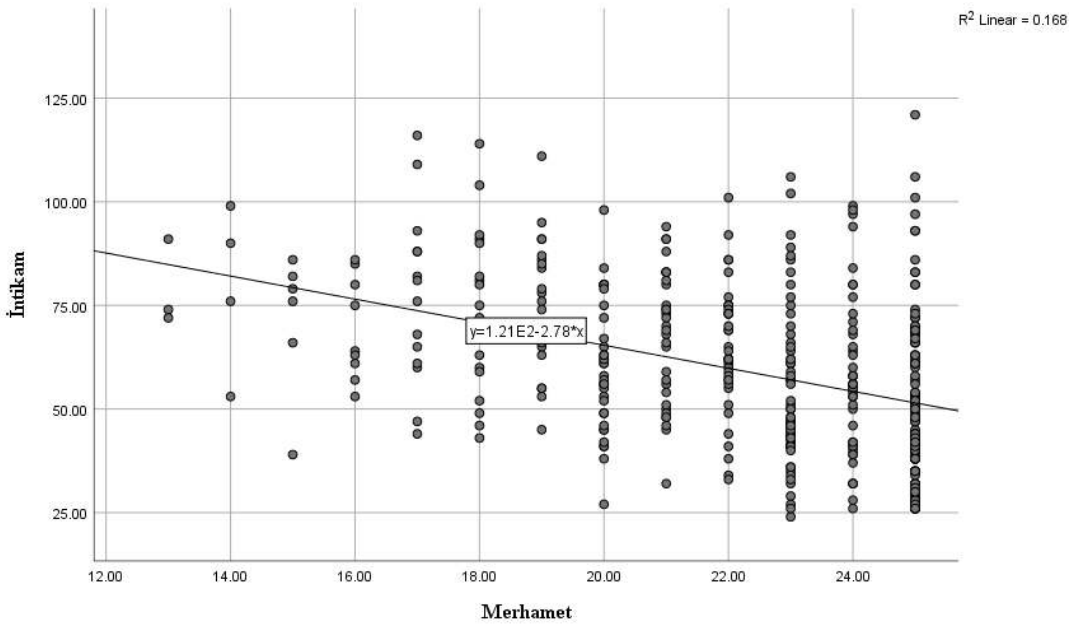
Bağımlı Değişken: İntikam

$R = .41$ $R^2 = .17$ $F = 81.90$ $p = .00$

Tablo incelendiğinde, merhamet ile intikam arasında orta düzeyde, anlamlı ($R = .47$, $R^2 = .17$, $p < .00$) ve intikam toplam varyansın %17'ini açıklamaktadır. Standardize edilen regresyon katsayısına ($\beta = -.41$) göre intikam puanında, 1 puanlık artış suçça yönelik olumlu tutum üzerinde %17'lik bir artışa neden olmaktadır. Regresyon kat sayılarının anlamlılığa ilişkin t-testi ele alındığında intikam, suçça yönelik tutumlar üzerinde negatif yönlü etkisi olduğu anlaşılmaktadır ($t = -9.05$, $p < .01$).

Şekil 6

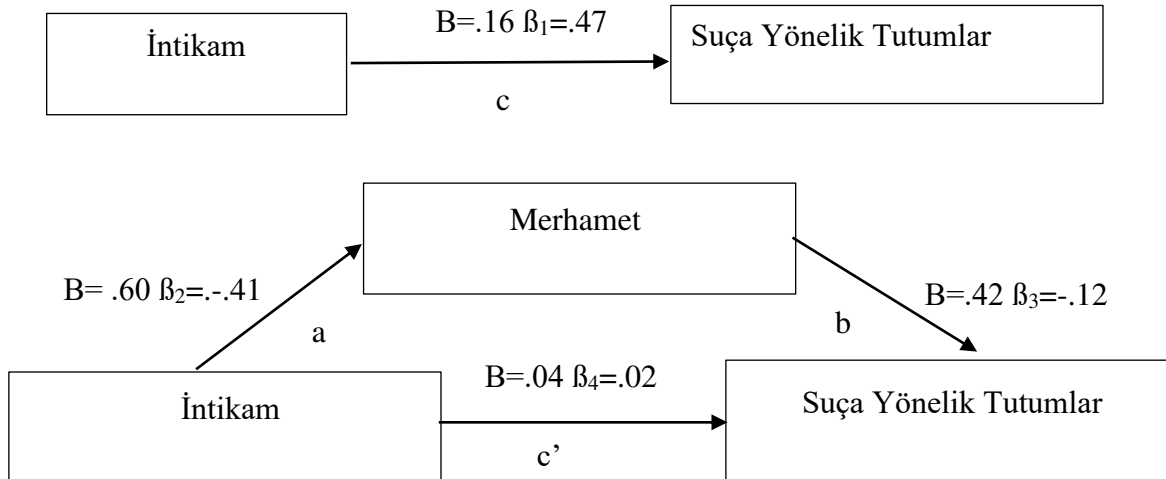
İntikam ve Merhamet Dağılım Grafiği

4.9. Suça Yönelik Tutumlar, İntikam, Merhamet Aracı Değişken İncelemesi

Şekil 7

Suç Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Aracı Değişken İncelemesi

İntikam değişkeni ile suça yönelik tutum değişkeni arasındaki etkiyi gösteren c katsayısı ($B=.16 \beta_1=.47$) ile doğrudan etkiyi gösteren c' katsayısı ($B=.04 \beta_4=.02$) karşılaştırıldığında, intikam duygusunun, suça yönelik tutumu yordama gücünde azalma görülmüştür. Bağımsız değişken ve aracı değişken, bağımlı değişkenin manidar bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Aracı değişkenin, kısmi aracı değişken olduğu anlamına gelmektedir. Merhamet değişkeninin, intikam ve suça yönelik tutumlar arasında kısmi aracı değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgu, istatistiksel olarak anlamlıdır (Sobel $z=3.61417416$, Standart Hata=0.06906142 $p<.01$).

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Araştırmada, suç davranışını anlayabilmek için suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam arasındaki ilişkiler ve farklar, çeşitli demografik değişkenler ile incelenmesini amaçlayan bu araştırmada ceza infaz kurumlarında kalan mahkûmların büyük bir çoğunluğu, hâlihazırda infaz edilen cezalarından daha önce suça karıştıklarını belirtmişlerdir. Üniversite öğrencilerinin küçük bir kısmı daha önce suça karıştığını belirtmiştir. Bu yönü ile baktığımızda mahkûmların daha önce de suça karıştığı görülmektedir. Ceza evinde kalan mahkûmların önceden de bir suç geçmiş olduğu söylenebilir.

Üniversite öğrencileri ve mahkûmların suça yönelik tutumları, intikam ve merhamet düzeyleri arasındaki fark incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin suça yönelik tutum toplam puan ortalaması, mahkûmlara göre düşüktür ancak üniversite öğrencilerinin intikam düzeyleri, mahkûmlara göre yüksek bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin intikam düzeylerinin mahkûmlardan yüksek çıkmasının bir nedeni mahkûmlar kendisine haksızlık yapan kişiye duyduğu intikamı dışsallaştırarak davranışa dökmüş ve suç işlemiştir. Fakat üniversite öğrencileri intikamı dışsallaştırmadığı için içinde tutmuş ve bu yüzden yüksek intikam duygusuna sahip olduğu söylenebilir. İntikam duygusunun dış dünyaya vurulması sonucunda saldırganlık davranışı meydana gelir. Diğer insanları inciten ya da incitebilecek davranışların tamamı, saldırganlık olarak tanımlanır (Freedman, 1992). Saldırganlığın boyutlarından birisi de düşmanca saldırganlıktır. Diğer insanları inciten ya da incitebilecek davranışların sadece belirli bir kısmı kanun koyucu tarafından suç olarak ele alınmıştır.

İntikamın temel amacı, öfkeden kurtulma ve rahatlama olmakla birlikte rasyonel bir davranış değildir. İntikam davranışı, algılanan adaletsizliği düzeltme, bireyin öz saygısını yeniden kazanma, gelecekte adaletsizlik kaynaklı durumları engelleme amacı taşıyabilir (Çınar ve Uztuğ, 2015). İntikam sonucunda ortaya çıkan davranışlar çoğu zaman yıkıcı niteliktedir (Satıcı, 2016). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada bilişim suçlarına yönelik cezaları bilmeyenlerin oranı katılımcıların çoğunluğunu oluşturmuştur (Gözler ve Taşçı, 2015). Başka bir araştırmada üniversite öğrencilerinin cezai yaptırımlara karşı algılarını saptamak amacıyla yapılan araştırmada katılımcıların, suça karışmaktan korktukları tespit edilmiştir (Şenol ve Dinç, 2018). Öte yandan salıverilmiş hükümlülerin yeniden ceza infaz kurumlarına girmelerinde aile desteğinin önemli bir faktör olduğunu sonucuna ulaşılmıştır (Seiter ve Kadela, 2003). Başka bir çalışmada da ebeveynlerinde psikolojik sıkıntı olduğunu bildirenlerin büyük bir çoğunluğu öldürme/yaralama suçuna karışmış, hırsızlık ve cinsel suçların failleri de

ailelerinde psikolojik sorun olduğunu belirtmiştir. Aynı araştırmada öldürme yaralama suçu işlemiş olanların, cinsel suç işlemiş olanların ve hırsızlık suçu işlemiş olanların, reşit olmadan önceki aile üyelerinden en az biri ile sorun yaşadıklarını bildirmiştir (Yıldız, 2009). Mükerrer suçluların ailelerinde parçalanmışlık oranının yüksek bulunduğu ve ebeveynlerin daha yüksek oranda otoriter ve ilgisiz ebeveyn tutumlarına sahip olduğu görülmüştür. Öte yandan, ebeveynlerin cezalandırıcı davranışları da mükerrer suçluluk üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Topses, 2013). Amerika Birleşik Devletleri'nde 30'dan fazla eyalette yapılan bir çalışmada temel başarı testinden düşük puan alanların, 10 yıl sonra şiddet suçu işleme ihtimallerinin fazla olduğu öngörülmüştür (Petrocelli ve Petrocelli, 2005). Yapılan bir çalışmada, yineleyen suç davranışında bulunan bireylerin dürtüsellik düzeyleri, ilk defa suç işleyenlere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (Vasiljevic, Öjehagen ve Andersson, 2017). Her ne kadar üniversite öğrencilerinin intikam düzeyi mahkûmlardan yüksek olsa da, üniversite öğrencilerinin intikam düzeyleri suç işleme davranışına ortam hazırlamamıştır. İntikam düzeyi çeşitli sebepler nedeni ile artabilir ve azalabilir. Aile, sosyal destek, bireylerin sorun çözme becerileri, gelecekte adaletsizliğe maruz kalmaya yönelik inanç, psikolojik sağlık vb. faktörler, bireylerin intikam duygularını nasıl dışa vuracakları ya da baş edeceklerini etkilediği görülmektedir. Bireylerin yaşam olaylarını nasıl ele aldıkları, var olan duygularını dış dünyaya nasıl gösterdikleri gibi faktörler intikam düzeyinin bir suç davranışına neden olmasını açıklayabilir. Literatürden hareketle, bireylerin intikam düzeyleri ne kadar yüksek olsa da, intikam duygusunu dışa vurmak için izlediği strateji farklılık arz etmektedir.

Literatüre baktığımızda, üniversite öğrencilerinin suç olarak ele aldıkları davranışlara karşı olumsuz tutum içerisinde bulunduğunu ve intikam alma davranışının da öz saygıyı yeniden kazanma, algılanan adaletsizliği yeniden kazanmak gibi kavramlar ile açıklamaya çalışmıştır. Üniversite öğrencileri, mahkûmlardan farklı olarak, çeşitli gruplardan insanlar ile temas etmektedir. Bu temaslar sonucunda olumsuz deneyimler yaşayabilir ve intikam düzeyleri daha yüksek saptanabilir ancak literatürden de görüleceği üzere üniversite öğrencileri konusu suç teşkil eden haksız fiillerden uzak durma eğilimindedir. Mahkûmların merhamet düzeyleri yüksek çıksaydı suç işlemiş olma ihtimalleri düşük olacaktı. Literatürdeki çalışmalara baktığımızda bir yandan da suça yönelik olumlu tutumların, bireylerin aile ilişkilerinden de etkilendiği görülmektedir. Suç davranışına etkili olan başka faktörlerin de suça yönelik tutumları etkilediği düşünüldüğünde üniversite öğrencilerinin intikam toplam puan ortalamasının yüksek çıkması ve mahkûmların suça yönelik tutum puan ortalamasının yüksek çıkması anlaşılabilir hale gelmektedir. Dolayısıyla bulgular ilgili literatür ile uyumaktadır.

Üniversite öğrencileri ve mahkûmların suça yönelik tutumları ve intikam duyguları, aile ilişkileri bakımından irdelenebilir.

Cinsiyet değişkeni ile suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam puanları arasındaki farkı incelenmiştir. Suça yönelik tutum ortalamaları, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermektedir. Ülkemizde cezaevi istatistiklerine bakıldığında erkek mahkûm sayısının kadın mahkûm sayısından fazla olduğu görülmektedir (CTE, 2022). Kadın suçluluğu, özellikle, kriminoloji bilim dalının üzerinde durduğu bir kavramdır. Bütün toplumlarda, kadınların suç işleme oranının erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir. Kadın suçluluğu incelendiğinde, kadınların kötü muamele ile karşılaştıkları durumlarda, aniden görülen ve şiddetli bir tepki sonucunda adam öldürme veya yaralama suçlarının failleri oldukları görülmektedir. Bu suçların ortaya çıkışında da kötü muamele ve kendini koruma amacı yatmaktadır (Balcıoğlu, 2002). Bingöl'de yapılan bir araştırmada erkek katılımcıların, eşlerine karşı şiddeti onaylayıcı maddeleri işaretledikleri görülmüştür (Tatlıoğlu, 2019). Sarı (2018), tarafından yapılan bir araştırmaya göre, katılımcılar cinsiyetlerine göre gruplandırıldığında suça karşı tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bireylerin bir davranışı şiddet içerikli olup olmadığı incelendiğinde, erkeklerin şiddet içerikli olarak algıladıkları davranışların, kadınlara göre daha az olduğu ve erkeklerin şiddet kurbanlarına daha az empati duyduklarını, şiddet mağdurlarının şiddete ilişkin zararlarını azımsadıkları görülmektedir (Özkan ve ark., 2018). Bir çalışmada, erkeklerin savaşı gerekli bulma düzeylerinin kadınlara göre daha fazla olduğu görülmüştür (McAlister, ve ark., 2001). İlgili literatür ışığında değerlendirildiğinde, suça yönelik tutumlar ve cinsiyet arasında bulunan anlamlı fark, diğer çalışmalarca desteklenmektedir.

Merhamet puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermektedir. Literatürde bulunan bazı çalışmalarda merhamet düzeyinin cinsiyet durum değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Aydemir, 2020). Ancak literatürde merhamet düzeyini cinsiyet değişkenine göre inceleyen bazı çalışmalarda anlamlı bir fark bulunmuştur. Toplumsal cinsiyetin ve kültürün kadınlardan daha merhametli olmasını beklemektedir ve erkekleri güçlü olmaya ve güce yönlendirmektedir (Chiao, 2017). Tozoğlu, Dursun ve Güler (2019) tarafından yapılan bir çalışmaya göre; merhametin alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde anlamlı fark bulunduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada ise cinsiyet değişkenine göre merhamet düzeyinde anlamlı bir fark bulunduğu ve kadınların merhamet düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır (Gündüzoğlu, 2019). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada kadın üniversite öğrencilerinin merhamet puan ortalaması, erkek öğrencilerin merhamet puan ortalamasından yüksek bulunmuştur (Kapıcıoğlu, 2019). Literatürde bulunan

bir çalışmaya göre, kadınların içgüdüsel olarak, diğer insanlara ve canlılara daha merhametli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Carter ve arkadaşları, 2017). Pommier (2010) tarafından yapılan araştırmada kadınların merhamet puan ortalamaları, erkeklerin puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur (Pommier, 2010). 200 kişi ile yürütülen başka bir çalışmada da kadınların merhamet puan ortalamaları, erkeklerin merhamet puan ortalamalarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır (Beresford, 2016). Kişilik özellikleri açısından bir değerlendirme yaptığımızda, kadınların, erkeklere göre, daha çekingen, kaygılı, bağımlı ve depresyona daha yatkın olduğu bilinmekle beraber, şükretme seviyelerinin daha yüksek olduğu da görülmektedir. Kadınların daha dindar oldukları da bilinmektedir (Yapıcı, 2016). Buradan da hareketle, kadınların merhamet düzeylerinin yüksek olması, merhametin dinsel kaynaklar ve öğretiler tarafından ön planda tutulması ve kadınların kişilik özellikleri ile de bağlantılıdır. Merhamet düzeyi bakımından bulduğumuz sonuçları literatür ışığında değerlendirdiğimizde benzer bulgulara sahip çalışmaların olduğu görülmektedir.

İntikam puan ortalamaları, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farka sahip değildir. Ancak literatürde bulunan bir çalışmaya göre, intikam düzeyleri/puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark göstermektedir. 6 aydan daha fazla süre boyunca saldırgan davranışlara maruz kalan kişilerin, intikam alma niyetlerinde artış olduğu bulunmuştur (Yılmaz, 2014). Başka bir çalışmada ise, sağlık çalışanlarının intikam niyeti cinsiyet değişkenine göre incelenmiş ve grupların ortalamaları bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır (Akın, Özdevecioğlu ve Ünlü, 2012). Ortaöğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada erkek öğrencilerin şiddete eğilim puanları daha yüksek bulunmuştur (Külekçi-Akyavuz, 2021). Başka bir çalışmada da cinsiyet değişkenine göre öç alma davranışı, cinsiyet değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Nayır, 2016). Satıcı (2016), tarafından yapılan çalışmada intikam ve sosyal bağlılık arasında negatif ilişki bulunmuştur. İntikam davranışının, sosyal bağlılığı etkilemesi ve bireylerin intikam duygularının, cinsiyete göre farklı olabileceğini saptayan çalışmaların yanı sıra farklı faktörlerden de etkilendiğini söylenebilir.

Suçla yönelik tutumlar ve intikam puanları ortalamaları, eğitim değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça suça yönelik olumlu tutumları azalmakta ve intikam puanları da azalmaktadır. Lise öğrencileri ile yapılan çalışmalarda, öğrencilerin akademik durumu ne kadar iyiye suça yönelik olumlu tutumları azalmaktadır. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeyleri arttıkça, öğrencilerin suça yönelik tutumları da azalmaktadır (Sarı ve Arslantaş, 2019). Farklılıklara saygı ve demokratik eğilimler, eğitim sisteminin getirdiği kazanımlardandır. Bir çalışmada,

intikam-demokratik eğilim, intikam-farklılıklara saygı arasında negatif ilişkiler saptanmıştır (Sarıçam, 2016). Eğitim düzeyinin artması suç davranışında ve intikam duygusunda azalmaya neden olmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu'nun 2022 ve daha sonraki yıllardan itibaren geçerli olacak şekilde, TYT ve AYT sınavlarında baraj puanının kaldırılması ve herkesin yükseköğretime erişiminin önü açılması da bu yönden olumlu bir gelişmedir. Bireylerin yükseköğretimdeki eğitim olanaklarına erişmesi ve araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular bakımından yükseköğretim yaşamının bireyler üzerinde olumlu etkiler yaratacağı düşünülebilir.

Farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin merhamet puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Hemşireler ile yapılan çalışmada, hemşirelerin merhamet toplam puanı, eğitim düzeyi ile anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır (Orhan, Doğan, 2021). Lise örnekleminde yapılan bir araştırmaya göre, katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre, merhametin “Başkalarına Merhamet” alt boyutunda ve “Merhamet Toplam Puanı”nda anlamlı bir fark bulunduğu, “Kendine Merhamet” ve “Diğer Canlılara Merhamet” alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmadığı, anne eğitim düzeyine göre de merhametin alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir (Nas, Sak ve Tanhan, 2020). Bir çalışmada öz merhamet eğitim programının, merhametin alt boyutları olan kendine merhamet, başkasına merhamet ve bilinçli farkındalık açısından iyi oluşu olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşılmıştır (Neff ve Germer, 2013). Üniversite öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada, akademik başarı ortalaması ile merhamet arasında pozitif, anlamlı ilişki tespit edilmiştir (İşgör, 2017). Başka bir çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin merhamet düzeyinin, başarı algılarına göre anlamlı farklılık göstermediği ortaya konulmuştur (Çapan, 2019). Yetişkinlerle yapılan bir çalışmada, merhamet puanları, eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır (Erdoğan, 2017). Ülkemizde uygulanan eğitim sisteminde merhamet eğitiminin müfredatta çok az yer alması, merhamet puan ortalamalarının, eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermemesinde etkisi olmuş olabilir.

Suçla yönelik tutumlar ve merhamet puanları, eğitim düzeyine göre gruplandırıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde bulunan bir çalışmaya göre, katılımcıların merhamet düzeyleri, medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Aydemir, 2020). Hemşireler ile yürütülen bir çalışmada, evli hemşireler ve bekâr hemşirelerin merhamet puanları karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir (Tanrikulu ve Ceylan, 2021). Hemşireler ile yapılan bir çalışmada, evli ve bekâr hemşirelerin merhamet toplam puanları, medeni durum değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır (Orhan, Doğan, 2021). Merhamete benzer bir kavram olan öz-şefkat,

medeni durum değişkeni ile incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Çoban, 2021). Hükümlülerin öz-şefkat puanları, medeni durum değişkeni ile incelendiğinde, gruplar arasında bir farklılık bulunamamıştır (Yeşilırmak, 2019). Literatür ışığında değerlendirecek olursak, ilgili çalışma araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Katılımcıların medeni durumları bakımından oransal bir dağılımının bulunmaması, merhamet ve suça yönelik tutumlar puanları bakımından anlamsız çıkmasına neden olmuş olabilir.

Medeni durum değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında, intikam puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yapılan bir araştırmada, katılımcılar medeni durumlarına göre gruplandırılmış ve intikam düzeyleri bakımından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Kaya ve Parlak, 2020). Başka bir araştırmada ise, katılımcıların “Öç Alma Ölçeği”nden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmasa da bekâr katılımcıların ortalama puanları, evli katılımcılardan daha yüksek ıkmuştır (Güllü ve şahin, 2016). Bu bulgu, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile paralellik göstermektedir. Öte yandan evlilik, paylaşımcı ortamlara zemin hazırlaması nedeni ile bireylerin daha az intikam duygusu hissetmelerine neden olabilir.

Merhamet ve intikam düzeyleri arasında orta düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. Literatürde, yapılan bir araştırmada, katılımcılar intikam kavramının ilkel, hoş karşılanmayan ve tehlikeli olduğunu belirtmişlerdir (Tatarlar ve Güneri, 2018). Doğu kültürlerinde, kabul gören bir görüşe göre merhamet, intikam ve benzeri yıkıcı duygulardan arınmanın temel yolu olarak değerlendirilmiştir (Akdeniz, 2014). Erdoğan (2018) yılında yetişkinlerle yaptığı çalışmada, merhamet ile mutluluk arasında pozitif ilişki bulmakla birlikte, mutluluğun saldırganlıkla negatif ilişkide olduğu saptanmıştır. Bireylerin mutluluk düzeyi arttıça, saldırganlık ve intikam alma isteğinin düşeceği söylenebilir. Merhamet ile benzerlik gösteren öz-şefkat kavramı ile affetme eğilimleri arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır (Karataş ve Uzun, 2021). Affetme eğilimi, intikam ile karşıt anlamda kullanılan kavramlar olup, öz-şefkat düzeyi ile affetme eğilimi arasında saptanan negatif ilişki bulgularımızı destekler niteliktedir. Literatürde merhamet ve intikam düzeyleri arasında orta düzeyde negatif ilişki saptanması ve gerek merhamet gerek de intikam kavramlarına yakın kavramların arasında olan ilişkiler de araştırmanın bulgularının destekleyecek niteliktedir.

İntikam ve suça yönelik tutumlar arasında düşük düzeyde ilişki saptanmıştır, literatürde intikam duygusu ile suçluluk davranışı bunalımından bahsedilmektedir. Ebeveyn kaybı yaşamanın davranış bozukluğunda etkili rol oynadığı bilinmektedir. Annenin hayatta olması ancak çocukla yeteri kadar iletişim kuramaması, sevgi iletiminde yaşanan aksaklıklar intikam

duygusunu beraberinde getirmektedir (Sürücü, Arslan, 2002). Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin önemini vurgulayan bir başka çalışmada, sevgisiz ebeveynin, çocukta intikam arzusuna, suç işlemeye, sürekli bir düşman imgesi yaratarak, yıkıcı davranışlara neden olacağı ifade edilmiştir (Gruen, 2015). İntikam duygusunun nasıl ifade edileceği ve dış dünyaya bunun nasıl yansıtılacağı, bireyin yaşam olayları ile bağlantılı olduğu düşünülebilir. Aile, sosyal ortam, toplumsal normlar, adalet inancı ve çeşitli etkenler, bir intikam duygusunun suç davranışına dönüşmesi üzerinde etkili olabilir.

Araştırma sonucunda, merhamet ve suça yönelik tutumlar arasında düşük düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. Merhamet duygusunu hukuk literatüründe araştırmacılar, suçta tekerrür kavramı ile birlikte almaktadırlar. Bireylerin bir suç işlemesinden daha sonraki bir süreçte tekrardan suç işlemesinde bireyde merhamet duygusunun olmayacağı ya da gelişmediği ileri sürülmektedir (Yaşar, 2006). Bireylere verilen merhamet eğitiminin, saldırganlık davranışında azalttığını göstermektedir (Genç, 2018). Merhamet eğitiminin zorbalık üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmada da, merhamet eğitiminin zorbalık eğilimlerini azalttığı saptanmıştır (Aydemir, 2018). Türk Hukuk Sistemi'nde de suç işleyen kişilerin belirli sürelerde tekrardan suça karışmaları halinde, müeyyidelerin gücünün arttırıma bağlandığı görülmektedir.

Ülkemizde ceza infaz sistemlerinde asıl olan cezanın infazıdır. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un, infazda temel amacı açıklayan 3'üncü maddesinde hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmekten, hükümlünün yeniden sosyalleşebilmesinden, üretken olabilmesinden, toplumsal kurallara saygılı ve sorumluluk taşıyan yaşam tarzına uyumunun sağlanabilmesinden bahsetmektedir. Adalet Bakanlığı tarafından çeşitli programlar ile mahkûmların rehabilite edilebilmesi, 5237 Sayılı Kanun'un amacına ulaşabilmesi için çeşitli çalışmalar yürütmektedir.

Bu araştırma ile suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet duyguları çeşitli demografik değişkenler ile birlikte incelenmiştir. Gerek akademinin gerek mahkûm rehabilitasyon programlarını hazırlamaya yetkili olan makamlar nezdinde çeşitli araştırmaların yapılması veya programların geliştirilmesi, ileride akademinin bu alanda çalışmalar yürütmesi için bir yol açılmak istenmiştir.

5.2. Sonuçlar

Katılımcıların suça yönelik tutumları, merhamet ve intikam duyguları düzeyleri, demografik bilgiler (medeni durum, eğitim düzeyi ve daha önce suça karışma) ışığında incelenmiştir. Aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencileri ve mahkûmların, suça yönelik tutum, intikam ve merhamet toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında, üniversite öğrencilerinin suça yönelik tutum toplam puan ortalamasının daha düşük bulunduğu ancak intikam toplam puan ortalamasının daha yüksek bulunduğu görülmektedir. İntikam, duygusal sürecin sonucunda ortaya çıkmakla birlikte rasyonel olmayan bir davranış olarak ele alınmaktadır (Çınar ve Uztuğ, 2015). Merhamet toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. “Mahkûmların suça yönelik olumlu tutum toplam puan ortalamaları üniversite öğrencilerinden daha fazladır” hipotezi kabul edilmiştir. Merhamet puan ortalamaları, anlamlı şekilde farklılaşmadığı için “Mahkûmların merhamet toplam puan ortalamaları üniversite öğrencilerinden daha düşüktür” hipotezi reddedilmiştir. Üniversite öğrencilerinin intikam puan ortalaması, mahkûmlardan anlamlı olarak yüksek tespit edildiği için “Mahkûmların intikam duygusu toplam puan ortalamaları üniversite öğrencilerinden daha düşüktür” hipotezi reddedilmiştir.

Suçla yönelik tutumlar, cinsiyet değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmakla birlikte kadınların suça yönelik tutum puanları daha düşük çıkmıştır. Merhamet puanları, cinsiyet değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın katılımcıların merhamet puan ortalamaları, erkek katılımcılara göre yüksektir. İntikam puanları, cinsiyet değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde intikam duygusu, cinsiyetlere göre farklılık gösterdiği çalışmalar mevcuttur. Sağlık çalışanları ile yapılan bir araştırmada, intikam düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır (Kaya ve Parlak, 2020). Erkek katılımcıların suça yönelik tutum puanları yüksek çıktığından dolayı “Erkeklerin suça yönelik tutumlar toplam puan ortalamaları, kadınlardan daha fazladır” hipotezi kabul edilmiştir. Kadınların merhamet toplam puan ortalamaları, erkeklerden daha yüksek bulunduğu için “Erkeklerin suça yönelik tutumlar toplam puan ortalamaları, kadınlardan daha fazladır” hipotezi kabul edilmiştir. İntikam toplam puanları, gruplar arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı için “Kadınların merhamet toplam puan ortalamaları, erkeklerden daha fazladır” hipotezi reddedilmiştir.

Suçla yönelik tutumlar, eğitim değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmakla birlikte, eğitim düzeyi arttıkça suça yönelik tutum puanları düşük çıkmaktadır. İntikam, eğitim değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça, intikam puanlarında düşüş görülmektedir. Merhamet puanları eğitim değişkenine göre gruplandırıldığında, gruplar arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır. Eğitim düzeylerine göre suça yönelik tutum puanları farklılaşmakla birlikte, eğitim düzeyi arttıkça suça yönelik tutum puanları azalmaktadır.

“Eğitim düzeyine göre suça yönelik tutum toplam puan ortalamaları farklılaşır” hipotezi kabul edilmiştir. Merhamet toplam puanları, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmadığı için “Eğitim düzeyine göre merhamet toplam puan ortalamaları farklılaşır” hipotezi reddedilmiştir. İntikam toplam puanları ortalaması, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşmış olup “Eğitim düzeyine göre intikam toplam puan ortalamaları farklılaşır” hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcıların, suça yönelik tutumlar, intikam ve merhamet puanları, medeni durum değişkenine göre gruplandırılmıştır. Bekâr katılımcıların intikam puan ortalamaları, evli katılımcıların puan ortalamalarına göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bulguları ve literatürde bulunan diğer çalışmalarla birlikte, “Medeni duruma göre suça yönelik tutum toplam puan ortalamaları farklılaşır” hipotezi reddedilmiştir, merhamet düzeyleri medeni duruma göre anlamlı farklılaşmamış olup “Medeni duruma göre merhamet toplam puan ortalamaları farklılaşır” hipotezi reddedilmiştir. İntikam puan ortalamalarında anlamlı farklılaşma olup, “Medeni duruma göre intikam toplam puan ortalamaları farklılaşır” hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcıların merhamet ve intikam puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Merhamet ve intikam puanları arasındaki ilişki incelendiğinde orta düzeyde, negatif ilişki saptanmıştır. Literatürde bulunan çalışmalar ve araştırmada elde edilen bulgular ışığında, “*Merhamet ve intikam arasında negatif ilişki vardır*” hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcıların suça yönelik ve intikam puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Suça yönelik tutumları ve intikam puanları arasındaki ilişki incelendiğinde orta düzeyde, pozitif ilişki saptanmıştır. Literatürde bulunan çalışmalar ve araştırmada elde edilen bulgular ışığında, “*İntikam arttıkça suça yönelik olumlu tutumlar artar.*” hipotezi kabul edilmiştir.

Merhamet ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Merhamet ve suça yönelik tutumlar arasında, düşük düzeyde negatif ilişki saptanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ve literatür ışığında, “*Merhamet arttıkça suça yönelik olumlu tutumlar azalır*” hipotezi kabul edilmiştir.

5.3. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar ile araştırmacılara ve uygulamaya yönelik çalışma yapan araştırmacı ve uygulayıcılara öneriler sunulmaktadır.

- Araştırmada, Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan cezaevlerinden ve Mersin ve Sivas illerinde bulunan üniversite öğrencilerinden veri toplanmıştır. Araştırmanın tüm

bölgelerde bulunan üniversite öğrencileri ve cezaevlerinde bulunan mahkûmlar ile yürütülerek genişletilebilir.

- Araştırmanın farklı suç türlerinden mahkûm olmuş hükümlüler ile yapılması, suç türlerine göre merhamet, intikam ve suça yönelik tutumlar arasındaki ilişkilerin anlaşılabilmesine katkı sağlayabilir.
- Suç davranışını anlayabilmek için, suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam arasındaki ilişkileri veya ortalamaları arasındaki farkı çeşitli yönleri ile incelemek literatürün belirli bir kısmını aydınlatılabilir. Suç davranışını anlayabilmek için farklı değişkenlerin de ileride yapılacak olan araştırmalarda ele alınması gerekmektedir. Suça yönelik tutumların, merhamet alt boyutları ile incelenmesi, intikam duygusunun, merhamet alt boyutları ile incelenmesi önerilmektedir.
- Araştırma, intikam ve merhamet arasındaki ilişkiye ışık tutsa da merhamet ve intikam arasındaki ilişkiye dayanarak, intikamı azaltmak için merhamet kavramının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, intikam ve merhametin çeşitli yönleri ile ele alınarak intikam duygusunun azaltılmasına yönelik çalışmaların da literatüre sunulması ve mahkûmlar ile bu çalışmaların yürütülmesi önem arz etmektedir.
- Literatürdeki çalışmalara baktığımızda, affetme, şefkat, bilinçli farkındalık ve diğer kavramların, mahkûmlarla ya da eski hükümlülerle çalışıldığı araştırmalar oldukça azdır. Literatürün bu yönü ile eksik kaldığı söylenebilir. Bu kavramların da mahkûmlarla çalışılması gerekmektedir.
- Her ne kadar üniversite öğrencileri ve mahkûmlar özelinde bu araştırma sağlanmış olsa da, gerekli izinler Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nden alınamadığı için, araştırmaya denetimli serbestlik döneminde bulunan mahkûmların da dâhil edilmesi imkansız hale gelmiştir. Araştırmanın cezalarını denetimli serbestlik döneminde bulunan hükümlüler nezdinde geliştirilmesi gelecek araştırmalarda yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (2000). *Yaşama sanatı*. İstanbul: Say Yayınları
- Aliğaoğlu, A. & Uğur, A., (2021). Kentlerde suç ve suça iten sebepler, suçla ilgili teorik çalışmalar. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(45), 37-54.
- Akdeniz, S. (2014). *Farklı merhamet düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete, stres ve duygusal zekânın incelenmesi* [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- Akdeniz, S. & Deniz, M. E. (2019). Farklı merhamet düzeylerine sahip üniversite öğrencilerinde depresyon, anksiyete, stres ve duygusal zekânın incelenmesi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 183-207.
- Akdeniz, S. & Deniz, M. E. (2016). Merhamet Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1), 50-61.
- Akgün, S. (2019). Adil Dünya İnancı ve Toplumsal Sonuçları . *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20), 2227-2247
- Akın, M., Özdevecioğlu, M. & Ünlü, O. (2012). Örgütlerde intikam niyeti ve affetme eğiliminin çalışanların ruh sağlıkları ile ilişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 45(1), 77-97.
- Aktaş, H. (2015). Authority Perception Of The Groups Which Maintain Customs Of Blood Feud And Honor Killing. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 35-56. doi: 10.18026/cbusos.08957
- Akyıldız, P. (2008). Tartışılan Boyutlarıyla “Homo Economicus. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 13(2) , 29-40 .
- Al-Krenawi, A., Slonim-Nevo, V., Maymon, Y., Al-Krenawi, S. (2001). Psychological Responses to Blood Vengeance among Arab Adolescents. *Child Abuse & Neglect* 25 (2001), 457-472.
- Aliğaoğlu, A., ve Uğur, A. (2021). Kentlerde suç ve suça iten sebepler, suçla ilgili teorik çalışmalar. *Doğu Coğrafya Dergisi* 26(45), 37-54.
- Arabacı, L ve Taş, G., (2017). Çocuklarda suça sürükleyen faktörler, ruhsal problemler ve hemşirelik bakımı. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2), 110–117.
- Aras, H. I. (2014). Sizofrenide Siddet/Violence in Schizophrenia. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), 45-55.
- Avşaroğlu, S. (2019). Merhamet Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Merhametli Olma Düzeylerine Etkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 2484-2500.

- Aydemir, F. (2018). Okul zorbalığını önlemede “Merhamet devrimi”. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(27), 143-162.
- Aydemir F. (2020). *Merhamet ve iş yeri ruhsallığı arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi].
- Aydemir, F., Göçen, A. & Yıldırım, İ. (2021). Ortaokul öğretmenlerinin merhamet ve zorbalık kavramlarına ilişkin algıları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 17-31.
- Aydın, Y., ve Aydın, G. (2021). Bilinçli farkındalık ve psikolojik esneklik arasındaki ilişkide değerlerin aracı rolünün incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(4), 968-976.
- Balcıoğlu, İ. (2002). Suç ve Kadın, https://www.kriminoloji.com/Suc_ve_Kadin.Balcioğlu.htm, Erişim Tarihi: 13.01.2023
- Bayraktar, K. (2011). Ceza Hukukunda Suç Olmaktan Çıkarma Akımı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 50 (1-4), 197-212.
- Bilgiç, Ş. (2014). Mahkumların suç algısı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (Özel Sayı I), 8-17.
- Boduszek, D., McLaughlin, C., & Hyland, P. (2011). Criminal attitudes of ex-prisoners: the role of personality. Anti-Social Friends and Recidivism. *Internet Journal of Criminology*, 9, 1-10.
- Bolatlı, M. (2021). Sosyoloji Teorileri Açısından Türkiye’de Uyuşturucu Suçlarının Açıklanması. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi* , 2021(2) , 102-134
- Bourke, A., Boduszek, D., & Hyland, P. (2013). The role of criminal cognitions and personality traits in non-violent recidivism: *Empirical investigation within a prison sample. Journal of Criminal Psychology*, 3, 40-48.
- Beresford, A. (2016). The Compassionate mind: a correlational investigation into the relationship between self-compassion and compassion for others. *Manchester Metropolitan University*, 1-17.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. , Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. , Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri. (1. Baskı)*. Pegem Akademi.
- Carter, C. S., Barta, I. B., & Porges, E. C. (2017). The roots of compassion an evolutionary and neurobiological perspective. Seppälä, E.M., Simon-Thomas, E., Brown, S.L., Worline, M.C., Cameron, C.D. ve Doty, J.R. (Ed.). *The Oxford handbook of compassion science* (s. 234- 252) içinde. Oxford University Press

- Ceylan, T. (2011). Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol / Social Status and Role in the Analysis of Social System. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 15(1)
- Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü (2022). Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri, <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-istatistikleri12012021090932>, Erişim Tarihi:20.01.2022
- Chiao, Y. J. (2017). Cultural neuroscience of compassion and empathy. Seppälä, E.M., SimonThomas, E., Brown, S.L., Worline, M.C., Cameron, C.D. & Doty, J.R. (Ed.). *The Oxford handbook of compassion science* (s. 202-214) içinde. Oxford University Press.
- Çapan, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin merhamet ve öz-anlayış düzeylerinin kişilik özellikleri açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
- Çevik, Ö. (2022). Merhametin Üç Yönelimi ile Tanımlanması. *Humanistic Perspective*, 4(2), 249-264. doi: 10.47793/hp.1116461
- Çoban, Y. (2021). Öz-Şefkat ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 128-139.
- Çoklar, I. (2014). *Kişilik özellikleri ile bağışlama eğilimi arasındaki ilişkinin intikam güdüsü ve adalete duyarlılık temelinde incelenmesi*. [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi].
- Çöllü, E. F. ve Öztürk, Y. E. (2006). Örgütlerde İnançlar-Tutumlar Tutumların Ölçüm Yöntemleri Ve Uygulama Örnekleri Bu Yöntemlerin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* , 9 (1-2) , 373-404
- Çınar, N., Uztuğ, F. (2015). Tüketicilerin Yaşadıkları Olumsuz Satın Alma Deneyimlerine Tepkileri: İntikam mı, Misilleme mi?. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 40-56.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi* , 1 (1) , 43-77
- Çinik, E., Güçlü, O., Şenormancı, Ö., Aydın, E., Erkiran, M., ve Erkmen, H. (2015). Şizofreni hastalarında madde kullanımının suç ve şiddet özelliklerine etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(2).
- Dalgacı, B. (2019). *Merhamet odaklı terapi yaklaşımı ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme* [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Dalgacı, B. & Gürses, İ. (2018). Merhametin sağlık hizmetlerindeki yeri ve önemi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 181-204.
- Demir, A. (1998). *Rasyonel seçim teorisi* [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi].

- Demir, İ. (2017). Çatışma ve Çatışmaya Yaklaşım Yöntemlerinin Teorik Çerçevesi. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 5 (1), 1-53. doi: 10.16954/yalovabaccd.329875
- Demirbaş, T., (2002), “Suçun Nedenleri - Suç Etolojisi”,
https://www.kriminoloji.com/Sucun_Nedenleri_Psikolojik-Timur_Demirbas.htm,
 Erişim Tarihi: 03.01.2022
- Demirbaş, T. (2020). *Ceza hukuku genel hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Deniz, D. (2017). Suç davranışına etki eden psikopatolojik süreçler. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 3(2), 1-8.
- Dilberoğlu, A. (2016). Cezalar ve güvenlik tedbirlerinin amacı ve niteliği. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 65(4), 1517-1544.
- Dönmezer, S., (1981). Kriminoloji. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Enright, R. D., Gassin, E. A., & Wu, C. R. (1992). Forgiveness: A developmental view. *Journal of Moral Education*, 21(2), 99-114.
- Erbuğa, G. S. (2020). Durumsal suç önleme yaklaşımı çerçevesinde beyaz yakalı suçların önlenmesi. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(3), 593-609. doi: 10.24988/ije.201935311
- Erdoğan, A. & Şirin, E. F. (2021). Spor Takımına Duygusal Bağlılık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (4), 192-207. DOI: 10.33689/spormetre.946677
- Erdoğan, B. (2017). *Yetişkinlerde mutluluğun merhamet ve saldırganlıkla ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi].
- Esbec, E., Echeburura, E. (2010). Violence and personality disorders, clinical and forensic implications. *Actas Esp Psiquiatr*, 38(5), 249-261.
- Eser, G. (2022). Karar Verme Stilleri Ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. *İktisat İşletme ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1 (2), 146-161. doi: 10.58654/jebi.1207271
- Freedman, J. (1992). Television violence and aggression: What psychologists should tell the public. In P. Seudfeld, & P. Tetlock (Eds), *Psychology and Social Policy*. New York: Hemisphere Publishing Corp
- Genç, M. F. (2018). Merhamet eğitiminin saldırganlık davranışını azaltmadaki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 61-82.

- Giammarco, E. A. & Vernon, P. A.(2014), Vengeance and the Dark Triad: The role of empathy and perspective taking in trait forgivingness, *Personality and Individual Differences* 67, 23-29.
- Gökulu, G. (2019). Suç kuramları: Biyolojik ve psikolojik yaklaşımlar: Eleştirel bir değerlendirme. *Turkish Studies-Social Sciences* 14(4), 1471-1488. doi: 10.29228/TurkishStudies.23004
- Gönültaş, M. B. (2020). Kriminolojiye giriş: Suçlular, mağdurlar ve suçun önlenmesi. Suç araştırmalarında kriminal yaklaşımlar (ss.17-41), İstanbul: Akademisyen.
- Gözler, A. & Taşçı, U. (2015). Sınıf öğretmenliği bölüm öğrencilerinin bilişim suçları. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 8(3).
- Güllü, S. ve Şahin, S. (2016). Antrenörlerin intikam (öç alma) davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 47, 863-891.
- Gündüzoğlu, N. Ç. (2019). Hemşirelik öğrencilerinde merhamet düzeyi. *Journal of Human Rhythm*, 5(2), 103-116.
- Gilbert, P. (2014). The origins and nature of compassion focused therapy. *British Journal of Clinical Psychology*, 53, 6–41. doi:10.1111/bjc.12043
- Grubb, A. R. (2011). *Injustice, anger, and revenge: An examination of the effect of emotion on revenge-based unethical behaviors*. [Doktora tezi, University of California].
- Gruen, A. (2015). *Normalliğin deliliği* (Çev. İ. İgan): Çitlembik Yayınları. (Orijinal çalışma 2003 yılında yayımlanmıştır).
- Helvacı Çelik, F. & Hocaoglu, Ç. (2016). Major Depresif Bozukluk' Tanımı, Etyolojisi ve Epidemiyolojisi: Bir Gözden Geçirme. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(1), 51-66. doi: 10.16899/ctd.03180
- Hızlı, E. (2013). *Üstün zekalı ve yetenekli çocukların matematik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]
- İnan, S., Yıldızhan, E., Öncü, F. (2018). İnsana Yönelik Ciddi Suç İşleyen Adi Psikiyatrik Olguların Hastalık Öyküleri, Sosyodemografik ve Suç Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29(4):258-268
- İşgör, İ. Y. (2017). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve akademik başarının merhamet üzerindeki yordayıcı etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 19(1), 82-99.
- Jazaieri, H., McGonigal, K., Jinpa, T., Doty, J. R., Gross, J. J., & Goldin, P. R. (2014). A randomi- zed controlled trial of compassion cultivation training: effects on mindfulness,

affect, and emotion regulation. *Motivation and Emotion*, 38(1), 23-35. doi 10.1007/s11031-013-9368-z

Kahya, Y. (2015). Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (3) , 159-178 . doi 10.18037/ausbd.38731

Kandemir, F. , Büken, B. , Büken, E., & Erkol, Z. (2014). Kleptomani (çalma deliliği)’ye yol açan faktörler ve ceza sorumluluğu’nun değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2) , 21-24.

Kaner, S. (2019). Suçluluğu açıklayan yaklaşımlar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 25(2), 473-496. doi: 10.1501/Egifak_0000000593

Kapıcıoğlu, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde merhametin yordayıcıları olarak mutluluk ve kişilik özellikleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].

Karaca, M., Çakı, C. & Doğan, H. (2017). Yerel Medya Çalışanlarının Örgütsel İntikam Davranışları Üzerine Nitel Bir Çalışma: Malatya Örneği. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 193-216 .

Karataş, Z. ve Uzun, K. (2021). Ergenlerin kendilerini, başkalarını ve durumları affetme eğilimlerinin yordanmasında mükemmeliyetçilik, yalnızlık ve öz-şefkatin etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 248-289.

Kaya, Ş. D., ve Parlak, Ş. (2020). Sağlık çalışanlarında intikam davranışlarına eğilim. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 23(1), 12-22. doi: 10.29249/selcuksbmyd.503910

Kaypakoğlu, S. (1994). Toplumsallaşma Sürecinde Kitle İletişimi. *Marmara İletişim Dergisi*, 5 (5) , 85-122 .

Köklü, E. (2016). *Kent merkezlerinde suç korkusunun incelenmesi: Beşiktaş örneği* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi).

Köklü, N. (1995). Tutumların Ölçülmesi Ve Likert Tipi Ölçeklerde Kullanılan Seçenekler. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 28(2), 81-93. doi: 10.1501/Egifak_0000000299

Kring, A. M., Johnson, S.L., Davison, G., & Neale J.(2017). *Anormal Psikoloji*. Ankara: Nobel Yayınları.

Külekçi-Akyavuz, Ö. Ü. E. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinin şiddete eğilim durumlarının incelenmesi: bir karma yöntem çalışması. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 621-650. doi: 10.23863/kalem.2021.218

- Marshall, W. L. (2007). "Diagnostic issues, multiple paraphilias and comorbid disorders in sexual offenders: their incidence and treatment". *Aggression and Violent Behavior* 12, 16-35.
- McAlister, A., Sandstrom, P., Puska, P., Veijo, A., Chereches, R., & Heidmets, L. (2001). Attitudes towards war, killing, and punishment of children among young people in Estonia, Finland, Romania, the Russian Federation, and the USA. *Bulletin Of The World Health Organization*, 382-387.
- Memon, M., Ting, H., Hwa, C., Ramayah, T., Chuah, F., Cham, T. (2020). Sample Size for Survey Research: Review and Recommendations. *Journal of Applied Structural Equation Modeling* 4(2), i-xx. doi:10.47263/JASEM.4(2)01.
- Mutluer, F. (1998). Sapma kuramlarına bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12, 217-229.
- Nas, E. (2022a). Merhamet konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 5(1), 75-100. doi: 10.55150/apjec.824753
- Nas, E. (2022b). Ergenlerin öz-merhamet ve umut düzeylerinin incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 46-65.
- Nas, E. , Sak, R., & Tanhan, F. (2021). Lise öğrencilerinin merhamet düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(231), 305-334. doi: 10.37669/milliegitim.737212
- Nayir, K. F. (2016). Örgütsel Öz Alma Ölçeğinin geliştirilmesi ve öğretmenlerin örgütsel öz alma davranışına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(3), 128-142.
- Neff, K. D., & Germer, C. K. (2013). A pilot study and randomized controlled trial of the mindful self-compassion program. *Journal of Clinical Psychology*, 69, 28-44. doi: 10.1002/jclp.21923
- Neff, K. D., & McGehee, P. (2010). Self-compassion and psychological resilience among adolescents and young adults. *Self and Identity*, 9(3), 225-240. doi: 10.1080/15298860902979307
- Nergiz, H. & Işıklı, S. (2021). Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Türkçe Formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 32(2), 118-128.
- Odabaşı, Y. & Barış, B. (2017). *Tüketici davranışı*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Orhan, E. & Doğan, A. K. (2021). Pediatri ünitelerinde çalışan hemşirelerin duyarlı sevgi düzeyleri ile merhamet düzeyleri arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi*, 12(44), 149-157.

- Ökten, Ş. (2010). Kan davası: kanın öcü ya da şeref uğruna verilen kolektif savaş. *Antropoloji*, 24, 165-187.
- Özdemir P. G., Selvi Y., Aydın A. Dürtüsellik ve Tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2012; 4(3): 293-314.
- Özen, Y. & Gül, A. (2010). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunikkefd/issue/2776/37227>
- Özgür, H. (2022). *Büyüklemece narsistik kişilik özellikleri ile affetme ve intikam arasındaki ilişkide sosyal zekanın aracı rolü* [Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Özkan, Y. , Uysal, M., Topçu, G., Danışmaz Sevin, M., & Ertan Koçak, Y. (2018). Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlamasının geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(4), 821-844.
- Özsarı, E. ve Öğretir Özçelik, A. D. (2020). Toplumsal Alan Kuramına Göre Türkiye'de Orta Çocukluk Dönemindeki Ahlaki Gelişim. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(3), 1051-1074 . doi: 10.30964/auebfd.555606
- Özyeşil, Z., Arslan, C., Kesici, Ş., & Deniz, M. E. (2011). Bilinçli Farkındalık Ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 224-235.
- Parmaksız, A. (2019). *Çoklu doğrusal regresyon çözümlemesinde farklı korelasyon yapılarında %80 güç için örneklem büyüklüğünün belirlenmesi* (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi).
- Petrocelli, M., & Petrocelli, J. (2005). School Performance and crime: Theoretical and empirical links. *The Southwest Journal of Criminal Justice*, 2, 119-131.
- Pommier, A. E. (2010). *The Compassion Scale*. [Doktora Tezi. The University of Texas].
- Rijavec, M., Jurcec, L., & Olcar, D. (2013). To forgive or not to forgive? beliefs about costs and benefits of forgiveness, motivation to forgive and well-being. *Journal for General Social Issues*, 22(1), 23-40.
- Ritzer, G. (2010). *Sociological Theory* (8th ed.). McGraw Hill Higher Education.
- Salazar, L. R. (2016). The relationship between compassion, interpersonal communication apprehension, narcissism and verbal aggressiveness. *The Journal of Happiness ve Well-Being*, 4(1), 1-14
- Saltık, D. (2011). *Ankara Sincan çocuk eğitim evinde kalan çocuk hükümlülerin aile ilişkileri, aile yapısı ve akran etkisinin suça etkisi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].

- Sarı, E. (2018). *Lise öğrencisi ergenlerin suça yönelik tutumları ve ilişkili faktörler* [Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi].
- Sarı, E. & Arslantaş, H. (2019). Lise öğrencisi ergenlerin suça yönelik tutumları ve risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(1). doi: 10.5505/kpd.2018.81894
- Sarıçam, H. & Erdemir, N. (2019). Şefkat-Merhamet Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. 3. *Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu-ISOEVA E-Kitabı* (s.152-163). İstanbul, Türkiye. doi: 10.13140/RG.2.2.18792.01288
- Sarıçam, H., & Çelik, İ. (2018). Ergen ve Yetişkin Bilinçli Farkındalık Ölçeği (EYBFÖ) Türkçe formunun psikometrik özellikleri: Bir ön çalışma. İçinde D. Köksal ve A. Ataç (Ed). *VIII. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi Tam Metin Kitabı* (ss.151-157). Manisa: Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Derneği. doi: 10.13140/RG.2.2.28382.33601
- Sarıçam, H., Kaya, M. M. & Yetim, G. (2016). Öğretmen adaylarında demokratik eğilim, intikam ve farklılıklara saygı arasındaki ilişki. *In IIIrd International Eurasian Educational Research Congress* (31).
- Satıcı, S.A., Can, G. & Akin, A. (2015). İntikam Ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(ek1), 36-43.
- Satıcı, S. A. (2016). *Üniversite öğrencilerinin affetme, intikam, sosyal bağlılık ve öznel iyi oluşları: Farklı yapısal modellerin denenmesi üzerine bir araştırma* [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi].
- Seiter, R. P. & Kadela, K. R. (2003). Prisoner reentry: What works, what does not, and what is promising. *Crime & Delinquency*, 49(3), 360-388.
- Sezici, E. (2022). Nevrotik kişilik özelliğinin rol davranışı üzerindeki etkisinde işyerinde dışlanmanın aracılık rolü. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 51-64. doi: 10.55107/turksosbilder.1066350
- Soyaslan, D. (2020). *Ceza hukuku özel hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Stokkom, B. V. (2003). Tabooing revenge: Is revenge morally acceptable. *Justitiële Verkenningen*, 29.
- Strauss, C., Taylor, B. L., Gu, J., Kuyken, W., Baer, R., Jones, F. ve Cavanagh, K. (2016). What is compassion and how can we measure it? A review of definitions and measures. *Clinical Psychology Review* 47, 15-27. doi: 10.1016/j.cpr.2016.05.004
- Stuckless, N., & Goranson, R. (1992). The vengeance scale: Development of a measure of attitudes toward revenge. *Journal of Social Behavior and Personality*, 7(1), 25-42.

- Sürücü, A., ve Arslan, C. (2002). Suça itilmiş çocuklar ve psikolojisi, https://www.kriminoloji.com/Suca_itilmis_Cocuklar_Psikolojisi.htm#_edn10, Erişim Tarihi: 30.12.2022
- Şenol, D. & Dinç, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin suç bilinci ve suç içeren davranışlara yönelik algı ve tutumları (Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Örnekleme İle). 3. *Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*.
- Tatarlar, C. D. ve Çangarlı Güneri, B. (2018). İntikam mı affetme mi? Örgütsel yaşamda çok bilinmeyenli bir denklem. *Ege Akademik Bakış*, 18(4), 591-603.
- Tanrikulu, G., & Ceylan, B. (2021). Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerde merhamet düzeyi ve merhamet yorgunluğu. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 30(1), 31-36.
- Tatlılıoğlu, K. (2019). Kadına karşı şiddette erkeklerin tutumları ve algıları: Bingöl ili örneği. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 5(17), 132-144.
- TBMM (2003). 5237 S.K. Komisyon Raporu, <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm>, Erişim Tarihi: 16.07.2022
- TBMM (2004). Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss710m.htm>, Erişim Tarihi: 16.07.2022
- Türk Dil Kurumu (2023). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 05.03.2023
- Tekin, D., & Kurland, J. (2019). Stadyum ilişkili hırsızlık suçunun mekânsal-zamansal analizi: İngiliz örnekleminde olay incelemesi. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 7(2), 233-254.
- Tepecik, F. (2016). Hukuk Uygulayıcılarının ve Hukuk Öğretisi İle Uğraşanların Gözüyle Suçun Nedenleri. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof.Dr. Akar ÖCAL Armağanı*, 161-185
- The Kallikak Family, Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/The_Kallikak_Family, Erişim Tarihi: 11.07.2022
- Tokaz, M., (2019, 10, 01). Suçun Tarihsel Evrimi: Suç ve Suçlu Üzerine, <https://iletim.istanbul.edu.tr/index.php/2019/10/01/sucun-tarihsel-evrimi-suc-ve-suclu-uzerine/>, Erişim Tarihi: 19.07.2022
- Topses, M. D. (2013). Mükerrer suçluların sosyo-kültürel özellikleri: Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18(18), 257-287.

- Tozoğlu, E., Dursun, M., & Güler, B. (2019) Eğitim fakültesi öğrencilerinin merhamet düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 156-164.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). Ceza ve İnfaz Kurumları İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Adalet-ve-Secim-110>, Erişim Tarihi: 10.08.2022
- Vasiljevic, Z., Öjehagen, A. ve Andersson, C. (2017). Using self-report inventories to assess recidivism risk among prisoners about to be released on parole supervision in Sweden. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18(2), 191-199. doi:10.1080/14043858.2017.1386441
- Vurucu, İ. (2020). Etno-Kültürel Farklılıklar ve Suç Davranışı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 9 (25), 492-507.
- Yağbasanlar, O. (2017). Kavramsal bir bakış: öz-şefkat. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 88-101.
- Yapıcı, A. (2016). Cinsiyete göre ayrımlılaştan dindarlıklar ve kadınlarda dinsel yaşamın ayrımlı görüntüleri. *Dinî Araştırmalar Kadın Özel Sayısı (2016)*, 141.
- Yaşar, Y. (2006). Tekerrür Çeşitleri-TCK Sistemi. *Hukuk Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, 50 <http://e-akademi.org/makaleler/yyasar-2.htm>, Erişim Tarihi: 30.12.2022
- Yeşil, S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2009 (1), 100-131 .
- Yeşilirmak, A. (2019). *Hükümlülerde saldırganlığın yordayıcısı olarak öz şefkat ve öfke* [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi].
- Yıldız, F. (2020). Rasyonel Seçim Teorisi ile Organize Suçları Anlamak. *Akademik Hassasiyetler*, 7 (14), 147-171 .
- Yıldız, S. (2009). *Hükümlülerde tehlikelilik ve tekrar suç işlemeye etki eden faktörler*. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Yılmaz, Ö. D. (2014). Algılanan mağduriyetin affetme eğilimi ve intikam niyeti üzerindeki etkisi: konaklama işletmeleri çalışanlarına yönelik bir araştırma., *AKÜ İİBF Dergisi*, 16(1).
- Yurdugül, H. (2008). Minimum sample size for Cronbach's coefficient alpha: A Monte-Carlo study. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(35), 1-9.

EKLER

EK 1. Tez/Anket/Çalışma İzni/ Etik Kurulu Talep Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Dündar Can Öztekın
ÖĞRENCİ NO	
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji Anabilim Dalı
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2021 / 2022 BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
TEZİN AMACI	Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları bünyesinde mahkumların yeniden topluma kazandırılması amacıyla çeşitli çalışmalar düzenlenmektedir. Suça karşı tutumlar, intikam ve merhamet arasındaki ilişkinin anlaşılması ile de daha etkin rehabilitasyon programları ortaya konulabilecektir. Mahkumların yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi ve ceza infaz kurumunda uygulanacak etkin rehabilitasyon programları ile suç işleme davranışında belirgin bir düşüşü sağlamak mümkün olacaktır
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Suç, hukuk düzenini, psikolojiyi, sosyolojiyi ve çeşitli bilim dallarını ilgilendiren bir olgudur. Suç davranışına neden olan birçok faktör vardır. Psikolojik, sosyolojik, biyolojik vb. İntikam, kişinin uğradığı haksızlıktan dolayı başkasından öç alma düşüncesidir. Merhamet, bir başkasının yaşadığı sıkıntıyı gidermek için ortaya konan çabadır. Suç işleme davranışı, merhamet ve intikam arasındaki ilişkilerin incelenmesi rehabilitasyon programlarını etkin şekilde planlayabilmemize yardım eder. Toplum mahkumlara karşı olumsuz düşüncelere sahiptirler. Mahkumların yeniden topluma kazandırılabilmesi için bu olumsuz algı, zaten hukuk düzenine uyum sağlayamamış bireyler için olumsuzluk yaratmaktadır. Geçmişinde hukuk düzenine uyum sağlamakta zorlanan mahkumların topluma kazandırılması toplumsal barış için önemlidir. Cezaların infaz hukukunun temel amaçlarından birisi, mahkumların ıslahıdır. Yeniden suç işleme oranlarının yüksek olması infaz hukuku rejiminin başarısız olması anlamına da gelmektedir. Mahkumların yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi gerek mahkumlar gerek toplum için birçok avantaj yaratacaktır. Etkin bir rehabilitasyon programı etkin bir ceza infaz sistemi oluşturacaktır. Ayrıca toplumsal düzenin de korunmasında, infaz hukuku rejiminin başarıya ulaşması önemlidir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Mersin Üniversitesi, Çağ Üniversitesi, Tarsus Üniversitesi, Toros Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas ve Mersin İllerinde Bulunan Erkek ve Kadın Cezaevleri
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Mersin Üniversitesi-Yenişehir/Mersin Çağ Üniversitesi-Mersin/Tarsus(Yenice) Toros Üniversitesi-Yenişehir/Mersin Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Merkez/Sivas, Sivas E Tipi Kapalı Cezaevi-Merkez/Sivas, Tarsus Kampüs Kadın Cezaevi-Tarsus/Mersin, Tarsus 1 Nolu T Tipi Kapalı Cezaevi-Tarsus/Mersin, Tarsus 3 Nolu T Tipi Kapalı Cezaevi-Tarsus/Mersin, Mersin E Tipi Kapalı Cezaevi-Mersin, Erdemli K2 Tipi Kapalı Cezaevi-Erdemli/Mersin, Mersin Açık Cezaevi-Mersin, Sivas Kadın Açık Cezaevi Hafik/Sivas,
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KÖNULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAK GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Mersin Üniversitesi-Yenişehir/Mersin Çağ Üniversitesi-Mersin/Tarsus(Yenice) Toros Üniversitesi-Yenişehir/Mersin Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Merkez/Sivas, Sivas E Tipi Kapalı Cezaevi-Merkez/Sivas, Tarsus Kampüs Kadın Cezaevi-Tarsus/Mersin, Tarsus 1 Nolu T Tipi Kapalı Cezaevi-Tarsus/Mersin, Tarsus 3 Nolu T Tipi Kapalı Cezaevi-Tarsus/Mersin, Mersin E Tipi Kapalı Cezaevi-Mersin, Mersin Kadın Cezaevi-Mersin, Mersin Kadın Açık Cezaevi-Mersin, Erdemli K2 Tipi Kapalı Cezaevi-Erdemli/Mersin, Mersin Açık Cezaevi-Mersin, Sivas Kadın Açık Cezaevi Hafik/Sivas,
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAKI	İntikam Ölçeği-S. A. Satici, Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği-H. Nergiz, Şefkat-Merhamet Ölçeği-H. Sarıçam

EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)		1)Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği.(3 Sayfa) 2)2) İntikam Ölçeği (1 Sayfa) 3)Şefkat Merhamet Ölçeği . 4)Onam ve Bilgi Formu (2 Sayfa)			
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Dündar Can Öztekin		ÖĞRENCİNİN İMZASI:		Enstitüde imzalı aslı mevcuttur	TARİH: 18.04.2021
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU					
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.					
2. Anılan konu Psikoloji..... faaliyet alanı içerisine girmektedir.					
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	
Adı - Soyadı: Doç Dr. Hakan SARIÇAM	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: ŞÜKRÜ UĞUZ		Adı - Soyadı: MURAT KOÇ	
Unvanı: Doçent Doktor	Unvanı:	Unvanı: PROF. DR.		Unvanı: DOÇ. DR.	
İmzası: Enstitüde ıslak imzalıdır.	İmzası:	Onayı e-posta ile alınmıştır. İmzası:		Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:	
18.. / 04.. / 20.22	... / ... / 20...	 / / 20.....		... / ... / 20...	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER					
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:	Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:	Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:	Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:	Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:	Enstitüde ıslak imzalıdır. İmzası:
..... / / 20.....	 / / 20.....	... / / 20.....	 / / 20.....	... / / 20.....	 / / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE 					
OY ÇOKLUĞU İLE 		Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince incelenmiş olup, 29... / 04... / 20.22... - 29... / 12... / 20.22... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.			
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.					

EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Tarih: **18.04.22**

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU**

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Arası İlişkinin İncelenmesi başlıklı araştırma Dündar Can Öztekin (Danışman Doç. Dr. Hakan SARIÇAM) tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Mahkumlarda suça yönelik tutumlar, merhamet ve intikam duyguları arasında ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmaktadır.

Araştırmanın Nedeni: Ceza infaz sürecinde etkin rehabilitasyon sistemlerinin oluşturulabilmesi.

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Mersin ve Sivas illerinde bulunan "Ceza İnfaz Kurumları" ve "Yükseköğrenim Kurumları"

Çalışmaya Katılım Onayı:

Araştırmanın amacını, nedenini, yürütüleceği yer ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu araştırmaya ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile^{***})

İmzası^{***}:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Dündar Can Öztekin

e-posta:

İmzası: **İlgili evrak enstitüde ıslak imzalıdır.**

*****Online yapılacak uygulamalarda, ıslak imza yerine, bilgilendirilmiş onam formunun anketin ilk sayfasındaki en üst bölümüne yerleştirilerek katılımcıların kabul ediyorum onay kutusunu işaretlemesinin istenilmesi gerekmektedir.**

EK 3 SOBE Tez Etik İzin İstek Formu

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2200002996

20.04.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Dündar Can Öztekin** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakı listesi.

EK 4. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez İzin İstek Formu

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2200003409

06.05.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 21.04.2022 tarih ve E-81570533-050.01.04-2200003039 sayılı yazınız.
b) 22.04.2022 tarih ve E-81570533-050.01.04-2200003071 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Zeynep Akdemir, Dünder Can Öztekin ve Emre Kadir Özekenci isimli öğrencilerimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

EK 5. SOBE Tez Anket İzin Formu

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2200003442
Konu : Dündar Can Öztekin'in Tez Anket
İzni Hk.

06.05.2022

DAĞITIM YERLERİNE

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı **Dündar Can Öztekin** isimli öğrencimizin **“Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”** konulu tez çalışması Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğretim üyelerinden **Doç Dr. Hakan SARIÇAM** danışmanlığında halen yürütülmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Üniversitenize bağlı programlarınızda halen eğitim gören tüm öğrencilerinizi** kapsamak üzere kopyası Ek’lerde sunulan anket uygulamasını yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin onayları alınmış olup, gerekli iznin verilmesini bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek :

- 1 - 2 sayfa tez etik, anket izin istek formu.
- 2 - 1 adet psikoloji ana bilim dalı başkanı tez etik, anket izin olur maili.
- 3 - 1 sayfa ölçek-1.
- 4 - 1 sayfa ölçek-2.
- 5 - 3 sayfa ölçek-3.
- 6 - 1 sayfa tez önerisi imza sayfası.
- 7 - 17 sayfa tez önerisi.
- 8 - 17 sayfa tez.
- 9 - 1 sayfa ölçek maili.
- 10 - 1 sayfa ölçek maili-2.
- 11 - 1 sayfa tez danışmanı ölçek izin maili.
- 12 - 1 sayfa psikoloji ana bilim dalı başkanı tez önerisi olur maili.
- 13 - 1 sayfa gönüllülük onam formu.
- 14 - 1 sayfa tez etik izin istek yazısı.
- 15 - 1 sayfa tez etik izin yazısı.

Dağıtım:

Gereği:

Mersin Üniversitesi Rektörlüğüne
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğüne
Tarsus Üniversitesi Rektörlüğüne
Toros Üniversitesi Rektörlüğüne

EK 6. SOBE Tez Anket İzin Formu (Adalet Bakanlığı)

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2200003445

06.05.2022

Konu : Dündar Can Öztekin'in Tez Anket
İzni Hk.

ADALET BAKANLIĞINA

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı **Dündar Can Öztekin** isimli öğrencimizin “**Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**” konulu tez çalışması Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğretim üyelerinden **Doç Dr. Hakan SARIÇAM** danışmanlığında halen yürütülmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Bakanlığınıza bağlı Sivas E-Tipi Kapalı Cezaevi, Tarsus Kampüs Kadın Cezaevi, Tarsus 1-Nolu T-Tipi Kapalı Cezaevi, Tarsus 3-Nolu T-Tipi Kapalı Cezaevi, Mersin E-Tipi Kapalı Cezaevi, Erdemli K-2 Tipi Kapalı Cezaevi, Mersin Açık Cezaevi, Sivas Kadın Açık Cezaevi İnfaz Kurumları bünyesinde halen tutuklu olan Erkek ve Kadın mahkumları** kapsamak üzere kopyası Ek’lerde sunulan anket uygulamasını yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin onayları alınmış olup, gerekli iznin verilmesini bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek :

- 1 - 2 sayfa tez etik, anket izin istek formu.
- 2 - 1 adet psikoloji ana bilim dalı başkanı tez etik, anket izin olur maili.
- 3 - 1 sayfa ölçek-1.
- 4 - 1 sayfa ölçek-2.
- 5 - 3 sayfa ölçek-3.
- 6 - 1 sayfa tez önerisi imza sayfası.
- 7 - 17 sayfa tez önerisi.
- 8 - 17 sayfa tez.
- 9 - 1 sayfa ölçek maili.
- 10 - 1 sayfa ölçek maili-2.
- 11 - 1 sayfa tez danışmanı ölçek izin maili.
- 12 - 1 sayfa psikoloji ana bilim dalı başkanı tez önerisi olur maili.
- 13 - 1 sayfa gönüllülük onam formu.
- 14 - 1 sayfa tez etik izin istek yazısı.
- 15 - 1 sayfa tez etik izin yazısı.

EK 7. Şefkat- Merhamet Ölçeği Maddeleri

Örnek maddeler

Aşağıda bazı ifadeler yer almaktadır. Her sorunun karşısında bulunan; (1) Benim için hiç doğru değil, (2) Benim için doğru değil, (3) Ne doğru ne yanlış, (4) Benim için doğru ve (5) Benim için çok doğru anlamına gelmektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. Sizi tanımlayan en uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.					
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
6. Dünyadaki bütün canlılara minnettarım.	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
11. Bana yararı yoksa ihtiyacı olan insanları görmezden gelirim.	1	2	3	4	5
12. Kalbi incinmiş insanlara empati duyarım.	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5

EK 8. İntikam Ölçeği Maddeleri

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bu anketlerden elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Her bir cümleye katılma ya da katılmama durumunuzu en iyi şekilde gösteren numarayı işaretleyiniz. Her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederim.								
1	Bana yanlış yapan birinden öc almak için zamanımı harcamaya veya çaba sarf etmeye değmez.	1	2	3	4	5	6	7
2	Beni inciten insanlardan bunun acısını çıkartmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7
3	Beni inciten herhangi birinin hesabını görmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6	7
4	İntikam pesinde kosmamak her zaman daha iyidir.	1	2	3	4	5	6	7
5	"Bırak geçmiş geçmişte kalsın" sözü yaşam felsefemdir.	1	2	3	4	5	6	7
6	Biri seni incitirse bunun karşılığını ona ödetmek yanlış değildir.	1	2	3	4	5	6	7
7	Biri beni çok sinirlendirdiğinde sadece kızmakla yetinmem bunun acısını ondan çıkarırım.	1	2	3	4	5	6	7
8	Beni incitenleri affetmeyi daha kolay buluyorum.	1	2	3	4	5	6	7
9	Kinci biri değilim.	1	2	3	4	5	6	7
10	"Göze göz dişe diş" deyişine inanırım.	1	2	3	4	5	6	7
11	İntikam ahlaki olarak yanlıştır.	1	2	3	4	5	6	7
12	Eğer biri beni belaya bulaştırırsa, onları bir şekilde buna pişman ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13	Eğer haksızlığa uğramısam intikamımı almadan duramam.	1	2	3	4	5	6	7
14	Onurlu biri olmak, seni inciten birinden bunun intikamını almayı gerektirir.	1	2	3	4	5	6	7
15	Genellikle merhamet göstermek intikam almaktan daha iyidir.	1	2	3	4	5	6	7
16	Beni kızdıran kim olursa olsun, bunun cezasını çekmeyi hak etmiştir.	1	2	3	4	5	6	7
17	"Sana tas atana gül atmak" her zaman daha iyidir.	1	2	3	4	5	6	7
18	İntikam alma isteği beni utandırır.	1	2	3	4	5	6	7
19	Öc almak zevklidir.	1	2	3	4	5	6	7
20	İntikam almak için ısrar eden insanlar tiksinti vericidir.	1	2	3	4	5	6	7

EK 9. Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği Maddeleri

Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği

Bu ankette iki bölüm vardır (Bölüm A ve Bölüm B). İlk bölümde arkadaşlarınız ve tanıdıklarınızla ilgili sorular vardır. İkinci bölüm ise katılıp katılmadığınızı belirteceğiniz bir dizi cümleden oluşmaktadır. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Lütfen tüm soruları yanıtlayın.

A Bölümü

A Bölümündeki soruları yanıtlarken hayatınızda en çok vakit geçirdiğiniz 4 yetişkini dikkate alınız. Bu kişilerin her birine zihninizden bir numara veriniz (1,2,3,4 gibi.) **Lütfen ilgili kişilerin isimlerini vermeyin.** Ardından, soruları bildiğiniz en iyi şekilde yanıtlayın.

1.

A. 1 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 1 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 1 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 1 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 1 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

2.

A. 2 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 2 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 2 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 2 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 2 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

3.

A. 3 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az ☐ %25 - %50 ☐ %50 - %75 ☐ %75 - %100

	Evet	Hayır
B. 3 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?		
C. 3 numaralı kişinin suç kaydı var mı?		
D. 3 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?		
E. 3 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?		

Lütfen arka sayfaya geçiniz.

4.

A. 4 numaralı kişi ile zamanınızın ne kadarını geçiriyorsunuz? (Lütfen Cevabınızı Yuvarlak İçine Alın)

☐ %25'ten daha az☐ %25 - %50☐ %50 - %75☐ %75 - %100

B. 4 numaralı kişi herhangi bir suç işledi mi?

C. 4 numaralı kişinin suç kaydı var mı?

D. 4 numaralı kişi hiç cezaevine girdi mi?

E. 4 numaralı kişi sizi hiç bir suça karıştırdı mı?

Evet	Hayır
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

B Bölümü

Lütfen tüm soruları yanıtlayın.

	Katılıyorum	Katılmıyorum
1. Size hakaret eden birine vurmak kabul edilebilir bir durumdur.	☐	☐
2. Hayatta kalmak için çalmak kabul edilebilir bir durumdur.	☐	☐
3. Gelecekte muhtemelen suç işlemem.	☐	☐
4. Yasalara karşı gelen insanlarla çok ortak yanım var.	☐	☐
5. Bir çocuk tacizcisini dövmenin hiçbir yanlış tarafı yoktur.	☐	☐
6. Kişi bunun adı çalmak olsa bile kendisine ödünç verileni geri vermeme hakkına sahiptir.	☐	☐
7. Miktarı ne olursa olsun bulduğum para benimdir.	☐	☐
8. Arkadaşlarımdan hiçbiri suç işlemedi.	☐	☐
9. Bazen onurunuzu korumak için kavga etmek zorundasınızdır.	☐	☐
10. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna ben karar vermeliyim.	☐	☐
11. Polise yalan söyleyebilirim.	☐	☐
12. Suç işlemiş pek çok insan tanıyorum.	☐	☐
13. Sizi çok kızdıran biri dayaağı hak eder.	☐	☐
14. Neyi hak ettiğime sadece ben karar vermeliyim.	☐	☐
15. Bazı durumlarda polisten kaçmayı denerim.	☐	☐
16. Çalmam ve çalana da hoş bakmam.	☐	☐
17. Dayak yiyen insanlar genelde bunu hak etmiştir.	☐	☐
18. Ne yaparsam yapayım bana herkes gibi davranılmalı.	☐	☐
19. Bazı kişileri aldatabilirim.	☐	☐
20. Suç işleyen arkadaşlarımdan arasında her zaman kabul görürüm.	☐	☐
21. Sizden bir şey çalmışsa birisiyle kavga etmek doğrudur.	☐	☐
22. Parasızlıktan dolayı bir şeylere sahip olamamak yanlıştır.	☐	☐
23. Kolaylıkla inandırıcı bir yalan söyleyebilirim	☐	☐

Lütfen arka sayfaya geçiniz.

	Katılıyorum	Katılmıyorum
24. Arkadaşlarımın çoğunun sabıka kaydı yok.		
25. Sizi aşağılayan birine vurmak yanlış bir davranış değildir.		
26. Aç birinin çalmaya hakkı vardır.		
27. Kurallar istediğimi yapmamı engellemez.		
28. Cezaevine girmiş arkadaşlarım var.		
29. Size ödünç verilen bir şeyi almak tam olarak çalmak sayılmaz.		
30. Arkadaşlarımın hiçbiri şimdiye kadar suç işlemek istemedi.		
31. Onur için kavga etmek yanlış değildir.		
32. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna sadece ben karar verebilirim.		
33. Paçayı kurtarabilecek olsam birilerini dolandırırım.		
34. Arkadaşlarımla birlikte suç işledim.		
35. Sizi kızdırdığı için dayak yiyen biri bundan şikâyet etmemelidir.		
36. Hayatta neyi hak ettiğine kişinin kendisi karar vermelidir.		
37. İyi bir sebep için suç işlerim.		
38. Polisin/Jandarmanın yakından bildiği arkadaşlarım var.		
39. Kavga isteyen birini dövmenin hiçbir yanlış tarafı yoktur.		
40. Ne yaparsam yapayım, herkes gibi davranılmaya hakkım var.		
41. Bir daha yasalara karşı gelmeyeceğim.		
42. Sizi aldatan biriyle kavga etmek doğrudur.		
43. Parasızlık, istediklerinize sahip olmaktan sizi alıkoymamalı.		
44. Polisi aldatmak hoşuma gider.		

EK 10. Mersin Üniversitesi İzin Yazısı

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik
Yazı İşleri Şube Müdürlüğü

Sayı : E-15302574-044-1995959
Konu : Dündar Can Öztekin'in Tez Anket İzni

16.05.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Çağ Üniversitesi Rektörlüğünün 12.05.2022 tarihli ve E-23867972-044-2200003442 sayılı yazısı.

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Dündar Can ÖZTEKİN'in "Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmasına ait anketleri Üniversitemiz öğrencilerine uygulaması gönüllülük esasına göre Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve konunun ilgililere duyurulması hususunda gereğini arz/rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet İsmail YAĞCI
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:

- 1- İlgi Yazı (1 sayfa)
- 2- Tez (17 sayfa)
- 3- Tez Önerisi (17 sayfa)
- 4- Ölçek-3 (3 sayfa)
- 5-Etik Kurulu Onayı (1 sayfa)
- 6- Tez Önerisi İmza (1 sayfa)
- 7- Tez Etik Yazısı (1 sayfa)
- 8- Tez Etik İstek Yazısı (1 sayfa)
- 9- Gönüllülük Onam Formu (1 sayfa)
- 10- Ölçek İzni (1 sayfa)
- 11- Tez Önerisi Olur (1 sayfa)
- 12- Ölçek İzni (2 sayfa)
- 13- Ölçek-1 (1 sayfa)
- 14- Ölçek-2 (1 sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Tüm Fakülteler

Tüm Enstitüler

Tüm Yüksekokullar

Tüm Meslek Yüksekokulları

Bilgi:

Çağ Üniversitesi Rektörlüğüne (ek
konulmadı)

EK 11. Toros Üniversitesi İzin Yazısı

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-64399374-605.01-18699
Konu : Bilimsel Çalışma Kapsamında Anket
Uygulama İzin Talebi Hk. (D. C.
ÖZTEKİN)

27.05.2022

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Adana-Mersin Karayolu Üzeri Pk:33800 Yenice-Tarsus/Mersin

İlgi : Çağ Üniversitesi Rektörlüğü 06.05.2022 tarihli ve E-23867972-044-2200003442 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Üniversiteniz Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı Dündar Can Öztekin tarafından yürütülen "Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Üniversitemize bağlı programlarımızda halen eğitim gören tüm öğrencilerimizi kapsamak üzere kopyası sunulan anket uygulamasını yapma talebi sunulmuştur.

Söz konusu çalışmanın yürütülmesine ilişkin birimlerimizden alınan görüş uyarınca, Yabancı Diller Yüksekokulu ve Meslek Yüksekokulu öğrencileri haricindeki öğrencilere ekte onaylı örneği gönderilen anketi uygulayabilmesi uygun bulunmuş olup, konu hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Ömer ARIÖZ
Rektör

Ek: Onaylı Anket Formları

EK 12. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İzin Yazısı

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sayı : E-30182376-010.99-174204
Konu : Anket Uygulama İzni (Dündar Can
ÖZTEKİN)

10.06.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 06.05.2022 tarihli ve E-23867972-044-2200003442 sayılı yazınız.

İlgi'de kayıtlı yazı ile Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Dündar Can ÖZTEKİN, Doç. Dr. Hakan SARIÇAM danışmanlığında yürüttüğü "**Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu tez çalışmasını Üniversitemiz akademik birimlerine uygulayabilme talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüş olup; ilgili Birimlerimizce gerekli duyurular öğrencilere yapılacaktır. Bilgilerini ve gereğini arz/rica ederim.

Prof. Dr. Ünal KILIÇ
Rektör Yardımcısı

Ek:İlgi Yazı Ekleri (50 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Çağ Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi:
Fakülte Dekanlıkları Dış Hekimliği Fakültesi
Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları Eczacılık Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları Edebiyat Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları Eğitim Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları Fen Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları Hukuk Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları İlahiyat Fakültesi Dekanlığına
Fakülte Dekanlıkları İletişim Fakültesi Dekanlığına

Fakülte Dekanlıkları Mimarlık, Güzel Sanatlar ve
 Tasarım Fakültesi Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Mühendislik Fakültesi
 Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Sağlık Bilimleri Fakültesi
 Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Spor Bilimleri Fakültesi
 Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Teknik Eğitim Fakültesi
 Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Teknoloji Fakültesi Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Tıp Fakültesi Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Turizm Fakültesi Dekanlığına
 Fakülte Dekanlıkları Veteriner Fakültesi Dekanlığına
 Enstitü Müdürlükleri Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 Müdürlüğüne
 Enstitü Müdürlükleri Fen Bilimleri Enstitüsü
 Müdürlüğüne
 Enstitü Müdürlükleri Sağlık Bilimleri Enstitüsü
 Müdürlüğüne
 Enstitü Müdürlükleri Sosyal Bilimler Enstitüsü
 Müdürlüğüne
 Yüksekokul Müdürlükleri Suşehri Sağlık
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Yüksekokul Müdürlükleri Yabancı Diller
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Yüksekokul Müdürlükleri Zara Veyssel Dursun
 Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Rektörlük Makamı Türk Müziği Devlet
 Konservatuarı Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Cumhuriyet
 Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Divriği Nuri
 Demirağ Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Gemerek Meslek
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Gürün Meslek
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Hafik Kamer
 Örnek Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri İmranlı Meslek
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Kangal Meslek
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Koyulhisar Meslek
 Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Sağlık Hizmetleri
 Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
 Meslek Yüksekokulu Müdürlükleri Sivas Teknik
 Bilimler Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne

EK 13. Adalet Bakanlığı İzin Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-57292265-204.01.01-739/81340
Konu : Araştırma Talebi

13.06.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Çağ Üniversitesi Rektörlüğü'nün 06.05.2022 tarihli ve E-23867972-044-2200003445 sayılı yazısı.

Çağ Üniversitesi Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında öğrenci olan Dündar Can ÖZTEKİN'in "Mahkumlarda Suça Yönelik Tutumlar, Merhamet ve İntikam Duyguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezi kapsamında hükümlülerle anket uygulama talebini içerir ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu araştırma talebi, **Tarsus 1 No.lu T Tipi, Tarsus 3 No.lu T Tipi ve Tarsus Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında**, sosyal mesafe kuralları ve hijyen gibi gerekli önlemlere riayet edilmesi, kurum görevlileri nezaretinde ve mesai saatleri aksatılmadan Ocak 2023 tarihine kadar kurumların belirleyeceği gün ve saatlerde yapılması, terör suçundan hükümlü olanlar hariç olmak üzere **çalışmaya sadece gönüllü olan hükümlülerin dahil edilmesi**, çalışmaya katılacak hükümlülerin bilgilendirilerek bilgilendirilmiş onam formu doldurulması, **bilgilendirilmiş onam formunda hükümlülerin ad-soyad bilgilerine yer verilmemesi**, ekte yer alan materyalin kullanılması, çalışmanın konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ve CD'sinin çalışmayı yapacak kişi tarafından Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi ile araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün izni olmaksızın yazılı ve görsel basın organları ile paylaşılmaması koşullarıyla uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgililere ve ceza infaz kurumuna bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek : İlgi yazı ve ekleri.

Dağıtım :
Gereği:
Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığına

Bilgi:
Çağ Üniversitesi Rektörlüğüne